

พฤติกรรมการณ์ท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ

นางฉวี ไทวัลย์

นางสาวกุลวดี แก้วกล้า

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภวัทย์ ปลายน้อย, กศ.ด.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. เนาวรัตน์ ปลายน้อย, กศ.ด.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. ชัยฉัตร สวัสดิวัตน์

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภวัทย์ ปลายน้อย, กศ.ด.

ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศึกษา

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550

กลาง แก้วคำ

นางสาวกุลวดี แก้วกล้า

ผู้วิจัย

มุกดา สำนวนกลาง

อาจารย์ ดร. มุกดา สำนวนกลาง, ศษ.ด.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ck

อาจารย์ ดร. อุทัยทิพย์ รักษกรยาบรรณ, ปร.ด.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

เนาวรัตน์ พลายน้อย

รองศาสตราจารย์ ดร. เนาวรัตน์ พลายน้อย, กศ.ด.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ญ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภวัลย์ พลายน้อย, กศ.ด.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ว.ชัชวาลย์

ศาสตราจารย์ มร.ว.ชัชวาลย์ สวัสดิวัตน์

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

สุรีย์ กาญจนวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ กาญจนวงศ์

คณบดี

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ (TOURISM BEHAVIOR OF RETIRED GOVERNMENT OFFICERS)

กุลวดี แก้วกล้า 4637553 SHPE / M

ศศ.ม. (ประชากรศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศุภวัณณ์ พลายน้อย, กศ.ค., เนาวรัตน์ พลายน้อย, กศ.ค.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาคุณลักษณะ พฤติกรรมการท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการที่เกษียณอายุระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 – 2547 จำนวน 220 คน เก็บข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีสถานภาพสมรสอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดี ไม่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท ส่วนใหญ่เกษียณอายุในตำแหน่งระดับ 7 ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นิยมท่องเที่ยวในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ มีวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน นิยมเดินทางกับครอบครัวด้วยรถส่วนตัว ส่วนใหญ่พักค้างคืนจำนวน 2 คืน มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นค่าพาหนะมากที่สุด และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,501- 5,000 บาท ในส่วนของรูปแบบการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจด้านความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยในการพักผ่อนในระดับมากที่สุด และพึงพอใจด้านความเหมาะสมของราคาสถานที่พักในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยคือ ผู้สูงอายุนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด ครอบครัวจึงควรสนับสนุนโอกาสพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว นอกจากนี้ข้าราชการที่เกษียณอายุ 1-3 ปี มีภาวะสุขภาพค่อนข้างดี และมีกำลังซื้อพอสมควร น่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของการท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ทวีจำนวนมากขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : พฤติกรรมการท่องเที่ยว / ข้าราชการเกษียณอายุ

TOURISM BEHAVIOR OF RETIRED GOVERNMENT OFFICERS

KULWADEE KLAEWKLA 4637553 SHPE/M

M.A. (POPULATION EDUCATION)

THESIS ADVISORS : SUPAVAN PHLAINOI, Ed.D., NAWARAT PHLAINOI, Ed.D.

ABSTRACT

This study is survey research on the characteristics, tourism behavior, tourism patterns and satisfaction with tourism of retired governmental officers. The sample group were 220 retired governmental officers who had retired in the period 2002-2004. Data was collected by sending questionnaires by mail. Analysis was done by statistics, percentages, averages, and deviation.

There were somewhat more women than men in the sample. Almost all were married, living with spouses and descendants, and most had bachelor degrees. For most, their health condition was rather good and they had no obstacles for tourism. Most had an income of 15,001-20,000 per month and had retired at level 7. For the tourism behavior, they enjoyed the natural resources and Saturday-Sunday travel. The main purpose of their tourism was relaxation. They enjoyed traveling with their family in private cars. Most stayed two nights and most of the tourism expenses were vehicles costs. Expenses were 2,501-5,000 baht each time. The sample group was satisfied at the highest level with the beauty of the tourism locations and safety of travel and they thought that the accommodation costs were satisfactory at a high level.

The recommendations for the research are that because the elderly enjoyed travel with their family the most, families should use this opportunity by taking the elderly on trips in order to raise the quality of their lives and develop good relationships within the family. Moreover, the officers had been retired for only 1-3 years and were rather healthy and had strong purchasing power. Therefore they are likely to be a major target group for tourism in the future.

KEY WORDS : TOURISM BEHAVIOR / RETIRED GOVERNMENT OFFICERS

134 pp.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่	
1	
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.3 ขอบเขตการวิจัย	6
1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	7
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	9
2	
ทบทวนวรรณกรรม	11
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	18
2.3 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ	42
3	
วิธีดำเนินการวิจัย	52
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	53
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	56
4	
ผลการวิจัย	57
4.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ	57
4.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	71
	4.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ	76
5	อภิปราย	80
	5.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ	80
	5.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	82
	5.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	86
6	สรุปและข้อเสนอแนะ	89
	6.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ	90
	6.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	90
	6.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	92
	6.4 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	93
	บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาไทย	96
	บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาอังกฤษ	109
	บรรณานุกรม	122
	ภาคผนวก	126
	ประวัติผู้วิจัย	134

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การประยุกต์ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) กับแนวคิดทางการท่องเที่ยว	23
2	ตารางแสดงความแตกต่างของค่านิยมและการรับรู้ของผู้บริโภควัยกลางคนและวัยสูงอายุกับผู้บริโภควัยหนุ่มสาว	43
3	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว	59
4	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว	63
5	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว	66
6	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการพักผ่อน	68
7	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว	69
8	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านความสนใจในการท่องเที่ยว	72
9	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการเดินทางท่องเที่ยว	73
10	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการพักผ่อน	74
11	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว	75

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	รูปแบบแสดงการกระตุ้น - ตอบสนองของพฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยว	34
2	รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากท่องเที่ยว หลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา จำแนกตามเพศ	76

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเคลื่อนตัวของโครงสร้างประชากรเข้าสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์และความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขนั้น ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวและมีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุมิแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น สำหรับในประเทศไทย ประชากรไทยในปัจจุบันมีอายุขัยเฉลี่ยรวม 72 ปี โดยเพศชายมีอายุเฉลี่ย 70 ปี ในขณะที่เพศหญิงมีอายุขัยเฉลี่ยถึง 75 ปี (นพวรรณ จงวัฒนา, 2542: 12) นอกจากนี้ ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2543 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 62.4 ล้านคน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 5.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 9.1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และมีการคาดประมาณว่าในปี พ.ศ. 2553 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 7.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.3 (นพวรรณ จงวัฒนา, 2542: 14) ซึ่งแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว สอดคล้องกับการคาดการณ์จำนวนผู้สูงอายุไทยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนผู้สูงอายุถึงประมาณ 10.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.2 จากจำนวนประชากรทั้งประเทศประมาณ 70.5 ล้านคน หรือในประชากรทุกๆ 7 คน จะมีผู้สูงอายุ 1 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538: 22)

สถานการณ์ดังกล่าวนับเป็นปรากฏการณ์ทางประชากรซึ่งกำลังเป็นที่สนใจเป็นอย่างมาก โดยปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนของประชากรผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่สูงกว่าอดีตอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ว่าสัดส่วนและขนาดของประชากรสูงอายุในปัจจุบันจะยังมีขนาดไม่ใหญ่มาก แต่ในอนาคตประชากรกลุ่มนี้จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ การเปลี่ยนแปลงในขนาดและสัดส่วนของประชากรสูงอายุในอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากรเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อปัจจัยด้านอื่นๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากผู้สูงอายุมีปัญหาหลายประการ เช่น

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุด้วย ปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อตัวผู้สูงอายุเองและต่อสังคมโดยรวมด้วย อย่างไรก็ตามปัญหาต่างๆเหล่านี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการลดจำนวนของประชากรที่มีอยู่ แต่ในทางตรงกันข้าม ทุกสังคมต่างพยายามส่งเสริมให้ประชากรสูงอายุมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ และมีอายุยืนยาวขึ้น ดังเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาประเทศของประเทศที่พัฒนาแล้วที่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับกลุ่มประชากรสูงอายุนี้น้อยวันจะเพิ่มมากขึ้น โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตในบั้นปลายอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมต่างๆ นับเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังทำให้เกิดความรู้อะไรและประสบการณ์ใหม่ๆ จากสิ่งที่เห็นและได้ปฏิบัติ อันจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าชีวิตในวัยนี้ยังมีสิ่งใหม่ๆ ที่ให้ ได้เรียนรู้และได้ทำอีกมากตามที่ปรารถนา เช่น กิจกรรมการออกกำลังกาย เล่นกีฬา กิจกรรมทางด้านดนตรี ภาพยนตร์ งานอดิเรก รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีความพร้อมที่จะเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในด้านเวลาที่ปลอดภาระจากงานประจำและครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และภาวะสุขภาพที่ยังแข็งแรง ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากเดิม โดยผู้สูงอายุกลุ่มนี้มองการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นการพักผ่อน และเป็นรางวัลกับชีวิตไม่ใช่สิ่งฟุ่มเฟือยเช่นที่เคยคิดกัน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวมากขึ้น

โดยในปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวได้ขยายวงกว้างออกไปและได้พัฒนาจนกลายเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมาก และยังมีแนวโน้มจะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวทำให้เกิดกระแสการหมุนเวียนของเงินเป็นจำนวนมาก ช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุนผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง เป็นการกระจายโอกาสให้แก่บุคคลทุกระดับอาชีพ และยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมไปสู่ภูมิภาคต่างๆของประเทศ (นิคม จารุมณี, 2544: 1) นอกจากผลในเชิงเศรษฐกิจแล้ว การท่องเที่ยวยังได้ส่งผลทางบวกต่อเนื่องในเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย กล่าวคือ การที่การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้และการจ้างงานนั้น ทำให้กลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวและสาขาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีรายได้ สามารถซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคและบริการต่างๆให้กับตนเองและครอบครัว

ซึ่งเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (รุ่งทิพ ว่องปฏิการ, 2547: 24-30) ส่วนกลุ่มประชาชนที่เดินทางไปท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามต่าง ๆ นั้น สามารถผ่อนคลายจากความเคร่งเครียดและความเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดีและมีสุขภาพกายที่สมบูรณ์แข็งแรง รวมทั้งยังให้คุณค่าทางการศึกษาแก่ผู้เดินทางท่องเที่ยวด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชากร นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังช่วยให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่เดินทางไปท่องเที่ยว ทำให้ได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปจากในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันเหล่านั้น ทั้งยังช่วยสนับสนุนฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจให้ดำรงอยู่สืบไป (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2545: 16-18) ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนจึงได้พยายามส่งเสริมและกระตุ้นให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในนโยบายเศรษฐกิจและสังคม เป็นการบริการที่พึงส่งเสริมและจัดให้กับประชาชน และเห็นว่าหากดำเนินการโดยเหมาะสมจะเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะพัฒนาโลกทัศน์ ระดับความคิด รวมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชากรด้วย ดังเห็นได้จากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนของรัฐบาลที่เน้นการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ และการสร้างกระแสให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน ปีพ.ศ. 2545 และ ปีพ.ศ. 2546 โครงการ Unseen in Thailand ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้น ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญและได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนคนไทยเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ภายนอกประเทศ ทั้งวิกฤติการณ์สงครามอิรัก การก่อการร้ายข้ามชาติ โรคระบาดต่างๆ รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ทำให้คนไทยหันมาเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547: 3) จากสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้ ทำให้จำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อมุ่งที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีคุณภาพ พร้อมกับผลักดันให้มีการพัฒนาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

จากความสำคัญดังกล่าวอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากร โดยประชากรสูงอายุนับเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายหลักในนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและแผนการตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งนับวันจะมีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะเป็นตลาดที่มีขนาดขยายใหญ่ขึ้นและมีอัตราการเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเชื่อว่าประชากรกลุ่มนี้มีศักยภาพและมีความพร้อมเพียงพอที่จะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ เนื่องจากปลอดภัย

ในด้านเวลา ครอบครัวยุคใหม่และการทำงานประจำ รวมทั้งมีฐานะทางเศรษฐกิจเพียงพอ โดยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุนิยมมากที่สุดเป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณี ตามลำดับ (สุชาดา นิมหิรัญวงษ์, 2544: 135) นอกจากนี้การศึกษาแผนการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี พ.ศ. 2546 พบว่า การท่องเที่ยวแบบวัฒนธรรมและวิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวตามเทศกาลและประเพณี รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวสูงอายุเพิ่มมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวและการให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุในอดีตที่ผ่านมา ยังไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเท่าที่ควร เห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุขณะเดินทางท่องเที่ยว เช่น ปัญหาในการเดินทาง ปัญหาในกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ยังไม่สามารถรองรับและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่กำลังขยายตัว รวมทั้งที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ค่อนข้างเข้าถึงได้ยาก เนื่องจากมีประสบการณ์มากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น จึงต้องการการบริการและสินค้าที่มีคุณภาพ ตลอดจนต้องการความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น เพื่อให้คุ้มค่ากับเงินที่เสียไป นักท่องเที่ยวสูงอายุจึงมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนการตัดสินใจที่จะเดินทางท่องเที่ยว (สุดาพร วรรณผล, 2542 : 19)

เมื่อพิจารณาจากสภาพร่างกายและความต้องการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุจะแตกต่างจากนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาวหรือวัยผู้ใหญ่ในด้านต่างๆ ได้แก่ ความพร้อมทางด้านการเงิน มีวันหยุดที่ยาวนานเนื่องจากไม่ต้องเร่งรีบเพื่อจะเดินทางกลับไปทำงาน ทำให้มีเวลามากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายทำให้ไม่สามารถที่จะท่องเที่ยวแบบสมบุกสมบันได้เหมือนกับนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาวหรือวัยผู้ใหญ่ รวมทั้งต้องการการบริการที่ดูแลเอาใจใส่มากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่นๆ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความแตกต่างของค่านิยมและการรับรู้ของผู้บริโภควัยสูงอายุกับผู้บริโภควัยหนุ่มสาวและวัยผู้ใหญ่ นั้น ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับค่านิยมบางประการ เช่น เน้นความคิดส่วนตัวเป็นหลัก มีความสุขุมรอบคอบมากขึ้น รับรู้สิ่งต่างๆ ในลักษณะกว้าง วัตถุประสงค์น้อยลง เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุมีลักษณะในการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น (เอคอรัน ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้งแอนดรีเสิร์ช คอนซัลแทนต์, 2537: 17) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่ง

ประเทศไทย (2536: 50-51) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของนักท่องเที่ยวในหลายด้านด้วยกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพ โดยเฉพาะในเรื่องอายุซึ่งคนที่มีอายุต่างกันก็จะมี ความคิด ความสนใจ และมีความพร้อมทางด้านร่างกายที่แตกต่างกันอันจะนำไปสู่พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ต่างกัน

ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในการท่องเที่ยวของประชากรในกลุ่มต่างๆจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเฉพาะกลุ่มจะนำมาซึ่งแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มนั้น แต่เนื่องจากในปัจจุบันการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในกลุ่มผู้สูงอายุยังมีค่อนข้างน้อย รวมทั้งยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไทยโดยเฉพาะ ดังนั้นเพื่อที่จะทำให้สามารถเข้าใจความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุ และศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุพึงพอใจมากที่สุด เพื่อจะได้ทราบว่าคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุในปัจจุบันเป็นอย่างไร และผู้สูงอายุในปัจจุบันมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุพึงพอใจมากที่สุดเป็นอย่างไร อันจะนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขพัฒนาและปรับปรุงการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุมากยิ่งขึ้น

การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษากับผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีอิสระทางด้านเวลามากกว่าวัยอื่น ๆ เพราะไม่ต้องเร่งรีบเพื่อจะเดินทางกลับมาทำงานหรือเรียนหนังสือ ทำให้มีวันพักผ่อนที่ยาวนาน อีกทั้งยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยให้เดินทางท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีรายได้ประจำจากเงินบำนาญ เงินที่สะสมเก็บออมไว้ตลอดระยะเวลาของการทำงาน และเงินที่ได้จากบุตรหลาน รวมทั้งภาระค่าใช้จ่ายต่างๆในครอบครัวหมดไปหรือเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย และไม่มีภาระหน้าที่การงานใดๆที่ต้องรับผิดชอบเนื่องจากปลดเกษียณแล้ว ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้อพอที่จะจับจ่ายใช้สอยในการเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก และสามารถสนุกสนานกับชีวิตได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากลูกๆได้จบการศึกษาและเริ่มต้นชีวิตครอบครัวของตนเองแล้ว ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมองหางานอดิเรกหลังเกษียณ เช่น การปลูกต้นไม้ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การทำบุญ การออกกำลังกาย ซึ่งการสนใจในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อสร้างเสริมความรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ และขยายขอบเขตของงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นับเป็นกลุ่มตลาดเป้าหมายที่น่าสนใจกลุ่มหนึ่งในตลาดการท่องเที่ยว

ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้แก่ผู้สูงอายุ รวมถึงการให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุด้วย เพื่อจะได้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวสูงอายุได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจและมีความสุขในการเดินทางท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น การศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะนำมาซึ่งแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่ผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุให้ดีขึ้นด้วย เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกรู้สิดีว่าสามารถใช้ชีวิตในช่วงปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ อันจะส่งผลดีแก่ตัวผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคมโดยรวม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาคูณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ
- 1.2.3 เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่พึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการในสังกัดกรุงเทพมหานครที่เกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 - 2547

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้กำหนดขอบเขตดังนี้

1.3.2.1 ศึกษาคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา และภาวะสุขภาพ

2) คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และตำแหน่งก่อนเกษียณ

3) คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

1.3.2.2 ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) ความสนใจในการท่องเที่ยว
- 2) การเดินทางท่องเที่ยว
- 3) การพักผ่อน
- 4) การใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

1.3.2.3 ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่พึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยว หลังเกษียณอายุของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) ความสนใจในการท่องเที่ยว
- 2) การเดินทางท่องเที่ยว
- 3) การพักผ่อน
- 4) การใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 ข้าราชการเกษียณอายุ หมายถึง ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการในสังกัด กรุงเทพมหานครที่เกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 - 2547 ซึ่งมีอายุระหว่าง 60 - 63 ปี

1.4.2 การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศของผู้สูงอายุโดยรวมทุกวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว

1.4.3 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุ ได้แก่

1.4.3.1 คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

1) สถานภาพสมรส หมายถึง ภาวะสมรสของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น โสด สมรส หย่า และหม้าย

2) ลักษณะครอบครัว หมายถึง ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุภายในครอบครัว แบ่งออกเป็น อยู่กับคู่สมรส คู่สมรสและบุตรหลาน และอยู่คนเดียว

3) ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับวุฒิการศึกษาสูงสุดที่ผู้สูงอายุสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรในระบบ แบ่งออกเป็น ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

4) ภาวะสุขภาพ หมายถึง การรับรู้หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุซึ่งประเมินสุขภาพโดยรวมของตนเองที่มีต่อการเดินทางท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น แข็งแรงดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกสถานที่ ค่อนข้างดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้เกือบทุกสถานที่ พอใช้ เดินทางท่องเที่ยวได้บางสถานที่ และไม่แข็งแรง ไม่พร้อมที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้

1.4.3.2 คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

1) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน หมายถึง จำนวนเงินได้โดยประมาณของผู้สูงอายุที่ได้รับในแต่ละเดือน โดยรวมเงินบำนาญ เงินที่ได้รับจากบุตรหลาน เงินที่ได้จากการประกอบอาชีพหลังเกษียณอายุ และอื่นๆ ก่อนหักค่าใช้จ่าย

2) ตำแหน่งก่อนเกษียณ หมายถึง ตำแหน่งสุดท้ายที่ผู้สูงอายุดำรงอยู่ก่อนเกษียณ

1.4.3.3 คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่

1) การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งที่มาของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว งานเทศกาลประเพณี สถานที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในการท่องเที่ยว ทั้งจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อโฆษณา และสื่ออื่นๆ

2) การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด หมายถึง การที่บุคคลใกล้ชิด ได้แก่ ครอบครัว ญาติ หรือเพื่อนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น การสนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยว สนับสนุนค่าใช้จ่าย และรับผิดชอบงานแทน

3) แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการที่ดึงดูดให้ผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อประสบการณ์ใหม่ และเพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว

1.4.4 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ หมายถึง ลักษณะการกระทำหรือการปฏิบัติที่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณอายุแต่ละคนแสดงออกมาหรือปฏิบัติตัวในระหว่างท่องเที่ยว แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1.4.4.1 พฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว และวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว

1.4.4.2 พฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ร่วมเดินทาง ลักษณะในการเดินทาง พาหนะในการเดินทาง จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยว และกิจกรรมในการท่องเที่ยว

1.4.4.3 พฤติกรรมด้านการพักผ่อน ได้แก่ สถานที่พักผ่อน และระยะเวลาในการท่องเที่ยว

1.4.4.4 พฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่รับประทานอาหาร ลักษณะการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยว

1.4.5 รูปแบบการท่องเที่ยวที่พึงพอใจ หมายถึง ลักษณะในการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุรู้สึกพอใจหรือประทับใจมากที่สุดหลังจากที่ได้มีการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว หลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1.4.5.1 ความสนใจในการท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

1.4.5.2 การเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยว และความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

1.4.5.3 การพักผ่อน ได้แก่ ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก ความปลอดภัยของสถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พัก

1.4.5.4 การใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ได้แก่ ความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว ความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวและความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง

1.4.6 รอบ 1 ปีที่ผ่านมา หมายถึง ช่วงเวลาที่ข้าราชการเกษียณอายุเดินทางท่องเที่ยวระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2548 - 30 กันยายน พ.ศ. 2549

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุรวมทั้งพฤติกรรมการท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุมากที่สุดในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

1.5.2 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ

1.5.3 ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวรวมทั้งการให้บริการทางการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นแนวทางหนึ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยในเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากหนังสือ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้ คือ

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.1 ทฤษฎีผู้สูงอายุ

2.1.2 กิจกรรมของผู้สูงอายุ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2.1 แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

2.2.2 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยว

2.2.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

2.2.4 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

2.2.5 รูปแบบการท่องเที่ยวที่พึงพอใจ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

2.3.1 ตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุ

2.3.2 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวไทย

2.3.3 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวต่างประเทศ

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การประชุมสมัชชาโลกเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ได้มีมติว่า ผู้สูงอายุคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นประชากรที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของชาติ เหมาะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลัง อีกทั้งยังเป็นผู้นำและเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากผู้สูงอายุมีสุขภาพกายแข็งแรงและ

มีสุขภาพจิตดีจะเป็นมิ่งขวัญของครอบครัว และเป็นผู้ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากพิจารณาเชื่อมโยงถึงพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2523 ที่ประเทศไทยใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดให้ข้าราชการเกษียณอายุเมื่อ 60 ปีนั้น ด้วยคำนึงถึงเหตุผลว่า อายุการปฏิบัติงานของมนุษย์มีจำกัด โดยทั่วไปความสามารถทางร่างกาย สมอง และกำลังใจจะลดน้อยลงเมื่อมีอายุสูงขึ้น รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้คนวัยหนุ่มสาว ได้มีโอกาสก้าวเข้ามาใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานแทนต่อไป

สุรกุล เจนอบรม (2534: 9) ได้ให้นิยามของความสูงอายุ (Aging) ว่าหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ดังนั้น ความสูงอายุหรือความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นตามอายุ เช่น บุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้น ความสามารถทางร่างกายจะลดลง ความสามารถในการปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมต่างจะลดลง เป็นต้น

บาร์โรว์และสมิธ (Barrow & Smith, 1979 อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 10-11) ได้เสนอการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้คือ

1. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุโดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น ประเทศไทยกำหนดอายุ 60 ปีขึ้นไปว่าเป็นวัยเกษียณอายุ ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดอายุ 65 ปี เป็นต้น
2. การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีระวิทยาหรือทางกายภาพ บุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีระวิทยาที่แตกต่างกัน ในวัยสูงอายุ อวัยวะต่างๆ ในร่างกายจะทำงานได้น้อยลงซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล
3. การปฏิบัติหน้าที่ทางจิตใจ (Mental functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การจำ การเรียนรู้ และความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ สิ่งที่พบมากที่สุดในผู้ที่สูงอายุ คือ ความจำเริ่มเสื่อม แต่ไม่จำเป็นว่าผู้สูงอายุทุกคนจะต้องมีสภาพเช่นนี้
4. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self - concept) เป็นการกำหนดโดยยึดตามแนวคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง เพราะโดยปกติผู้สูงอายุมักจะเกิดความคิดว่า ตนเองแก่ อายุมากแล้ว ซึ่งส่งผลต่อบุคลิกภาพทางกาย ความรู้สึกทางด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุนั้นๆ ได้กำหนดขึ้น
5. ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดตามความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยได้แนวความคิดมาจากการเสื่อมถอยของสภาพทางร่างกาย

และจิตใจ คนทั่วไปจึงกำหนดว่า วัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อน หยุดการประกอบอาชีพ ดังนั้นบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุ จึงหมายถึงบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน

6. ความกดดันทางอารมณ์และความเจ็บป่วย (Coping with stress and illness) เป็น การกำหนดโดยยึดตามสภาพทางร่างกายและจิตใจ ผู้สูงอายุมักจะเผชิญกับสภาพ โรคร้ายไข้เจ็บอยู่ เสมอ เพราะสภาพร่างกายและอวัยวะต่างๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้นยังอาจเผชิญกับปัญหาทางด้าน สังคมอื่นๆ ทำให้เกิดความกดดันเพิ่มขึ้นอีก ส่วนมากมักจะพบกับผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 – 65 ปี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การให้ความหมายของผู้สูงอายุนั้น เกิดจากการผสมผสาน ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การจัดลำดับชั้นทางอายุที่กำหนดขึ้นเป็น ตัวเลข การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและบทบาทใน ครอบครัวและสังคม ซึ่งถูกกำหนดด้วยบรรทัดฐานทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ที่คนส่วนใหญ่ ขอมรับปฏิบัติและสืบทอดกันมา โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่เป็น ข้าราชการเกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 - 2547 ซึ่งมีอายุระหว่าง 60 - 63 ปี

2.1.1 ทฤษฎีผู้สูงอายุ

นักการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้รวบรวมทฤษฎีซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับ พฤติกรรมและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

2.1.1.1 ทฤษฎีทางชีววิทยา (Biological theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึง กระบวนการสูงอายุ หรือสาเหตุแห่งความชราของร่างกาย จะเห็นได้ว่า เราสามารถพิจารณา ความเป็นผู้สูงอายุได้จากลักษณะทางกายภาพ คือ ดูจาก ผิว ผม โครงร่าง ความเร็วใน การเคลื่อนไหวและอวัยวะภายในที่สำคัญๆ เช่น หัวใจ สมอ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีการเสื่อม ถอยลงตามธรรมชาติโดยไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพเดิม อันเป็นกระบวนการสูงอายุที่ไม่มีใคร สามารถหลีกเลี่ยงได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2532: 24)

2.1.1.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบาย สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลง เป็นการพัฒนาการปรับตัวเกี่ยวกับสติปัญญา ความทรงจำ ความนึกคิด การเรียนรู้ แรงจูงใจ รวมถึงสังคมที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีย่อย ดังนี้ (จันทนา รณฤทธิวิชัย, 2536: 35-36)

1) ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุที่มีความสนใจใคร่รู้ในเรื่องต่างๆ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

จะยังคงมีความปรารถนาและความเป็นปราชญ์อยู่ได้ ซึ่งจะสนับสนุนให้ผู้สูงอายุผู้นั้นอยู่ในสังคมได้ด้วยดี

2) ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือความทุกข์ในบั้นปลายของชีวิตขึ้นอยู่กับภูมิหลังของชีวิตที่ผ่านมา ถ้าผู้สูงอายุที่ได้รับการรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทรจากครอบครัวเป็นอย่างดีสามารถอยู่กับลูกหลานได้ จะมีความมั่นคงทางด้านจิตใจ มักจะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข แต่ตรงกันข้ามถ้าผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ได้รับการดูแลจากลูกหลาน ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่จิตใจกับแคบและไม่ค่อยมีความสุข

2.1.1.3 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงแนวโน้มบทบาทของบุคคล สัมพันธภาพและการปรับตัวทางสังคมในช่วงท้ายของชีวิต เป็นทฤษฎีที่พยายามวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทฤษฎีนี้เชื่อว่าถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก็จะทำให้สถานภาพของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามไปด้วย ซึ่งการทำความเข้าใจในทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุทางสังคมวิทยา จะช่วยเป็นแนวทางในการให้บริการ และการทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่สำคัญ (สตีลส์ นิยมญาติ, 2539: 12) ได้แก่

1) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนทุกวัย สำหรับผู้สูงอายุจะทำให้มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ และยังทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ และไม่เป็นผู้ไร้บทบาท ไม่มีคุณค่าใดๆ แก่ครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังเชื่อว่าเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สถานภาพทางสังคมลดลง มีการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของตนเอง การจะมีความสุขในวัยชรา นั้น ผู้สูงอายุควรมีกิจกรรมต่อเนื่องต่อไป นักทฤษฎีกิจกรรมเชื่อว่า ถ้าบทบาทและความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต้องสูญเสียไปก็จำเป็นต้องหาสิ่งอื่นเข้ามาแทนที่ เพราะเมื่อใดที่หยุดกิจกรรม ระดับความพึงพอใจในชีวิตก็จะลดตามลงไปด้วย (Barrow & Smith, 1979: 53) นอกจากนี้ ฮาวิกเฮิร์ท (Havighurst, 1968: 20-23) ได้ศึกษาผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 50-90 ปี ที่มีฐานะปานกลาง และมีความสุขดี พบว่าผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมปฏิบัติอยู่เสมอ จะมีความพึงพอใจในชีวิตและปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมหรือบทบาทภาระกิจหน้าที่ใดๆ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีกิจกรรมเป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีชีวิตที่เป็นสุขได้นั้น ควรมีบทบาทหรือกิจกรรมทางสังคมพอสมควร เช่น การมีงานอดิเรกทำ หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สมาคมหรือชมรม หรือการทำงานเชิงเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ หากร่างกาย และสติปัญญายังคงมีความสามารถ มีความพร้อม และความต้องการที่

จะทำกิจกรรมนั้นๆ ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ อันนำไปสู่การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

2) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามแนวทฤษฎีนี้กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่สูญเสียไป และยังคงสภาพที่จะพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่องเสมอ (Havighurst, 1968: 23)

ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้เห็นว่า บุคคลไม่ว่าจะหนุ่มสาวหรือสูงอายุจะมีบุคลิกภาพและมีรูปแบบความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไป โดยที่บุคลิกภาพและรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลนั้นจะบอกให้ทราบถึงการปรับตัวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตอยู่ในวัยสูงอายุ เช่น บุคคลที่ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่นก็มักจะชอบมีกิจกรรมร่วมกับใครเมื่อเกษียณอายุแล้ว ในทำนองเดียวกันผู้ที่มีการมีกิจกรรมสังสรรค์ร่วมกับผู้อื่นเสมอ ก็มักจะชอบนั่งอยู่คนเดียวเงียบๆที่บ้าน กล่าวโดยสรุปคือ ผู้สูงอายุจะประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นยังคงไว้ซึ่งบุคลิกภาพและความพึงพอใจในชีวิตของตนเองที่ผ่านมามากน้อยเพียงใด ฮาวิกเฮิร์ท (Havighurst, 1968: 23) กล่าวว่า บุคคลทั่วไปมักจะเตรียมแนวทางที่ตนเองคิดว่าประสบความสำเร็จในชีวิตของการเป็นผู้สูงอายุมากกว่าที่จะพยายามปรับตนเองให้เข้าไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม

จากทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนั้น สามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีทางจิตวิทยาได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุซึ่งไปเป็น โดยธรรมชาติ ส่วนทฤษฎีทางจิตวิทยา อธิบายถึงสุขภาพจิตของผู้สูงอายุว่า บุคคลที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีก็จะเป็นผู้ที่มีการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ส่งผลให้สุขภาพจิตดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ สำหรับทฤษฎีทางสังคมวิทยาอธิบายสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้ว่า ผู้สูงอายุที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมหรือสามารถดำรงบทบาทด้านต่างๆ ของตนในอดีตไว้ได้จะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง ทำให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมหรือบทบาทต่างๆของตนไว้ได้

2.1.2 กิจกรรมของผู้สูงอายุ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2545: 71) ได้ทำการสำรวจการใช้เวลาของประชากรในปี พ.ศ. 2544 พบว่า ประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปนั้น นิยมใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการดูโทรทัศน์ รองลงมาคือ การพบปะสังสรรค์ พุดคุย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา อ่านหนังสือ กิจกรรมกีฬา และกิจกรรมการท่องเที่ยวตามลำดับ ซึ่งการทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้น โดยนอกจากจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังทำให้เกิดความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ จากสิ่งที่เห็นและได้ปฏิบัติ อันจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการมีชีวิตในวัยนี้ยังมีสิ่งใหม่ๆ ที่ให้ได้เรียนรู้และได้ทำอีกมาก ตามที่ปรารถนา

กชกร สังคชาติ (2536: 18-19) กล่าวว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่วัยที่แห้งแล้งปราศจากความหมายของชีวิต แต่เป็นวัยที่จะต้องแสดงบทบาทใหม่ๆ อย่างมีชีวิตชีวาและมีความหมาย โดยได้แนะนำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุควรปฏิบัติ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นเรื่องที่ทำได้ทุกช่วงอายุ โดยจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ และมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทุกคนจึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันเหตุการณ์ ซึ่งเมื่ออยู่ในวัยสูงอายุก็น่าจะมีความต้องการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจ หรือเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความสนใจกับผู้อื่นในการสนทนา

2. กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ทุกช่วงอายุเช่นกัน เพราะการทำกิจกรรมนันทนาการจะทำให้ชีวิตสดชื่นแจ่มใส ได้แลกเปลี่ยนแนวคิดและได้พบปะกับผู้อื่น โดยผู้สูงอายุต้องถามตนเองว่าชอบอะไร มีความสามารถอะไรเป็นพิเศษ ซึ่งอาจเลือกจากทักษะวิชาชีพของตนเองหรืออาจเลือกกิจกรรมใหม่ๆ ที่ตนสนใจ กิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ได้แก่ การเล่นกีฬาเพื่อออกกำลังกายและเพื่อความเพลิดเพลิน เช่น การเดินเร็วๆ ในสวนสาธารณะ การเล่นกอล์ฟ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมนันทนาการอื่นๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การเข้าร่วมชมรมและสมาคมต่างๆ การท่องเที่ยว ทำอาหาร เล่นดนตรี เป็นต้น

3. กิจกรรมด้านการงานที่ได้รับเงินตอบแทน ผู้สูงอายุบางคนอาจพอใจที่จะทำงานที่ได้รับเงินตอบแทนเช่นนี้ ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวเพื่อคงความกระฉับกระเฉงมีชีวิตชีวาเอาไว้ หรืออาจต้องการทำเพื่อหารายได้เพิ่มเติม โดยผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวส่วนมากเมื่ออายุเลย 60 ปีขึ้นไปแล้ว ถ้าสุขภาพยังสมบูรณ์แข็งแรงอยู่ก็มักจะดำเนินธุรกิจต่อไป สำหรับผู้สูงอายุที่รับราชการ

เมื่อเกษียณอายุแล้วอาจยังคงทำงานอยู่ในตำแหน่งงานพิเศษ สำหรับผู้ที่มิวิชาชีพเฉพาะตัวหรือมีความชำนาญในบางเรื่องอาจตั้งบริการของตนเองโดยอิสระ เช่น แพทย์ นักบัญชี วิศวกร เป็นต้น

บรรลุ ศิริพานิช (2539: 24-25) กล่าวว่า ในชมรมผู้สูงอายุมีการส่งเสริมให้สมาชิกในชมรมได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับเพื่อนร่วมรุ่นหรือเพื่อนวัยเดียวกัน มีความรู้สึกเข้าใจกันและเห็นใจกัน สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทำประโยชน์บางประการร่วมกัน ไม่รู้สึกเหงาหรือถูกทอดทิ้ง เป็นการพัฒนาตนเองใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมาให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นที่ปรึกษาถ่ายทอดแนวคิดและวัฒนธรรมแก่ลูกหลานและคนรุ่นหลัง ทำให้ตระหนักในคุณค่าของตนเองเกิดความภาคภูมิใจและมีสุขภาพจิตดี โดยแนวทางการดำเนินกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่

1. กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ทำกันมาก ได้แก่ การจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนาและตามวัฒนธรรมประเพณีนิยมของแต่ละท้องถิ่น มักนิยมกันมากในชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านหรือชุมชน เพราะทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้
2. กิจกรรมนันทนาการ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงตามโอกาสและความพอใจของสมาชิก กิจกรรมประเภทนี้มักรวมเอาการร่วมรับประทานอาหารเข้าไปด้วยรวมทั้งมีการแสดงเล็กๆ น้อยๆ และร่วมกันร้องเพลงตามอัธยาศัย
3. กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ได้แก่ การเชิญแพทย์ พยาบาล ผู้รู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยมาบรรยายในเรื่องที่สมาชิกสนใจ เช่น การตรวจโรคประจำปี ความรู้เรื่องยา ยาสมุนไพร และโภชนาการเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
4. กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและกีฬา เป็นกิจกรรมที่ควรทำอย่างต่อเนื่องทุกวันหรือวันเว้นวันในเวลาประมาณครึ่งชั่วโมงต่อวันหรือต่อครั้ง กิจกรรมประเภทนี้เป็นประโยชน์ในทางสุขภาพ แต่ชมรมจะต้องจัดสถานที่ที่เหมาะสม มีผู้ดำเนินการที่เหมาะสมทำได้ทุกชมรม
5. กิจกรรมเสริมรายได้ ได้แก่ กิจกรรมที่สมาชิกร่วมกันทำหรือผลิตสิ่งของ แล้วนำไปจำหน่ายเป็นการเสริมรายได้เหมาะสำหรับชมรมในหมู่บ้านที่สมาชิกต้องการเสริมรายได้ เช่น บางชมรมร่วมกันสานแข่งปลาทุ ทำไม้กวาด ตะกร้า แล้วนำไปจำหน่าย
6. กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะต่างๆ ที่สมาชิกสนใจ เช่น การวาดรูป การดนตรี การขับร้อง การประพันธ์บทกลอน เหมาะสำหรับชมรมที่มีสมาชิกที่มีศักยภาพทางศิลปะและรักทางศิลปะ

7. กิจกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากผู้สูงอายุมีเวลาว่างมาก การท่องเที่ยวในสถานที่และโอกาสอันควรโดยไปเป็นหมู่คณะ นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์เรื่องความรักสามัคคีในหมู่คณะแล้วยังได้ความรู้ความเท่าทันโลกอีกด้วย

8. กิจกรรมการกุศลรวมทั้งสาธารณกุศลที่ชมรมสามารถจะช่วยให้และการกุศลที่ให้แก่เพื่อนร่วมชมรมที่ถึงแก่กรรมหรือการเยี่ยมไข้เมื่อเพื่อนสมาชิกเจ็บป่วย เป็นการแสดงถึงความเอื้ออาทรต่อกันที่ทำให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าคุณค่าไม่โดดเดี่ยว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมต่างๆตามความสนใจของแต่ละคนนั้น มีส่วนอย่างมากในการช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น เพราะการทำกิจกรรมจะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ได้พบปะพูดคุย ได้พักผ่อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง รวมทั้งได้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ สิ่งต่างๆเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขกับการใช้ชีวิตและรู้สึกว่าชีวิตยังมีคุณค่า โดยกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสนใจนั้นส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมนันทนาการ การทำงานอดิเรก และการท่องเที่ยว

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) แห่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี ค.ศ. 1963 ไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางใดๆ ก็ตามที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการดังนี้

1. การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. การเดินทางนั้นผู้เดินทาง เดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่การถูกบังคับ
3. การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่ไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ได้แก่ 1) เพื่อพักผ่อนในวันหยุด 2) เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา 3) เพื่อการศึกษา 4) เพื่อการกีฬาและบันเทิง 5) เพื่อชมประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ 6) เพื่องานอดิเรก 7) เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร 8) เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ และ 9) เพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

แต่เดิมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และการเดินทางยังไม่สะดวกเท่าทุกวันนี้ แต่ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายไปสู่บุคคลทุกระดับ แทบจะไม่จำกัด เพศ วัย และฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้สาเหตุที่สำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวกันอย่างกว้างขวางได้แก่

1. การศึกษาที่สูงขึ้น กระตุ้นให้มนุษย์เกิดความสนใจ และอยากรู้อยากเห็น
2. ความเจริญก้าวหน้าในด้านการคมนาคม ทำให้เดินทางได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น
3. การติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย ช่วยให้เห็น ได้รู้จัก โลกกว้างขวางขึ้นซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้อยากไปสัมผัสด้วยตนเอง
4. สื่อโฆษณาในรูปแบบต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร ภาพยนตร์ เป็นต้น
5. มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้คนมีอำนาจในการใช้จ่ายมากขึ้น
6. ความแออัดของเมืองใหญ่ ทำให้ผู้คนอยากกลับไปหาธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ และสภาพแวดล้อมใหม่ที่สวยงามแปลกตา
7. สวัสดิการสังคมที่เปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้มีวันหยุดพักผ่อน โดยได้รับค่าจ้างหรือการจูงใจเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลให้แก่พนักงานที่มียอดเยี่ยมดีเด่น เป็นต้น
8. ปัจจุบันมีการผลิตอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ทำให้คนมีเวลาว่างสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น
9. ในปัจจุบันรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มีการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องของการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากตระหนักดีว่า การท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาตินับประการ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง แต่มิใช่การเดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพ หรือไปอยู่ประจำและไม่จำเป็นว่าการเดินทางนั้นจะพักค้างแรมหรือไม่ ซึ่งจากสาเหตุต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เมื่อนำมารวมกับความต้องการที่อยู่ในใจมนุษย์ จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง

2.2.1 แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

แมคอินทอชและโกลเนอร์ (McIntosh & Goeldner, 1990: 131-132) ได้ทำการศึกษาและแบ่งมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวขึ้นพื้นฐานเป็น 4 ประการ คือ

1. มวลเหตุจูงใจเพื่อกายภาพหรือเพื่อร่างกาย (Physical motivators) ซึ่งรวมไปถึงการพักผ่อนร่างกาย การไปตากอากาศชายทะเล หรือไปตามคำแนะนำของแพทย์ เพื่อให้พ้นจากภาวะการดำเนินชีวิตที่เคร่งเครียด
2. มวลเหตุจูงใจเพื่อวัฒนธรรม (Cultural motivators) มวลเหตุจูงใจในลักษณะนี้หมายถึงมวลเหตุจูงใจเพื่ออยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิต เป็นต้น
3. มวลเหตุจูงใจเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal motivators) หมายถึงการไปพบปะกับบุคคลอื่นๆ เช่น เยี่ยมเพื่อน เยี่ยมญาติ หรือเพื่อไปแสวงหาเพื่อน
4. มวลเหตุจูงใจเพื่อสถานภาพและเกียรติภูมิ (Status and prestige motivators) หมายถึง ความต้องการที่จะยกฐานะของตนเองให้สูงขึ้น มีเกียรติภูมิสูงขึ้น เช่น การไปร่วมประชุม การศึกษา การได้มีโอกาสเดินทางไปทำกิจกรรมเหล่านี้จะทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีฐานะทางสังคมที่ดีขึ้น

ฮัดแมน (Hudman, 1980: 78-79) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวมักจะมีมวลเหตุจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวมาจากปัจจัยต่อไปนี้

1. ปัจจัยผลักดัน (Push factor) คือ สถานภาพเงื่อนไขที่มากกระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันภายในตัวบุคคลให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ปัจจัยผลักดันอาจมาจากสาเหตุต่างๆ คือ
 - 1.1 ความอยากรู้อยากเห็น ในสิ่งที่อาจจะถือว่าเป็นแรงผลักดันภายในที่เห็นได้ชัด เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณในการอยากรู้อยากเห็นสิ่งต่างๆ ที่ตนเองยังไม่รู้ การเดินทางท่องเที่ยวก็เป็นการสำรวจโลกใหม่ในความคิดและเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ให้กับตนเอง
 - 1.2 ความพึงพอใจ การเดินทางท่องเที่ยวและประทับใจในสิ่งที่ได้พบเห็นสามารถสร้างความสุขความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับบุคคล ดังนั้นการท่องเที่ยวก็คือความพยายามที่จะแสวงหาความสุขให้กับตนเอง
2. ปัจจัยดึงดูด (Pull factor) คือ สถานภาพเงื่อนไขภายนอกที่มาดึงดูดเร้าใจให้บุคคลได้ออกเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยดึงดูดเหล่านี้ได้แก่
 - 2.1 ลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิประเทศของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ หรือทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประกอบกับสภาพทางภูมิอากาศ เช่น อากาศสดชื่น อากาศเย็นสบาย ประกอบกันเป็นลักษณะภูมิกายภาพที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ

2.2 สภาพอื่นๆ เป็นสิ่งอื่นๆที่จัดว่าเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวนอกเหนือไปจากสภาพทางกายภาพ ซึ่งสภาพอื่นๆนี้อาจจะได้แก่ การเป็นแหล่งสินค้าที่น่าสนใจ ราคาถูก เป็นต้น

สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮาร์เซล (Harszel, 1994: 45) ที่กล่าวว่า มูลเหตุจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางคือ ปัจจัยผลักดัน (Push factors) และปัจจัยดึงดูด (Pull factors) โดยปัจจัยผลักดันนั้นเกิดจากภายในตัวบุคคลเอง เช่น ต้องการพักผ่อน เปลี่ยนบรรยากาศจากสิ่งที่จำเจอยู่ทุกวัน ต้องการเข้าสังคม ส่วนปัจจัยดึงดูดนั้น เกิดจากสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางมีความน่าสนใจ สวยงาม และดึงดูดให้อยากไปท่องเที่ยว ดังนั้นปัจจัยผลักดันจึงอธิบายได้ว่าทำไมมนุษย์จึงอยากไปท่องเที่ยว ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดใช้อธิบายว่าทำไมจึงเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวที่สถานที่แห่งนั้น

จะเห็นได้ว่า มูลเหตุจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวนี้ สามารถเป็นได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อความรอบรู้ทันสมัย การสร้างความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ทำได้โดยการจูงใจ (Motivation) ซึ่งแรงจูงใจ (Motives) เหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นหรือผลักดันให้นักท่องเที่ยวแสวงหาเพื่อสร้างความพอใจให้แก่ตนเอง ซึ่งอธิบายได้โดยทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's theory of motivation) โดยมีสมมติฐานอันเป็นสาระสำคัญ 3 ประการ (Maslow, 1970: 11-12) ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าความต้องการใดมีการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่โดยไม่มีที่สิ้นสุดตั้งแต่เกิดจนตาย
2. ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นตามลำดับความสำคัญ (Hierarchy of needs) จากต่ำไปหาสูง กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงจะเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที
3. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

ลำดับขั้นความต้องการตามทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต ร่างกายจะต้องได้รับการตอบสนองภายในช่วง

ระยะสั้นๆ และสม่ำเสมอ ถ้าร่างกายไม่ได้รับการตอบสนองแล้ว ชีวิตก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) เมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัยก็จะเข้ามามีบทบาทในพฤติกรรมของมนุษย์ มีความปรารถนาที่จะได้รับความคุ้มครองจากอันตรายต่างๆ ที่จะมีต่อร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ อาชญากรรม เป็นต้น มนุษย์ปรารถนาที่จะอยู่ในสังคมที่เป็นระเบียบ และสามารถคาดหมายได้ ความต้องการความปลอดภัยหมายถึงรวมถึง ความรู้ของแต่ละบุคคลถึงข้อจำกัดหรือขอบเขตของพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคม

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Love and belonging needs) เมื่อความต้องการสองประการแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่อยู่ในระดับสูงกว่าจะเข้ามาครอบงำพฤติกรรมของบุคคลนั้น ความต้องการขั้นนี้ของบุคคลเป็นความต้องการความเป็นมิตร ความรัก รวมถึงการให้บุคคลอื่นยอมรับในความสำคัญของตน

4. ความต้องการเป็นที่นิยมนับถือ (Esteem needs) มนุษย์ทุกคนต้องการให้ผู้อื่นเอาใจใส่เห็นความสำคัญของตน ต้องการความนับถือ ต้องการความมั่นคงซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเห็นของคนโดยทั่วไป ต้องการความพอใจ ชมเชย นิยม ต้องการความมั่นใจในตนเอง ต้องการคุณค่าในตนเอง ต้องการยอมรับตนเอง

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization needs) เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่บุคคลนั้นชอบหรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่เขาเป็นอยู่ขณะนั้น เป็นความต้องการขั้นสูงสุด มนุษย์มีความชำนาญเฉพาะ คนเราไม่สามารถทำงานหรือทำสิ่งที่ตนมีความชอบได้เสมอไป ดังนั้นจึงมีการหาทางออกทางอื่น เช่น ทำงานอดิเรก การเล่นกีฬา การท่องเที่ยวในวันหยุดหรือใช้เวลาทำกิจกรรมต่างๆ หลังเสร็จงานในหน้าที่เพื่อหาความพอใจและชดเชยความต้องการของตน

นอกจากความต้องการทั้ง 5 ลำดับขั้นที่กล่าวมาแล้ว มาสโลว์ยังได้เพิ่มความต้องการซึ่งมีความสำคัญต่อภาวะจิตใจมากอีก 2 ชั้น (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2542: 37) คือ

1. ความต้องการที่จะได้ทราบและได้เกิดความเข้าใจ (The need to know and understand) ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมแสวงหาคำตอบเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น

2. ความต้องการความสวยงาม (The need for aesthetic satisfaction) ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมแสวงหาสิ่งสวยงาม ซึ่งชมความงามทั้งที่เป็นธรรมชาติและศิลปะตามรสนิยมของตน

โดยความต้องการทั้ง 7 ประการนี้สามารถนำมาเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดทางการท่องเที่ยวได้ (เกษรา เกิดมงคล, 2546: 41-42) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การประยุกต์ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) กับแนวคิดทางการท่องเที่ยว

ความต้องการ	แรงจูงใจ	แนวคิดทางการท่องเที่ยว
ด้านร่างกาย	พักผ่อนหย่อนใจ	ลดความตึงเครียดผ่านกิจกรรมที่ต้องออกแรงกายหรืออยู่ในบรรยากาศแวดล้อมที่สดชื่น
ต้องการความมั่นคงปลอดภัย	มีชีวิตยืนยาว	สุขภาพ
ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	ความรัก	ครอบครัว ญาติ เพื่อน
ต้องการเป็นที่นับถือ	ความมั่นคงของสถานะทางสังคม	แสดงความสำคัญของตนเองให้สังคมรับรู้ หรือการติดต่อธุรกิจ
ต้องการความสำเร็จในชีวิต	ค้นพบตัวเอง	ประเมินตัวเองถึงความต้องการภายในจิตใจ เพื่อให้รู้ว่าควรปรับปรุงหรือคงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ของตนเองต่อไป
ต้องการทราบและเข้าใจ	ความรู้	วัฒนธรรม ประเพณีในแต่ละท้องถิ่น
ต้องการความสวยงาม	ชื่นชมทิวทัศน์	เที่ยวชมธรรมชาติ

ที่มา: Mill, R.C. & Morrison, A. M., 1992: 20.

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) กระตุ้นให้เกิดความต้องการพักผ่อนหย่อนใจ อยากจะผ่อนคลายทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยนักท่องเที่ยวแต่ละคนจะมีวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น ผู้ที่มีลักษณะกระตือรือร้นจะลดความตึงเครียดผ่านทางกิจกรรมที่ต้องออกแรงกาย ในขณะที่บางคนเพียงอยู่ในบรรยากาศแวดล้อมที่สดชื่น ก็สามารถปลดปล่อยความตึงเครียดได้แล้ว

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) เป็นเหตุผลหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่า เหตุใดนักท่องเที่ยวจึงพยายามดูแลตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ก็เพื่อให้แน่ใจว่าตนเองจะมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัย ส่งผลให้มีอายุยืนยาว

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Love and belonging needs) ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกใช้เวลาอยู่กับครอบครัวและเพื่อน เพื่อให้ได้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มได้เป็นทั้งผู้ให้และรับความรักจากกลุ่มเพื่อนและญาตินั่นเอง

4. ความต้องการเป็นที่นิยมนับถือ (Esteem needs) หากสถานะทางสังคมเริ่มลดลงเมื่อมีอายุมากขึ้น การท่องเที่ยวก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มพูนให้นักคณนั้กลับมารู้สึกมั่นคง

เช่นเดิมได้ โดยบางคนเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ เพื่อให้ตนเองรู้สึกว่ามีเหนือกว่าผู้อื่น และเพื่อให้ได้รับการยกย่อง

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self - actualization needs) ความต้องการในขั้นนี้เป็นเป้าหมายของการพักผ่อนและใช้เวลาว่าง เนื่องจากเป็นขั้นที่บุคคลรู้สึกถึงความมีอิสระจากความต้องการในลำดับที่ต่ำกว่า นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะค้นพบตนเอง ประเมินตนเองเพื่อให้รู้ว่าควรปรับปรุงหรือคงไว้ซึ่งภาพลักษณ์เดิมของตนเองต่อไปอย่างไร

6. ความต้องการที่จะได้ทราบและได้เกิดความเข้าใจ (The need to know and understand) ซึ่งผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ โดยนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ นั้นเอง

7. ความต้องการความสวยงาม (The need for aesthetic satisfaction) เป็นเหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวชมธรรมชาติ ชื่นชมทิวทัศน์รอบตัวที่สวยงามแปลกตา

กล่าวได้ว่า การเดินทางท่องเที่ยวเกิดจากความต้องการและความรู้สึกภายในของแต่ละบุคคล ประกอบกับมีปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผลักดันให้สามารถเดินทางได้ นอกจากนี้ยังมีแรงจูงใจอีกหลายอย่างที่ดึงดูดและเร้าให้คนอยากเดินทางมากขึ้น ซึ่งแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเหล่านี้ (ฉลองศรี พิมลสมพงษ์, 2542: 37-38) ได้แก่

1. แรงจูงใจทางด้านกายภาพและจิตวิทยา (Physical and psychological motives) ได้แก่ ความต้องการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อหลีกเลี่ยงงานจำเจและความยุ่งยากต่างๆ ไปหาภูมิสงบเพื่อรักษาสุขภาพ อาบน้ำแร่ เล่นกีฬา การเที่ยวชมธรรมชาติ การซื้อของ การท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความเพลิดเพลิน และได้พักผ่อนจิตใจของตนเองด้วย

2. แรงจูงใจทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษา (Cultural/ Personal education motives) เป็นแรงจูงใจในด้านความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้จักผู้คน สถานที่ที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน สนใจอยากรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม คนตรี สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ศิลปะพื้นบ้าน เทศกาล สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและเพื่อศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจว่าเชื้อชาติอื่นมีความเป็นอยู่อย่างไร ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

3. แรงจูงใจทางด้านสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Social/ Interpersonal/ Ethnic motives) ได้แก่ การไปพบปะเยี่ยมญาติหรือเพื่อน เยี่ยมสถานที่เกิด ไปเป็นเพื่อนผู้อื่น การได้พบหรือได้รู้จักกับมิตรใหม่ ซึ่งอาจจะต่างเชื้อชาติศาสนากับตน เป็นการแสวงหามิตรภาพ ประสบการณ์ และสิ่งแวดลอมใหม่ๆ โดยหลีกเลี่ยงจากสิ่งแวดลอมที่คุ้นเคยเป็นการชั่วคราว

4. แรงจูงใจทางด้านการงานและธุรกิจ (Business/ Work related motives) ได้แก่ การไปเจรจาติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการติดตามผล การเข้าร่วมประชุม สัมมนา การเดินทางไปโดยมีภาระงานเกี่ยวข้องเป็นบางส่วนด้วย หรือถึงทำงานเกี่ยวข้อง การได้พบปะพูดคุยด้วยตนเองในสถานที่ของกลุ่มเจรจาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมขยายผลความสำเร็จของธุรกิจออกไป กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อนและหลังการประชุม เป็นกิจกรรมที่ขาดไม่ได้ในการประชุมนานาชาติของโลก

5. แรงจูงใจทางด้านบันเทิงและสิ่งเพลิดเพลิน (Entertainment/ Amusement/ Pleasure motives) การแสวงหาสิ่งเพลิดเพลินของแต่ละบุคคลมีลักษณะหลากหลาย ได้แก่ การไปเที่ยวสวนสนุก สถานที่บันเทิงต่างๆ การได้ดูกีฬาและกิจกรรมบันเทิงซึ่งให้ความเพลิดเพลิน เช่น ขบวนพาเหรดรถบุปผาชาติ การแสดงแสงเสียง การได้ไปเที่ยวช้อปปิ้งยามว่าง การได้ชมธรรมชาติ ชีวิตสัตว์ การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวไว้ได้ดี จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวทุกตลาดหลักยังคงมาเที่ยวต่อไป และถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวยั่งยืน

6. แรงจูงใจทางด้านศาสนา (Religious motives) ได้แก่ การไปร่วมแสวงบุญ ศึกษาธรรมะ ฟังสมาธิ เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา การได้ไปสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ การทำบุญทำทาน บริจาค ช่วยให้เกิดความสนุกทางใจแก่นักท่องเที่ยว และถือได้ว่าพักผ่อนทางจิตใจด้วย

7. แรงจูงใจทางด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ (Prestige and status motives) การเดินทางในบางครั้งอาจสร้างชื่อเสียง ยกฐานะ และเกียรติภูมิของตนให้สูงขึ้น เช่น การเดินทางไปประชุมสัมมนาทางธุรกิจ หรือ ศึกษาต่อในต่างประเทศ เป็นต้น การได้มีโอกาสเดินทางไปทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เป็นคนมีเกียรติและมีสังคมดีขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีความต้องการและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ซึ่งผลักดันให้มีการเดินทางท่องเที่ยวแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้การเดินทางท่องเที่ยวอาจไม่ได้เกิดขึ้นเพราะแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากแรงจูงใจหลายอย่างผสมผสานกันไป เช่น การไปศึกษาหาความรู้ และได้รักษาสุขภาพในเวลาเดียวกัน ซึ่งแรงจูงใจต่างๆเหล่านี้ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

2.2.2 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยว

ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนั้น นอกจากจะศึกษาถึงแรงจูงใจในการท่องเที่ยวแล้ว การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ควรให้

ความสนใจ ซึ่งจะสามารถช่วยให้เข้าใจถึงที่มาของการเกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538: 199-209) กล่าวว่า ลักษณะของนักท่องเที่ยวจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีพฤติกรรม ตลอดจนการเลือกซื้อรูปแบบของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวต่างกัน ซึ่งประกอบปัจจัย 3 ด้านได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factors) การตัดสินใจซื้อของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคลทางด้านต่างๆ ได้แก่

- 1.1 อายุ (Age) อายุที่แตกต่างกันจะมีความต้องการต่างกัน
- 1.2 ขั้นตอนวัฏจักรชีวิต (Family life cycle stage) เป็นขั้นตอนการดำรงชีวิตของบุคคลในลักษณะของการมีครอบครัว เช่น เป็นโสด คู่สมรสใหม่ ครอบครัวที่มีบุตร เป็นต้น
- 1.3 อาชีพ (Occupation) อาชีพของแต่ละบุคคลนำไปสู่ความต้องการที่ต่างกัน
- 1.4 รายได้ (Income) อำนาจการซื้อและทัศนคติเกี่ยวกับการจ่ายเงินขึ้นอยู่กับรายได้ส่วนบุคคล
- 1.5 การศึกษา (Education) ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มจะมีความต้องการสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพดีมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย
- 1.6 รูปแบบการดำรงชีวิต (Life style) การเลือกสินค้าหรือบริการจะขึ้นอยู่กับรูปแบบการดำรงชีวิตที่ประกอบด้วยกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น เป็นต้น

2. ปัจจัยภายนอก (External factors) ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Culture factors) เป็นสัญลักษณ์และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น โดยเป็นที่ยอมรับจากรุ่นหนึ่งจนถึงรุ่นหนึ่ง โดยเป็นตัวกำหนดลักษณะท่าทางการแสดงออกของบุคคล รวมทั้งเป็นเครื่องผูกพันบุคคลในกลุ่มไว้ด้วยกัน บุคคลจะเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองภายใต้กระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็นวัฒนธรรมพื้นฐาน วัฒนธรรมกลุ่มย่อยหรือชนบทรอบนิคม ประเพณี และชั้นของสังคม

2.2 ปัจจัยด้านสังคม (Social factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อ ลักษณะทางสังคมประกอบด้วย กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว บทบาทและสถานะของผู้ซื้อ

3. ปัจจัยภายใน (Internal factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรูสึกนึกคิดของบุคคล โดยได้รับอิทธิพลจากกระบวนการทางจิตวิทยา ได้แก่

3.1 การจูงใจ (Motivation) เป็นวิธีการที่จะชักนำพฤติกรรมของบุคคลให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ พฤติกรรมมนุษย์เกิดขึ้นต้องมีแรงจูงใจหรือสิ่งกระตุ้น การจูงใจมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการ โดยอาศัยสิ่งจูงใจหรือสิ่งกระตุ้นทางการตลาด ดังนั้นการที่จะจัดสิ่งกระตุ้นอย่างไรมัน จึงจำเป็นต้องศึกษาความต้องการของมนุษย์

3.2 การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการที่บุคคลตีความและรับรู้ข้อมูลที่ได้รับ บุคคลสองคนในภาวะถูกกระตุ้นอย่างเดียวกันและสถานการณ์อย่างเดียวกันจะปฏิบัติต่างกัน เนื่องมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ในอดีตที่ต่างกัน การรับรู้ของบุคคลจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งกระตุ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งกระตุ้นกับสิ่งแวดล้อมและสถานะแต่ละบุคคล

3.3 การเรียนรู้ (Learning) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ของบุคคล การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับสิ่งกระตุ้นและจะเกิดการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นนั้น โดยใช้การโฆษณาซ้ำแล้วซ้ำอีก (เป็นสิ่งกระตุ้น) เพื่อทำให้เกิดการซื้อ และใช้สินค้าเป็นประจำ (เป็นการตอบสนอง) การเรียนรู้เกิดจากอิทธิพลของหลายอย่างเช่น ทักษะ ความเชื่อถือ และประสบการณ์ในอดีต

3.4 ทักษะ (Attitude) หมายถึงความรูสึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นไปในทิศทางที่สม่ำเสมอ การเกิดทัศนคติขึ้นเกิดจากข้อมูลที่แต่ละคนได้รับ ได้แก่ ประสบการณ์ที่เรียนรู้ในอดีต ความสัมพันธ์ต่อกลุ่มอ้างอิง เช่น ครอบครัว เพื่อน เป็นต้น

3.5 บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึงคุณลักษณะและอุปนิสัยเฉพาะตัวของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์และเป็นตัวกำหนดลักษณะท่าทางการแสดงออกของบุคคล

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวนั้นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้พฤติกรรมในการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ซึ่งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวนั้นสามารถนำมาเชื่อมโยงกับการศึกษาเรื่องพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวยุคใหม่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ ในการกำหนดกรอบการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ให้มีความชัดเจนและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการจะศึกษามากขึ้น โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ได้แบ่งคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ และคุณลักษณะด้านสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

1.1 เพศ จากสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า การท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวภายในประเทศจะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายนิยมที่จะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทป่าเขา น้ำตก มากกว่าเพศหญิงและพร้อมที่จะเข้าพักตามวัดและโรงเรียนมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงนิยมที่จะท่องเที่ยวทะเลมากกว่า และต้องการเข้าพักตามบังกะโลหรือรีสอร์ทมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ยังพบข้อแตกต่างว่าเพศชายนิยมท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากกว่าซึ่งสะท้อนให้เห็นความผูกพันระหว่างเพศกับครอบครัวได้ส่วนหนึ่ง (สุรพล ปธานวนิชและคณะ, 2536: 122-124) ดังนั้นเพศจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

1.2 สถานภาพสมรส สุรพล ปธานวนิชและคณะ (2536: 132-134) ศึกษาพบว่าผู้ที่สมรสหรือมีบุตรแล้วจะเลือกเดินทางกับครอบครัวมากกว่าคน โสด ในทางตรงข้ามกลุ่มเพื่อนจะเป็นกลุ่มที่คนโสดเลือกเดินทางท่องเที่ยวด้วยกันมากกว่าเดินทางกับครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่สมรสแล้วนิยมจะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวกสบาย เช่น ชายทะเลมากกว่าคน โสด ในขณะที่คนโสดจะชอบเที่ยวตามป่าเขาหรือน้ำตกมากกว่า และมีความยืดหยุ่นในการเลือกที่พักแรมในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่สมรสแล้วมีแนวโน้มที่จะเสียค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมากกว่าคน โสด ดังนั้นสถานภาพสมรสจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

1.3 ลักษณะครอบครัว ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายจะมีความสุขมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว โดยผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับครอบครัวและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ย่อมได้รับความรักความห่วงใยจากคนในครอบครัว (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, 2523: 241) นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวไทย พบว่า ลักษณะเด่นของการท่องเที่ยวคือ ร้อยละ 58.70 เป็นการท่องเที่ยวกับครอบครัวเครือญาติ และนิยมพักแรมที่บ้านญาติหรือบ้านเพื่อนร้อยละ 55.30 เป็นต้น (เนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ, 2538: 61) ดังนั้นลักษณะครอบครัวจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

1.4 ระดับการศึกษา ระดับการศึกษาของบุคคลและความถี่ในการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีความต้องการไปท่องเที่ยวมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า ในด้านแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะท่องเที่ยวทะเลซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบผ่อนคลาย นิยมเข้าพักในโรงแรมและมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวมากกว่า ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า มีความนิยมที่จะท่องเที่ยวป่าเขา น้ำตก การท่องเที่ยวตามวัดและการทำบุญ (สุรพล ปธานวนิชและคณะ, 2536: 146-147) พฤติกรรมดังกล่าวอาจอธิบายได้โดยความผูกพันกับเรื่องรายได้และประเภทของงานที่ทำ ซึ่งเป็นตัวบ่งบอกถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ โอกาสที่เป็นไปได้ในการท่องเที่ยว และอำนาจในการซื้อบริการทางการท่องเที่ยว เนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาค่อนข้างมีแนวโน้มที่มีรายได้สูง ตลอดจนมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า นอกจากนี้ความแตกต่างด้านระดับการศึกษายังมีผลกับการเต็มใจยอมรับประสบการณ์ใหม่ โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง เมื่อมีเวลาว่างมักจะแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยเดินทางไปท่องเที่ยว เนื่องจากมีความอยากรู้อยากเห็นสูง และมีรายได้ที่สามารถท่องเที่ยวได้ (McIntosh & Goeldner, 1990: 125-127) นอกจากนี้การศึกษาของคณะกรรมการแห่งชาติด้านผู้สูงอายุ สหรัฐอเมริกา (National Council on Aging) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดีกว่า ย่อมมีรายได้ที่สามารถเก็บออมไว้ใช้ในยามสูงอายุได้ และสามารถตอบสนองความต้องการต่างๆ ได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อย (สุรกุล เจริญธรรม, 2534: 43) ดังนั้นระดับการศึกษาจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

1.5 ภาวะสุขภาพ ภาวะสุขภาพที่มีความสมบูรณ์ ทำให้บุคคลสามารถทำกิจกรรมได้อย่างเต็มความสามารถ สภาวะร่างกายที่มีปัญหาสุขภาพจากความเสื่อมตามพัฒนาการของวัยสูงอายุหรือการมีโรคประจำตัวหรือเกิดการเจ็บป่วย ย่อมทำให้การทำหน้าที่ของร่างกายมีข้อจำกัด ผู้สูงอายุก็จะประเมินความสามารถของตนเองหรือความเชื่อมั่นในสุขภาพของตนเองต่ำ (กมลพรรณ หอมนาน, 2539: 7) นอกจากนี้ ภาวะสุขภาพยังเป็นอิทธิพลหลักต่อความพึงพอใจในชีวิต การมีส่วนร่วมในครอบครัวและสังคม การงาน ชุมชนและการใช้เวลาว่าง โดยเฉพาะผู้สูงอายุ (รัชณี ฝนทองมงคล, 2538: 35) ดังนั้นภาวะสุขภาพจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

2. คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

2.1 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รายได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยรายได้ที่สูงขึ้นจะส่งผลสนับสนุนให้มีการเดินทางท่องเที่ยวบ่อยครั้งขึ้น มีจำนวนวันหรือระยะเวลาท่องเที่ยวมากขึ้น และมีการใช้จ่ายเงินระหว่างการท่องเที่ยวมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีรายได้สูงมักจะมีโอกาสในการท่องเที่ยวที่เป็นส่วนตัวหรือเกี่ยวกับครอบครัวมากขึ้น และมักจะชอบพักตามโรงแรมซึ่งสะดวกสบายและมีความเป็นส่วนตัว ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้น้อยมักเดินทางท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม ซึ่งจะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า เพราะสามารถเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในหลายๆ ด้านได้ ส่วนในด้านการพักผ่อนมักจะเข้าพักในสถานที่พักราคาถูกและพักผ่อนเป็นกลุ่ม (สุรพล ปธานวิชและคณะ, 2536: 139) นอกจากนี้ รายได้ยังมีผลต่อลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยผู้ที่มีรายได้สูงมักมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้พาหนะที่ให้ความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้น ดังนั้นรายได้จึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

2.2 ตำแหน่งก่อนเกษียณ ระดับตำแหน่งหน้าที่ก่อนเกษียณที่แตกต่างกัน หมายถึงการมีระดับการศึกษาและรายได้ที่แตกต่างกัน คือ ข้าราชการที่มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในระดับสูงหรืออยู่ในกลุ่มผู้บริหารมักจะมีระดับการศึกษาและรายได้สูงกว่าข้าราชการที่อยู่ในระดับต่ำซึ่งมีผลต่อการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุ จากการศึกษาของกนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ (2529: 45) พบว่าผู้เกษียณอายุที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงจะมีการปรับตัวดีกว่าข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งหน้าที่การงานต่ำ เนื่องจากระดับตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับรายได้ของบุคคลนับตั้งแต่ก่อนเกษียณ จึงมีผลสืบเนื่องต่อความพึงพอใจและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเมื่อเกษียณอายุ ดังนั้นตำแหน่งก่อนเกษียณจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

3. คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่

3.1 การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว การสื่อสารเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจะเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว (McIntosh & Goeldner, 1990: 128) ซึ่งการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น และการสื่อสารระหว่างบุคคล ได้แก่ การบอกเล่าบอกของผู้อื่นหรือการได้รับการชักชวนจากเพื่อนฝูง เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า ผู้สูงอายุบางคนยังให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนพอสมควร เนื่องจากเพื่อนจะเพิ่มเครือข่ายทางสังคมและให้ความช่วยเหลือบนพื้นฐานของระบบเครือญาติ ดังนั้นเพื่อนจึงยังคงมีอิทธิพลต่อการจูงใจในวัยสูงอายุด้วย (มารศรี นุชแสงพลี, 2532: 35) และจากการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดในทุกกลุ่มอายุ คือ คำชวนจากเพื่อน ญาติ นอกจากนี้ในกลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวนร้อยละ 15 จะพึงพิงการนำเที่ยวจาก

องค์กร มูลนิธิหรือวัดมากกว่ากลุ่มอื่น (เนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ, 2538: 73) ดังนั้นการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

3.2 การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การสนับสนุนของครอบครัวหรือสังคมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ จากการศึกษาเอกสารเรื่อง “Senior Chinese Enjoy Tours Abroad” พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาชาวจีนนิยมเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ 60) เป็นผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพครู แพทย์ วิศวกร และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากบุตรหลาน เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อนหลังจากที่ต้องรับภาระในการทำงานและเลี้ยงดูบุตรหลาน (www.zhuhai.gd.cn., 1996) นอกจากนี้ จากการศึกษาข้อมูลสถิติของผู้ที่เดินทางไปท่องเที่ยวในหลายปีที่ผ่านมา พบว่า ผู้ที่เดินทางไปท่องเที่ยวด้วย ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวหรือญาติ รองมาคือ เพื่อนตามลำดับ ดังนั้นการสนับสนุนของผู้ใกล้ชิดจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

3.3 แรงจูงใจในการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ จากการศึกษาเรื่อง นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นกับโอกาสในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวไทย ของสมาคมนักวิชาชีพไทยในญี่ปุ่น (บุษกร พรหมมาโนช, 2540: 54-57) พบว่า ผู้สูงอายุญี่ปุ่นที่เกษียณอายุแล้วจะแสวงหาการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขด้วยการท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ การทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ เช่น เล่นกีฬา ชมดอกไม้ ชมการแสดง ศิลปวัฒนธรรม ไร่หว้าพระ เป็นต้น ซึ่งความสนใจหรือความต้องการที่แตกต่างกันเหล่านี้ เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ได้แก่ แรงจูงใจเพื่อต้องการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ แรงจูงใจเพื่อศึกษาสนใจอยาการู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ แรงจูงใจเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน แรงจูงใจทางด้านศาสนาเพื่อไปไหว้พระ เป็นต้น ดังนั้นแรงจูงใจในการท่องเที่ยวจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

2.2.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2543: 2-5) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่ามีองค์ประกอบ 5 ประการที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่

1. นักท่องเที่ยว (Tourist) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังสถานที่ที่ตนไม่ได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำด้วยเหตุผลใดก็ตามแต่มีใช้การเดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพ ซึ่งนักท่องเที่ยวนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้

2. การตลาดท่องเที่ยว (Tourist marketing) การที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่นั่น จะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดท่องเที่ยวหมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น โดยการตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธีคือ

2.1 การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อเชิญชวนและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของตน

3. การขนส่ง (Transportation) เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใดแล้ว ก็ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น ซึ่งการขนส่งหมายถึงการจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับสู่ภูมิลำเนา การขนส่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) การขนส่งทางรถยนต์ 2) การขนส่งทางรถไฟ 3) การขนส่งทางเรือ และ 4) การขนส่งทางเครื่องบิน

4. ทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourist resources) เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวหมายถึงสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทคือ

4.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติสามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำ น้ำตก บ่อน้ำร้อน ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะ เป็นต้น

4.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในปัจจุบัน ซึ่งมีผลดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน ชุมชนโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

4.3 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือ สืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สถาปัตยกรรมในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การแสดงสินค้าพื้นบ้าน การแข่งขันกีฬา งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นต้น

5. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Tourist facilities) เป็นสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ประกอบด้วย 2 อย่าง คือ

5.1.1 การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศ เป็นการอำนวยความสะดวกในการผ่านเข้าและออกประเทศของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนถ่ายกระเป๋าเดินทาง การตรวจหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว การต่อวีซ่า เป็นต้น

5.1.2 การให้บริการท่องเที่ยวเป็นการให้ความสะดวกในระหว่างการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ 1) บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว 2) บริการที่พักแรม 3) บริการอาหารและบันเทิง 4) บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และ 5) บริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

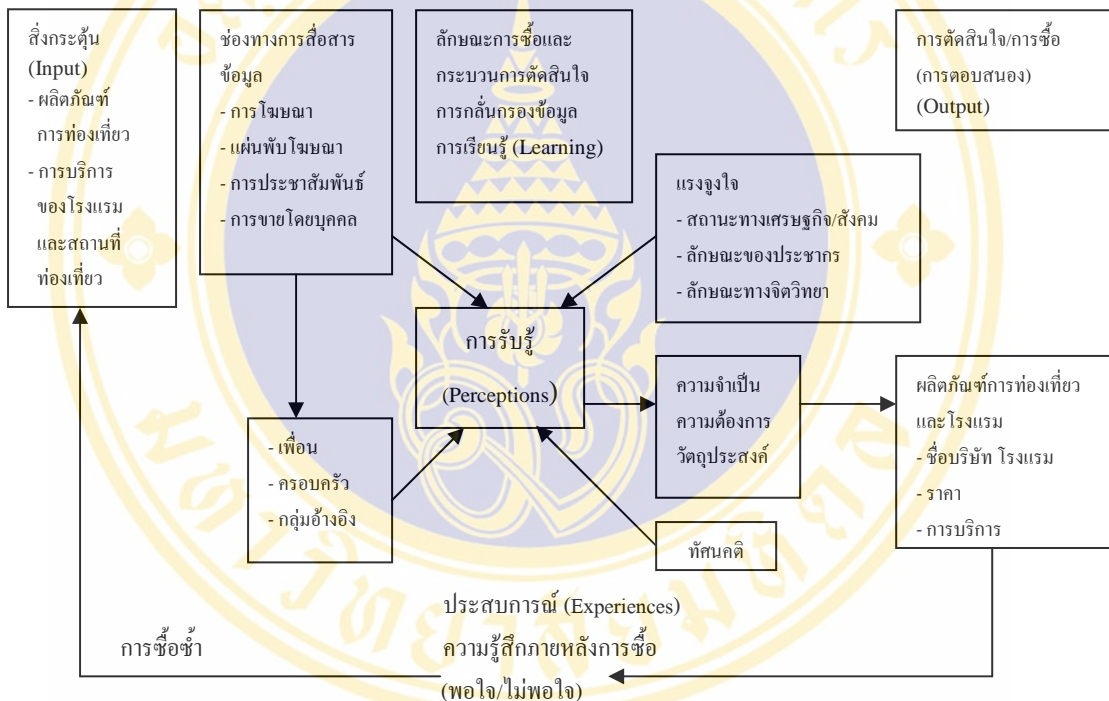
5.2 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยวรัฐบาลก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ ประกอบด้วย 2 อย่างคือ

5.2.1 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในความเป็นอยู่และส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคม การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

5.2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริมหรือสนับสนุนเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น บริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงาม และบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบพื้นฐานทางการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว การขนส่ง ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบเหล่านี้นับเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยที่เป็นสิ่งดึงดูดและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการท่องเที่ยวได้ในขณะเดียวกัน

2.2.4 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

ที่มา: ดัดแปลงจาก Middleton, Victor T. C., & J. Clarke, 1994: 54.

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบแสดงการกระตุ้น - ตอบสนองของพฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยว

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542: 34) อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนั้นมาจากปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวกระตุ้น โดยสิ่งกระตุ้นนักท่องเที่ยว (Input) ได้แก่ ผลกระทบการท่องเที่ยวทุกประเภท ตลอดจนการให้บริการของธุรกิจ สินค้าและบริการเหล่านี้มี การแข่งขันสูง และเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ผลักดันให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจแสวงหาข้อมูลจากสื่อต่างๆตลอดจนได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลใกล้ชิด เช่น ครอบครัว กลุ่มอ้างอิง ประกอบกับการเรียนรู้ แรงจูงใจ ประสบการณ์ และทัศนคติของตน การกลั่นกรอง

ข้อมูล ซึ่งอยู่ในกระบวนการตัดสินใจ ทำให้เกิดการรับรู้ (Perception) และนำไปสู่การพยายามหาทางตอบสนองความต้องการและจำเป็นของตน ซึ่งทำให้เกิดการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวโดยการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เลือกสรรแล้ว การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการนับว่าเป็นการตอบสนอง (Output) จากสิ่งกระตุ้น และกระบวนการต่างๆตั้งแต่ต้น และถ้าสินค้าและบริการสามารถตอบสนองความต้องการได้ นักท่องเที่ยวได้รับความพอใจ จะเพิ่มประสบการณ์ทางบวกมากขึ้น และทำให้เกิดการเดินทางมาเที่ยวและใช้บริการอีก แต่ถ้าไม่พอใจก็จะกลายเป็นประสบการณ์ลบ จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจได้ยาก จำเป็นต้องใช้การโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้วย

นอกจากจะศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของการเกิดพฤติกรรมในการท่องเที่ยวแล้ว การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะหรือการกระทำต่างๆในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว รวมทั้งรูปแบบในการท่องเที่ยวจะช่วยทำให้เข้าใจขอบเขตของการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาโครงการสำรวจการท่องเที่ยวของชาวไทย ปี 2542 (เซ้าท์อีสต์เอเชีย เทคโนโลยี, 2542: 1-4) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยรวมในปี 2542 พบว่าประชาชนชาวไทยที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปมีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51.70 โดยนักท่องเที่ยวร้อยละ 66.13 มีการพักผ่อน ณ สถานที่ที่เดินทางไปด้วย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่สนใจมากที่สุดที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางไปเยือนคือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ รองมาคือแหล่งประวัติศาสตร์ และแหล่งศิลปวัฒนธรรมประเพณีตามลำดับ โดยสิ่งกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นสื่อใกล้ตัว ได้แก่ การบอกเล่าปากต่อปาก และโฆษณา/รายการในโทรทัศน์ บุคคลที่มีอิทธิพลสูงที่สุดคือครอบครัว/ญาติ รองลงมาคือตัดสินใจด้วยตนเอง และเพื่อน/คู่รักตามลำดับ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมเดินทางอยู่ภายในพื้นที่ภาคเดียวกับภูมิลำเนา ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครนิยมเดินทางไปเยือนจังหวัดที่อยู่ในภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ตามลำดับ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเองโดยใช้พาหนะส่วนตัว โดยพาหนะหลักคือ รถยนต์ส่วนตัว นิยมรับประทานอาหารในร้านอาหารสั่ง/ร้านข้าวแกง/ร้านก๋วยเตี๋ยว ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวมากที่สุดคือช่วงเทศกาลหรือวันหยุดติดต่อกันหลายวัน เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ และวันหยุดราชการต่างๆ วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางคือการเดินทางเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน รองมาคือ ไปเยี่ยมครอบครัว/ญาติ และร่วมงานเทศกาล/นมัสการศาสนสถานตามลำดับ โดยกิจกรรมหลักที่กระทำในการท่องเที่ยวมักสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักใน

การเดินทาง ได้แก่ ชมทิวทัศน์/นั่งเล่น พักผ่อนในที่พัก/บ้านญาติ และทำบุญ/นมัสการศาสนสถาน ตามลำดับ ทั้งนี้ผู้ร่วมเดินทางหรือบุคคลที่ท่องเที่ยวด้วยส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางกับครอบครัว/ญาติ รองมาคือกลุ่มทัวร์/คณะเดินทาง/คณะทำงาน และเดินทางกับเพื่อน/คู่รักตามลำดับ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางแบบไม่พักแรมจะเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 500-1,000 บาท/คน/1 รอบการเดินทาง ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีการพักแรมด้วยจะเสียค่าใช้จ่ายรวมประมาณ 1,000-7,000 บาท/คน/1 รอบการเดินทาง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยรวมพบว่า ปัญหาในเรื่องราคาอาหารแพง ห้องน้ำ เส้นทาง/สภาพภูมิประเทศ/ภูมิอากาศ ที่จอดรถ และค่าที่พักมีราคาแพง เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวคิดว่าเป็นปัญหาในการท่องเที่ยวมากที่สุด

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 59-63) ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทย ปี 2545 พบว่า ในรอบปี 2545 มีชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศถึงร้อยละ 94 โดยส่วนมากนิยมไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (ทะเล/ภูเขา) รองมาคือ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประวัติศาสตร์/โบราณสถาน/โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปวัฒนธรรม/ประเพณี/วิถีชีวิต และแหล่งบันเทิง/ศูนย์การค้าตามลำดับ ช่วงเวลาที่นิยมไปท่องเที่ยวคือช่วงวันหยุดราชการ รองมาคือช่วงปิดภาคการศึกษา ส่วนฤดูที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวคือฤดูร้อน รองมาคือฤดูหนาว ในการเดินทางท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดจัดการเดินทางท่องเที่ยวเอง โดยนิยมเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด รองมาคือ เพื่อน/ญาติ แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดคือการบอกเล่าและการชักชวนของคนในครอบครัว ญาติ/เพื่อน รองมาคือ ข้อมูลจากรายการ/โฆษณาทางโทรทัศน์ พาหนะที่นิยมใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวคือ รถยนต์ส่วนตัว รองมาคือ รถโดยสารประจำทาง และรถเช่าตามลำดับ ร้านอาหารที่นิยมไปบริโภคคือร้านอาหารทั่วไปซึ่งตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว รองมาคือนำอาหารมารับประทานเอง และรับประทานในโรงแรมที่พักตามลำดับ กิจกรรมที่นิยมทำมากที่สุดในการเดินทางท่องเที่ยวคือ เดินเล่น รองมาคือ ซื้อของ เล่นน้ำ/ว่ายน้ำ เที่ยวถ้ำ/น้ำตก ตามลำดับ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งเมื่อคิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนของการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทยแต่ละครั้งเท่ากับ 1,451 บาท ในจำนวนนี้เป็นค่าที่พักมากที่สุด รองมาคือ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม และค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึก ตามลำดับ

ผลการศึกษาโครงการวิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้มีรายได้สูงสำหรับนักท่องเที่ยวคนไทย ของเอคอรัน ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2548: 1-3) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของ

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูง พบว่า วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว รองลงมาคือการเดินทางเพื่อไปเยี่ยมญาติ/ครอบครัว/เพื่อน ประชุม สัมมนา ทำธุรกิจ ตามลำดับ ความถี่ในการเดินทาง 4-5 ครั้งต่อปี ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวไปด้วยส่วนใหญ่ไปกับครอบครัว รองมาคือเพื่อน จำนวนคนที่เดินทางไปด้วยคือ 4-5 คน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คน/วัน ไม่รวมค่าเดินทางและค่าที่พัก คือ 1,978 บาท พาหนะที่ใช้ในการเดินทางส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ รองลงมาคือ เครื่องบิน รถทัวร์ รถไฟ ตามลำดับ เดือนที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุดคือ เดือนเมษายน รองลงมาคือ มกราคมและธันวาคม ตามลำดับ แหล่งข้อมูลที่ใช้ค้นหาก่อนการเดินทาง ส่วนใหญ่ค้นจากหนังสือ/นิตยสารแนะนำการท่องเที่ยว รองมาคือ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์/วิทยุ งานนิทรรศการการท่องเที่ยว ตามลำดับ ประเภท/สถานที่ท่องเที่ยวที่ชอบ ส่วนใหญ่นิยมไปท่องเที่ยวทะเล รองมาคือ สุขภาพผ่อนคลาย น้ำตก ภูเขา/ป่า ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศึกษารวมชาติชีวิตสัตว์ เข้าถึงวิถีชีวิตชุมชน และการจับจ่ายซื้อของตามลำดับ อุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศที่สำคัญคือ เรื่องความปลอดภัย รองมาคือ ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว และความยากง่ายในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวคือ ทิวทัศน์ที่สวยงาม ความปลอดภัย การเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย มีร้านอาหารอร่อย และมีกิจกรรมสำหรับทุกคนในครอบครัวตามลำดับ

นอกจากนี้ บุญกร พรหมมาโนช (2540: 56-59) กล่าวว่า ด้วยความต้องการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น การท่องเที่ยวรูปแบบเดิมที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปชมบ้านเมืองและธรรมชาติจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวอีกต่อไป ผู้ประกอบการท่องเที่ยวจึงต้องพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวของตนให้มีเอกลักษณ์ มีความหลากหลายแตกต่างจากสินค้าการท่องเที่ยวของประเทศอื่น โดยใช้ความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวเป็นตัวกำหนดรูปแบบและวิธีการท่องเที่ยว ซึ่งเรียกการท่องเที่ยวแบบนี้ว่า การท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษ สามารถแบ่งได้เป็น 5 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และหาที่พักผ่อนหย่อนใจภายหลังการทำงานหนักและการใช้ชีวิตในเมืองที่มีผู้คนมากมาย นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะตัดสินใจท่องเที่ยวในสถานที่ที่ตนมีข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน โดยศึกษาจากเอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการได้รับความรู้จากมัคคุเทศก์ การทำกิจกรรมในสถานที่ที่ไปท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจ ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาชีวิตพืชและสัตว์ การท่องเที่ยวเพื่อชมธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ และการท่องเที่ยวฟาร์มเกษตรกรรม

2. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพลานามัย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินและช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การอาบน้ำแร่ อบซาวน่า การรักษาสุขภาพและความงาม รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและผจญภัย

3. การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน โดยผ่านการชมหรือสัมผัสศิลปะแขนงต่าง ๆ ตลอดจนมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เหลืออยู่ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีความสนใจในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่ตนเกี่ยวข้องกับ ชอบไปท่องเที่ยวในช่วงที่มีเทศกาลหรือกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเมื่อไปท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ชมศิลปวัตถุ นิทรรศการ นาฏศิลป์ และศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ

4. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ชีวิตที่เรียบง่าย มีความใกล้ชิดและกลมกลืนกับธรรมชาติมากขึ้น นอกจากนี้ สื่อต่าง ๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ โทททัศน์ ที่เผยแพร่เรื่องราวของชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลกก็เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความต้องการสัมผัสกับผู้คนและศึกษาวิถีชีวิตที่แตกต่างจากตน รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การเข้าไปเที่ยวชมหมู่บ้าน ชมการดำรงชีวิต การได้พักและทำกิจกรรมร่วมกับคนต่างชาติ ต่างเผ่าพันธุ์

5. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือฝึกทักษะอย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่างการท่องเที่ยว เช่น การเรียนภาษา หรือการเรียนศิลปหัตถกรรม รวมถึงการเรียนรู้ด้านต่างๆ ในประเทศหรือสถานที่ต้นแบบโดยมีผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เป็นผู้สอน มีขั้นตอนการเรียนการสอนที่ชัดเจน มีการฝึกหัด และมีระยะเวลาเรียนตามหลักสูตรที่แน่นอน นักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวประเภทนี้ เนื่องจากความต้องการพัฒนาตนเอง ประกอบกับการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือจากบริษัทหรือหน่วยงานที่ตนทำงานอยู่

อย่างไรก็ตาม การแบ่งการท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษตาม 5 รูปแบบข้างต้นนี้ ไม่ได้หมายความว่า ในการท่องเที่ยวครั้งหนึ่งๆ นักท่องเที่ยวจะมีความสนใจในมิติเดียว เช่น มิติทางนิเวศน์วิทยา โดยไม่สนใจมิติทางวัฒนธรรม หรือในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพลานามัย ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติด้านอื่นๆเลย เพราะมิติทั้งหมดเหล่านี้ย่อมเชื่อมโยงถึงกันอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 5 รูปแบบจึงเป็นการแบ่งตามความสนใจหลักของนักท่องเที่ยว และไม่สามารถแบ่งได้โดยเด็ดขาด รูปแบบการท่องเที่ยวบางอย่างถูกจัดเป็นทั้งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอนามัยและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือรูปแบบ

การท่องเที่ยวบางอย่างถูกจัดเป็นทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆยังอาจเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาในเวลาเดียวกันด้วย

การศึกษาข้างต้นสามารถนำมาช่วยกำหนดขอบเขตในการศึกษาเรื่องพฤติกรรม การท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาให้มีความชัดเจนและครอบคลุมถึงประเด็นที่ต้องการทำการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งประเด็น การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

1. ความสนใจในการเดินทาง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ ช่วงเวลาและลักษณะพิเศษของช่วงเวลาเดินทางท่องเที่ยว
2. การเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ผู้ที่ร่วมเดินทาง พาหนะในการเดินทาง จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี และกิจกรรมที่กระทำการท่องเที่ยว
3. การพักผ่อน เช่น สถานที่พักผ่อน จำนวนวันในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง
4. การใช้จ่ายในการเดินทาง เช่น สถานที่รับประทานอาหาร ลักษณะการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง

2.2.5 รูปแบบการท่องเที่ยวที่พึงพอใจ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538: 7) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความรู้สึก 2 แบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่าง สลับซับซ้อน โดยระบบของความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสองนี้เรียกว่า ระบบความพอใจ โดย ความพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความรู้สึกในทางบวกมากกว่าความรู้สึกในทางลบ และความรู้สึกใน ทางบวกนี้ยังเป็นตัวช่วยให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ยุพดี เสตพรธณ (2543: 363-365) กล่าวว่า ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นนักท่องเที่ยว จะเกิดความพึงพอใจได้ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเยือน

2. การคมนาคม ซึ่งจะต้องมีความสะดวก ปลอดภัย รวดเร็ว มีความทันสมัย มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกครบครัน
3. ที่พัก มีโรงแรม มีที่พักระดับต่างๆ ให้เลือก มีอัตราค่าที่พักเหมาะสมกับคุณภาพ สะอาดและมีบริการตามมาตรฐานสากล
4. ร้านอาหาร มีร้านอาหารให้เลือกหลายชนิดทั้งที่เป็นอาหารสากลและอาหารในท้องถิ่น ถูกสุขลักษณะ มีบริการที่สุภาพ มีการกำหนดราคาอาหารไว้ให้ชัดเจน
5. บริการนำเที่ยว มีบริการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของประเทศ มีอัยราชัยไมตรี มีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว
6. สินค้าที่ระลึก มีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา การส่งเสริมใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงามดึงดูดใจและมีความแข็งแรง
7. ความปลอดภัย ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีตำรวจท่องเที่ยว การให้ความปลอดภัยในการจราจร รวมทั้งความสงบเรียบร้อยของประเทศที่ไม่มีการสู้รบกันด้วย
8. ความเป็นมิตรของเจ้าของท้องถิ่น เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายด้วยอัยราชัยไมตรี การแสดงความเอื้ออาทร เช่น การบอกเส้นทางท่องเที่ยว การเชิญให้ดื่มน้ำ นั่งพักผ่อน การให้ใช้ห้องน้ำ การช่วยถ่ายรูป หรือเชิญนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในท้องถิ่น เป็นต้น

สอดคล้องกับ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2538: 38-45) ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการในการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจว่ามีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิง
2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) สิ่งดึงดูดใจในทางด้านการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยชักนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวไปถึงสถานที่ดังกล่าวแล้วสิ่งจำเป็นอย่างอื่นที่จะต้องตามมา คือ การอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการท่องเที่ยวมี 4 ประการ คือ ที่พัก ร้านอาหาร สถานบริการต่างๆ และสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสื่อสาร เป็นต้น
3. การขนส่ง (Transportation) การท่องเที่ยวเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปสู่สถานที่ซึ่งมีความแตกต่างในด้านวัฒนธรรม ภูมิอากาศ และภูมิประเทศ เพื่อสัมผัส

สิ่งที่แปลกออกไปจากประสบการณ์เดิม ดังนั้นการขนส่งจึงเป็นสิ่งสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว สะดวกสบาย และปลอดภัย การเดินทางของนักท่องเที่ยวไม่ได้วัดในรูปแบบของระยะทาง แต่วัดด้วยเวลาของการเดินทางไปถึง แม้ว่าระยะไกลถ้าประหยัดเวลาในการเดินทาง นักท่องเที่ยวก็พร้อมที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยววันนั้น

4. การต้อนรับ (Hospitality) การต้อนรับเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับสถานที่เจ้าบ้าน ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางกลับไปยังสถานที่เดิมนั้น เกิดความประทับใจในการต้อนรับของคนในพื้นที่หรือพนักงานบริการในพื้นที่ไม่น้อยไปกว่าสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้ด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าปัจจัยต่างๆเหล่านี้ซึ่งได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยว การขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมทั้งมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่เป็นตัวกำหนดความต้องการเดินทางของนักท่องเที่ยว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในปัจจัยเหล่านี้ เมื่อนักท่องเที่ยวได้เดินทางไปท่องเที่ยวและเกิดความประทับใจ ย่อมมีความต้องการที่กลับไปท่องเที่ยวซ้ำอีก ในทางตรงกันข้าม ถ้านักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกไม่ประทับใจในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น การเดินทางกลับไปท่องเที่ยวซ้ำก็จะมีไม่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยเหล่านี้สามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยดึงดูดและเป็นอุปสรรคขัดขวางในการท่องเที่ยวได้ในขณะเดียวกัน ซึ่งการศึกษาในส่วนนี้สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการศึกษาในเรื่องพฤติกรรม การท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา โดยนำมาช่วยในการกำหนดขอบเขตการศึกษาให้มีความชัดเจนและครอบคลุมถึงประเด็นที่ต้องการทำการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

1. ความสนใจในการท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

2. การเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยว และความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

3. การพักผ่อน ได้แก่ ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักความปลอดภัยของสถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พัก

4. การใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ได้แก่ ความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว ความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวและความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

2.3.1 ตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุ

การที่มีแนวโน้มว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและมีการเดินทางเพิ่มขึ้นนั้น ก่อให้เกิดความพยายามที่จะรองรับตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพร่างกายและความต้องการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ อาจกล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวสูงอายุจะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวหนุ่มสาวหรือวัยผู้ใหญ่ในด้านต่าง ๆ (เอคอร์น ออมนิเทิร์ค มาร์เก็ตติ้ง, 2537 : 17-20) ดังนี้

1. ความพร้อมทางการเงิน ส่วนใหญ่แล้วโดยทั่ว ๆ ไป จะมีความพร้อมด้านการเงินดีกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ
2. มีเวลามากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ ไม่ต้องเร่งรีบเพื่อจะเดินทางกลับไปทำงาน มีวันหยุดพักผ่อนที่ยาวนาน
3. สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุเกิน 65 ปี จะมีข้อจำกัดทางด้านร่างกายทำให้ไม่สามารถที่จะเที่ยวแบบสมบุกสมบัน หากแต่ต้องการเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ มากกว่าที่จะสนใจการจับจ่ายซื้อข้าวของ เพราะอยู่ในวัยที่ไม่มีความจำเป็นจะต้องจับจ่าย แต่งตัว ยกเว้นเฉพาะของฝาก
4. ในแง่จิตใจ นักท่องเที่ยวสูงอายุจะต้องการการบริการที่เอาใจใส่มากกว่าด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ การพิจารณาความแตกต่างของค่านิยมและการรับรู้ของผู้บริโภควัยกลางคน และวัยสูงอายุกับผู้บริโภควัยหนุ่มสาวนั้นมีความจำเป็น เนื่องจากผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับค่านิยมบางประการ ได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเองและการพึ่งตนเอง ความโยงโยนในสังคม การเห็นแก่ประโยชน์คนอื่น การเติบโตของบุคคลด้านจิตใจและการฟื้นฟูหรือการเปลี่ยนจังหวะชีวิตในการทำกิจกรรมต่างๆ การเปลี่ยนกิจกรรม การพักผ่อนและนันทนาการ ผู้บริโภควัยสูงอายุจะให้ความสนใจกับคุณภาพของการบริการมากกว่าราคาของการบริการ การจับจ่ายซื้อของเพื่อทดแทนของเดิมที่มีอยู่เพื่อเป็นของขวัญ และการได้รับประสบการณ์ที่พึงปรารถนา ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุ

เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลต่างๆ กัน เช่น ต้องการเรียนรู้ ได้รับความประทับใจใหม่ ความต้องการมีปฏิสัมพันธ์ เป็นต้น

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความแตกต่างของค่านิยมและการรับรู้ของผู้บริโภครายกลางคนและวัยสูงอายุกับผู้บริโภครายหนุ่มสาว

ผู้บริโภครายกลางคนและวัยสูงอายุ	ผู้บริโภครายหนุ่มสาว
อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนลดลง	อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนสูง
วัตถุนิยมน้อยลง	วัตถุนิยมสูง
เน้นความคิดส่วนตัวเป็นหลัก	ไม่เอาความคิดส่วนตัวเป็นหลัก
คิดหน้าคิดหลังมากขึ้น	บุ่มบ่ามมากกว่า
การรับรู้สิ่งต่างๆ ในลักษณะกว้าง ประนีประนอม	การรับรู้สิ่งต่างๆ ในลักษณะแคบ สุดโต่ง
มีความยึดหยุ่นมากขึ้น	คับแคบกว่า
มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น	ขึ้นอยู่กับคนอื่นมากขึ้น
มีพฤติกรรมที่สุ่มรอบคอบขึ้น	มีพฤติกรรมที่คาดเดาได้
สนใจเรื่องราคาน้อยลง	สนใจเรื่องราคามาก
วิธีการอันสลับซับซ้อนในการกำหนดค่านิยม	วิธีการง่ายๆ ในการกำหนดค่านิยม
มีความโน้มเอียงในด้านรวมๆ ของสิ่งต่างๆ	มีความโน้มเอียงในด้านรายละเอียด

ที่มา: เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์, 2537: 17.

ผลจากการศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุของ เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537: 71-74) พบว่า ปัจจัย 3 ประการที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่

1. ความแตกต่างของความสนใจ นักท่องเที่ยวสูงอายุจากตลาดเอเชียจะมีความแตกต่างด้านความต้องการท่องเที่ยวและมีแผนการท่องเที่ยวที่ต่างจากนักท่องเที่ยวสูงอายุจากตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด โดยนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นชาวเอเชียจะให้ความสนใจในเรื่องความสวยงามตามธรรมชาติ อาหารการกิน ประเพณีและวัฒนธรรมทางศาสนา รวมทั้งความหลากหลายของสถานที่ ในขณะที่นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวตะวันตกจะให้ความสนใจในเรื่องความสวยงามตามธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมไทย โบราณสถานและศิลปวัตถุและการแลกเปลี่ยนการทำความรู้จักกับชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย

2. ความแตกต่างด้านอายุ อายุของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงอายุในแต่ละช่วงอายุ ได้แก่

2.1 กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุระหว่าง 55-60 ปี นักท่องเที่ยวสูงอายุกลุ่มนี้ยังคงมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นวัยต้นของการใช้ชีวิตหลังการเกษียณจากงาน กิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุกลุ่มนี้ยังสามารถที่จะเป็นกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวสูง กิจกรรมด้านกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำดูปะการัง เดินป่าสั้นๆ เป็นต้น ยังคงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวสูงอายุวัยต้นนี้อยู่

2.2 กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุระหว่าง 60-70 ปี กิจกรรมที่จัดควรจะเป็นกิจกรรมในลักษณะที่มีการเดินน้อยลง อำนวยความสะดวกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนี้ ควรที่จะมีกิจกรรมน้อยลง ช่วงจังหวะการพักผ่อนมากขึ้นและควรมีกิจกรรมให้เลือกทำได้ โดยใช้เวลาไม่นาน

2.3 กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุระหว่าง 70 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นการพักผ่อนตามสบาย ไม่รีบร้อน บริการที่ต้องการคือโรงแรมดี อาหารที่ถูกปาก นอกจากนั้นอาจเลือกการท่องเที่ยวบางรายการที่ไม่ต้องเดินทางมากและใช้เวลาน้อยไม่ต้องติดอยู่ในการเดินทางเป็นเวลานาน

3. ความแตกต่างด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดทางเลือกของนักท่องเที่ยวสูงอายุ การตลาดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่ดี คือ การมีบริการที่เป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน แต่เน้นคุณภาพของระดับต่างๆ ให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสม

2.3.2 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวไทย

สุดาพร วรพล (2542: 19) ศึกษาตลาดการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุพบว่า การที่มีแนวโน้มว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและมีการเดินทางเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความพยายามที่จะรองรับตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ศักยภาพสูง ประเทศที่เป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่างก็พยายามที่จะหากลยุทธ์และวิธีการที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ใกล้เกษียณอายุการทำงาน รวมไปถึงกลุ่มที่เกษียณอายุการทำงานเรียบร้อยแล้ว จึงเป็นกลุ่มที่ปลอดจากภาระงานประจำ มีเวลาที่จะเดินทางท่องเที่ยวและพักผ่อน รวมทั้งไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลา และระยะเวลาในการเดินทางเช่นกลุ่มนักท่องเที่ยว

วัยทำงาน นอกจากนั้นยังเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจที่เพียงพอ ไม่มีภาระทางครอบครัว ขณะที่มียารายได้ประจำจากเงินบำนาญรวมทั้งเงินสะสมที่ได้เก็บออมไว้ตลอดระยะเวลาของการทำงาน กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุจึงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้อพอที่จะจับจ่ายใช้สอยในการเดินทางท่องเที่ยวได้โดยสะดวก จึงเป็นกลุ่มตลาดเป้าหมายที่น่าสนใจในตลาดการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สูงอายุเป็นตลาดที่ค่อนข้างจะเข้าถึงได้ยาก เพราะมีประสบการณ์มากกว่ากลุ่มตลาดอื่นจึงต้องการบริการและสินค้าที่มีคุณภาพ คู่แข่งกับเงินที่เสียไป นักท่องเที่ยวสูงอายุจะมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนการตัดสินใจ การจัดรายการนำเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ จึงต้องมีความหลากหลายและเหมาะสมกับช่วงอายุของผู้สูงอายุ โดยพิจารณาจากคุณภาพการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น โรงแรมที่พัก การให้บริการยกกระเป๋า เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสะดวกสบายมากขึ้น นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีความเชื่อฟังตามวัย การจัดรายการนำเที่ยวที่มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและความรวดเร็วจึงไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

● สุชาดา นิ่มหิรัญวงษ์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความ ต้องการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุจำแนกตามแหล่งท่องเที่ยวและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สูงอายุมีความต้องการท่องเที่ยวภายในประเทศในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด มีความต้องการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานในระดับปานกลาง และมีความต้องการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรมในระดับน้อย 2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้ การประกอบอาชีพหลังเกษียณอายุ ตำแหน่งครั้งสุดท้ายก่อนเกษียณอายุ การให้คุณค่าต่อการท่องเที่ยว การสนับสนุนของครอบครัว การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และประสบการณ์การท่องเที่ยว จากผลการวิจัยดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีการกำหนดแนวทางในการวางแผนพัฒนาการตลาดและจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจให้ผู้สูงอายุและครอบครัวตระหนักถึงคุณค่าของการท่องเที่ยวต่อการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ และให้ความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากยิ่งขึ้น

สุรพล ปธานวนิช และคณะ (2536: 122-127) กล่าวว่า บุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้นมักไม่นิยมที่จะท่องเที่ยวแบบเสี่ยงภัยหรือต้องใช้กำลังกายมาก แต่จะนิยมการท่องเที่ยวที่สะดวกสบาย ตลอดจนมีความพอใจในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดและ โบราณสถานมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ที่มีอายุสูงมักจะเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในขณะที่กลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยมักจะนิยมท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (2536: 50-51) ได้ศึกษาการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่าการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ อาชีพและรายได้ เช่น นักท่องเที่ยวหญิงมีแนวโน้มชอบแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ และศูนย์การค้ามากกว่านักท่องเที่ยวชาย นักท่องเที่ยวที่มีอายุมากจะชอบแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์มากกว่ากลุ่มอื่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับ โครงสร้างของนักท่องเที่ยวในหลายๆด้านด้วยกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ถิ่นที่อยู่ ด้านประชากร ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพ โดยเฉพาะในเรื่องอายุซึ่งคนที่มีอายุต่างกันก็จะมีความคิด ความสนใจ และมีความพร้อมทางด้านร่างกายที่แตกต่างกันอันจะนำไปสู่พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ต่างกัน

2.3.3 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวต่างประเทศ

เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537: 30-33) ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า ผู้สูงอายุชาวต่างชาติส่วนหนึ่งจะใช้ชีวิตช่วงหลังเกษียณแล้วเดินทางท่องเที่ยว โดยไทยเป็นประเทศหนึ่งที่รองรับจำนวนนักท่องเที่ยวสูงอายุ กล่าวคือ จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดใน 7 กลุ่มหลักที่สำคัญของไทยในปี พ.ศ. 2535 เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุคิดเป็นร้อยละ 16.8 หรือคิดเป็นหนึ่งในสี่ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ผู้สูงอายุชาวต่างชาติ 7 ประเทศหลักที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นนักท่องเที่ยวจากฝรั่งเศสมากที่สุด รองมาเป็นนักท่องเที่ยวจากสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร เยอรมนีและสิงคโปร์ ตามลำดับ นักท่องเที่ยวสูงอายุที่มาท่องเที่ยวประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เดินทางมาเป็นครั้งแรกและเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเองมากกว่าการมาเป็นหมู่คณะ เหตุผลที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้แก่ ความเป็นมิตรของคนไทย ประเพณีและวัฒนธรรม ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามและมีความหลากหลาย นักท่องเที่ยวสูงอายุส่วนใหญ่

มีระยะเวลาในการพำนักในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่เกิน 1 สัปดาห์ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อคนประมาณ 71-150 ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน จังหวัดที่นักท่องเที่ยวสูงอายุนิยมไปเที่ยวมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานครลงมาก็คือ ชลบุรี เชียงใหม่ ภูเก็ต เชียงราย อุรุษยา และกาญจนบุรี ตามลำดับ สิ่งที่นักท่องเที่ยวสูงอายุไม่ชอบเมืองไทยคือ ปัญหาจราจรและคมนาคม รองมาก็คือ ปัญหาความสะอาดและมลภาวะ เมื่อพิจารณานักท่องเที่ยวสูงอายุตามภูมิภาค พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุจากยุโรปและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้สูงและการศึกษาคดี มีระยะเวลาพำนักอยู่ในไทยค่อนข้างยาวนานกว่านักท่องเที่ยวจากเอเชีย สิ่งที่นักท่องเที่ยวสูงอายุจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาประทับใจ คือ ชอบวัฒนธรรมและความเป็นมิตรของคนไทยและสิ่งที่น่าสนใจเป็นอันดับแรกคือ สถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามทางธรรมชาติของไทย รองมาก็คือประเพณีและวัฒนธรรมไทย โบราณสถานและศิลปวัตถุ ส่วนนักท่องเที่ยวสูงอายุจากเอเชียชอบสถานที่ท่องเที่ยวแบบธรรมชาติเป็นอันดับหนึ่งเช่นกัน แต่อันดับสองคืออาหารการกินและตามด้วยประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลาง นิยมเดินทางมาไทยกับบริษัทนำเที่ยวราคาถูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมาท่องเที่ยวและเยี่ยมญาติเพื่อนฝูง

2.3.3.1 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุญี่ปุ่น

ปัจจุบันกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุของญี่ปุ่นนับเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มสำคัญของตลาดนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกนอกประเทศ จากสถิติล่าสุดพบว่ากลุ่มตลาดผู้สูงอายุ (50 ปีขึ้นไป) มีอัตราการเติบโตสูงมาก เนื่องจากมีเวลาว่างพอและปัจจัยด้านการเงินที่เอื้ออำนวย รวมทั้งไม่มีภาระใดๆที่ต้องรับผิดชอบ คือ ปลอดเกษียณแล้ว และสามารถสนุกสนานกับชีวิตได้ เนื่องจากลูกๆ ได้จบการศึกษาและเริ่มต้นชีวิตครอบครัวของตนเองแล้ว กลุ่มนี้จะมองหาวันหยุดพักผ่อน เช่น การท่องเที่ยวต่างประเทศ และกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและดนตรี

ยูคิชิ อาดาชิ ประธานบริษัท มงโกล จูอัลชิน จำกัด (Mongol Juulchin Tour) กล่าวว่าแนวโน้มของกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุในปัจจุบันและอนาคตได้รับความสนใจอย่างมาก และเป็นกลุ่มที่มีพลังขับเคลื่อนตลาดปัจจุบันมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจวางแผนการเดินทางของครอบครัว โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปจบการศึกษาระดับวิทยาลัย เป็นกลุ่มที่เคยทำงานในอุตสาหกรรมรูปแบบใหม่ มีการติดต่อกับชาวต่างชาติและมีประสบการณ์จากการทำงานหนักในช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตสูง ทำให้พวกเขาเลือกที่จะมีวันหยุดและกิจกรรมนันทนาการเพื่อการผ่อนคลายมากขึ้น จากลักษณะดังกล่าวทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เน้นการทำงานมาสู่วิถีชีวิตที่สนใจตัวเองเป็นหลัก ผู้สูงอายุ

กลุ่มนี้จึงนิยมเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ยังแสวงหาโอกาสที่จะเป็นของตัวเอง ทำให้แนวโน้มในการเดินทางท่องเที่ยวเปลี่ยนจากการเดินทางเป็นกลุ่มมาเป็นการเดินทาง 2-4 คนเท่านั้น รวมทั้งยังมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่เฉพาะเจาะจงหรือเลือกการเดินทางที่ตัวเองต้องการมากกว่าการซื้อทัวร์ในรูปแบบเดิมๆ ที่บริษัทนำเที่ยวจัดไว้แล้ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวต้องเพิ่มความหลากหลายมากขึ้น

สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นกับโอกาสในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวไทยของสมาคมนักวิชาชีพไทยในญี่ปุ่น (บุษกร พรหมมาโนช, 2540: 54-69) ซึ่งพบว่า ค่านิยมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุญี่ปุ่นที่เปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยให้ความสำคัญกับการทำงานมาเป็นให้ความสำคัญกับการใช้เวลาว่างและงานอดิเรก เป็นแรงเสริมของผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นให้นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศมากขึ้น โดยเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มในการไปท่องเที่ยวต่างประเทศสูงมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากมีเวลาว่างหลังเกษียณอายุ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีจากเงินออมจากการทำงานและเงินบำนาญเมื่อเกษียณอายุ ช่วงอายุที่มีความพร้อมในการท่องเที่ยวทั้งด้านสุขภาพและเศรษฐกิจมากที่สุดของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือ 60-65 ปี โดยมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ ต้องการความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ชอบการท่องเที่ยวแบบสบายๆ ไม่เร่งรัด เนื่องจากข้อจำกัดด้านสุขภาพ สนใจการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คน รวมทั้งเรื่องอาหารของท้องถิ่นและการซื้อของฝากอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา จากการท่องเที่ยวแบบมวลชนเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้านและการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้นการจัดนำเที่ยวจึงต้องพยายามสร้างสินค้าที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มากขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทางที่อิงฤดูกาลท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สามารถเดินทางได้ตลอดปีในช่วงเวลาที่ต้องการ จึงทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้หลีกเลี่ยงการเดินทางในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวหนาแน่นและราคาท่องเที่ยวสูง และเลือกเดินทางท่องเที่ยวในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว จึงทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ค่อนข้างมาก และยังสามารถนำเสนอสินค้าเด่นๆที่ต้องการขายในช่วงเวลาที่เหมาะสมในแต่ละฤดูกาลได้มากขึ้น

2. ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ การที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีบทบาทในตลาดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้แนวโน้มของแหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้สูงอายุจะสนใจแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมากขึ้น จากแต่เดิมที่เน้นด้านธรรมชาติ

3. แนวโน้มของสินค้าการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ จากแนวโน้มที่กลุ่มผู้สูงอายุเดินทางมากขึ้น ทำให้ต้องการการเดินทางที่ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพสูงเพิ่มขึ้นตามไปด้วยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพในการท่องเที่ยว นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่ชอบงานอดิเรกและมีความสนใจพิเศษกำลังขยายตัวจึงต้องการสินค้าทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายและตรงตามความต้องการของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อความรู้และสร้างเสริมตนเอง ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ และขยายขอบเขตของงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ

2.3.3.2 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุสหรัฐอเมริกา

ข้อมูลจากองค์การท่องเที่ยวของสหรัฐอเมริกา (Travel Industry Association of America) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวชาวอเมริกันที่มีอายุต่างกันจะมีลักษณะในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน โดยนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุจะนิยมท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวหลายๆแห่ง สนใจการทำกิจกรรมระหว่างเดินทางท่องเที่ยว และมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งมากกว่า 10 วัน โดยจะท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวคือการไปเยี่ยมเพื่อนและญาติ ส่วนมากนิยมพักค้างคืนที่บ้านเพื่อนหรือบ้านญาติ รองลงมาคือโรงแรม โดยกิจกรรมที่นิยมทำระหว่างที่ท่องเที่ยวได้แก่ เยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์หรือพิพิธภัณฑ์ เข้าร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ รวมทั้งการจับจ่ายซื้อของ (<http://www.tia.org>, 2003) นอกจากนี้ยังพบว่า การตัดสินใจไปท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ รวมทั้งการหาร้านอาหารหรือกิจกรรมในการท่องเที่ยวนั้นขึ้นอยู่กับความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว การบอกเล่าจากผู้อื่น การโฆษณาในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต สำนักงานท่องเที่ยวต่างๆ ผู้สูงอายุชาวอเมริกันนิยมที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวแบบที่ไม่ต้องมีการจัดเตรียมหรือวางแผนในการท่องเที่ยวมากนัก โดยไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการจองสิ่งต่างๆไว้ล่วงหน้ายกเว้นที่พัก เนื่องจากต้องการการท่องเที่ยวที่เป็นอิสระซึ่งในกลุ่มนี้เป็นนักท่องเที่ยวผู้ชายมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ผู้สูงอายุชาวอเมริกันยังนิยมเดินทางท่องเที่ยวในทุกฤดู แต่ในฤดูหนาวจะได้รับความนิยมน้อยที่สุด นิยมเดินทางท่องเที่ยวกับคู่สมรสมากกว่าที่จะท่องเที่ยวเป็นกลุ่มๆ ในส่วนของการตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุนั้น ควรจะมีรูปแบบในการเดินทางท่องเที่ยวรวมถึงกิจกรรมในการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสูงอายุมิได้เลือกที่จะตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมในการท่องเที่ยว

เทศกาลพิเศษต่างๆ การจับจ่ายซื้อของ และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ให้เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้สูงอายุให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญกับสถานที่พักผ่อนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุเพื่อที่จะได้สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ก่อให้เกิดปัญหากับผู้สูงอายุ รวมทั้งคำนึงถึงการให้บริการที่ดีด้วย เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสูงอายุต้องการในระหว่างการท่องเที่ยว (<http://agency.travelwisconsin.com/Research>, 2004)

2.3.3.3 การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุนิวซีแลนด์

ผู้สูงอายุชาวนิวซีแลนด์ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางคือ การจับจ่ายซื้อของ รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว และการเดินทางเพื่อการพักผ่อนตามลำดับ โดยนิยมที่จะขับรถท่องเที่ยวเอง และนิยมการท่องเที่ยวแบบเดินเท้าด้วย ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวนิวซีแลนด์นี้จะคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุประเทศอื่นๆ เช่น อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ โดยการท่องเที่ยวครั้งหนึ่งมีระยะเวลาสั้น และมีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เพื่อการทำงานหรือการศึกษา รวมทั้งยังพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในช่วงเย็นหรือกลางคืนน้อยลง นอกจากนี้ การจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุควรมีการยืดหยุ่นในการเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวกับผู้สูงอายุ พัฒนาเทคโนโลยีในพาหนะสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาการบริการในระบบขนส่งมวลชนด้วย เช่น มีกำหนดเวลาที่แน่นอน หรือ เพิ่มเส้นทางในการบริการให้มีสถานที่ที่ผู้สูงอายุต้องการเดินทางท่องเที่ยวให้มากขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการคือ มีการยืดหยุ่นเวลาในการทำกิจกรรมตามความสามารถของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านร่างกาย รวมทั้งมีทางเลือกในการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้นด้วย (http://www.pinnacleresearch.co.nz/research/older_people.htm, 2003)

จากการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุนับเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากขึ้นในตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวสูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้อสูง มีเวลามากพอ รวมทั้งไม่มีภาระทางครอบครัวและภาระหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบ จึงนิยมใช้ชีวิตในช่วงปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข โดยการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์มากจึงมีการพิจารณาอย่างละเอียดก่อนการตัดสินใจ การจัดรายการนำเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุจึงต้องมีความหลากหลายและเหมาะสมกับช่วงอายุ โดยผู้สูงอายุจะพิจารณาจากคุณภาพ

การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ชอบการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการที่มีคุณภาพมากกว่า การท่องเที่ยวที่มีราคาถูกแต่ไม่มีคุณภาพ นอกจากนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมการท่องเที่ยวแบบสบายๆ ไม่เร่งรัด เนื่องจากข้อจำกัดด้านสุขภาพ สนใจการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คน อีกทั้งนักท่องเที่ยวสูงอายุในปัจจุบันจะมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่เฉพาะเจาะจงหรือเลือกการเดินทางที่ตัวเองต้องการมากกว่า การซื้อทัวร์ในรูปแบบเดิมๆ ที่บริษัทนำเที่ยวจัดไว้แล้ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวต้องเพิ่มความหลากหลายมากขึ้น โดยการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ ในครั้งนี้จะช่วยให้การกำหนดแนวทางในการวางแผนและการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานครที่เกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545-2547 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 467 คน (กองการเจ้าหน้าที่ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, 2549) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 = 147 คน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 = 155 คน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 = 165 คน

3.1.2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ที่ใช้ในการวิจัยสามารถหาได้โดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามานะ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน บุญธรรมกิจปริดาบริสุทธิ, 2535: 68) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ N = จำนวนสมาชิกประชากร
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้มีค่าเท่ากับ 0.05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{467}{1 + 467 (0.05)^2} \\ &= 215.45 \end{aligned}$$

ตามสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างนี้ต้องใช้ตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 216 คน จึงจะถือว่ามีความเพียงพอที่จะสามารถเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรได้ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 220 คน

3.1.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic sampling) เนื่องจากประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีการจัดเรียงไว้เป็นระบบตามรายชื่อ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว อธิบายโดยค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ผู้ร่วมเดินทาง พาหนะในการเดินทาง จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี กิจกรรมในการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน ระยะเวลาในการท่องเที่ยว สถานที่รับประทานอาหาร ลักษณะการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว อธิบายโดยค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่พึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในด้านต่างๆ 4 ด้าน ได้แก่ ความสนใจในการท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยว การพักผ่อน และการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด = 5 คะแนน มาก = 4 คะแนน ปานกลาง = 3 คะแนน น้อย = 2 คะแนน และน้อยที่สุด = 1 คะแนน อธิบายโดยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เกณฑ์ในการแปลผลใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตร (พวงรัตน์ ทรัพย์รัตน์, 2540: 107) ดังต่อไปนี้

$$\text{ช่วงคะแนนเฉลี่ย} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนอันตรภาคชั้น}}$$

จากการคำนวณตามสูตรข้างต้น สามารถแบ่งช่วงการแปลผลคะแนนเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณอายุ รวมทั้งข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยว

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษา ค้นคว้าข้อมูล ทฤษฎี แนวคิด จากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และปรึกษาขอคำแนะนำจากผู้รู้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. กำหนดข้อมูลและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ต้องการศึกษา
3. สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง โดยนำไปทดสอบกับข้าราชการเกษียณอายุที่ไม่ได้สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพและหาข้อบกพร่องต่างๆของเครื่องมือ

3. นำแบบสอบถามจากการนำไปทดลองใช้วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธี การหาค่าด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of alpha) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right\}$$

กำหนดให้	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อคำถาม
	S_i^2	แทน	ค่าความแปรปรวนในแต่ละข้อ
	S^2	แทน	ค่าความแปรปรวนทั้งหมด

ผลการคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด = 0.932

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองและตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการสำรวจจริง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ขอนหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลจากหน่วยงานต้นสังกัดของกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้กลุ่มตัวอย่างตามรายชื่อที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic sampling) การส่งแบบสอบถามในครั้งแรก จำนวน 30 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับมาเป็นจำนวน 180 ชุด ซึ่งยังไม่ครบตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนด จึงจำเป็นต้องส่งแบบสอบถามรอบ 2 โดยตัดรายชื่อของข้าราชการเกษียณอายุที่ส่งแบบสอบถามรอบแรกไปแล้วออก และสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic sampling) อีกครั้ง จากนั้นจึงดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้

กลุ่มตัวอย่างเพิ่ม จำนวน 100 ชุด เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบตามจำนวนที่ผู้วิจัยกำหนด คือ 220 ชุด โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 - 31 ตุลาคม พ.ศ. 2549

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลได้เรียบร้อยแล้วได้นำมาตรวจให้คะแนนและลงรหัส แล้วคำนวณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.4.1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างพึงพอใจจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) อธิบายคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ เก็บข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ จำนวน 220 คน ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 - 31 ตุลาคม พ.ศ. 2549 เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

4.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว นำเสนอข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

4.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ แหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ผู้ร่วมเดินทาง ลักษณะในการเดินทาง พาหนะในการเดินทาง จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี กิจกรรมในการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน ระยะเวลาในการท่องเที่ยว สถานที่รับประทานอาหาร ลักษณะการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยว นำเสนอข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา นำเสนอข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะที่ข้าราชการเกษียณอายุมีต่อการท่องเที่ยว

4.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ

4.1.1 เพศ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวน 128 คน และเพศชายจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 58.18 และ 41.82 ตามลำดับ

4.1.2 สถานภาพสมรส

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.73 รองลงมาคือ โสด คิดเป็นร้อยละ 10.91 หย่าและหม้าย มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 8.64 และ 7.73 ตามลำดับ

4.1.3 ลักษณะครอบครัว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.18 รองลงมาคือ อยู่กับคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 34.55 และญาติพี่น้อง คิดเป็นร้อยละ 16.82

4.1.4 ระดับการศึกษา

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 54.09 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 31.82 ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 11.36 และระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 2.73 ตามลำดับ

4.1.5 ภาวะสุขภาพ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดีและแข็งแรงดีในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 46.36 และ 44.55 ตามลำดับ โดยส่วนมากไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 60.00 และมีโรคประจำตัวแต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 37.27 ตามลำดับ

4.1.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.18 รองลงมาคือ 20,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.55 และ 10,001- 15,001 บาท ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกันกับ 25,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.82 และ 10.91 ตามลำดับ

4.1.7 ตำแหน่งก่อนเกษียณ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกษียณอายุระดับ 7 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.73 รองลงมาคือ ระดับ 8 คิดเป็นร้อยละ 31.36 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มตัวอย่างมาเกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมาคือ ปี พ.ศ. 2546 และ ปี พ.ศ. 2547 คิดเป็นร้อยละ 32.73 และ 30.91 ตามลำดับ

4.1.8 การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิดมากที่สุด ถึงร้อยละ 70.91 รองลงมา คือ สนับสนุนค่าใช้จ่ายและรับผิดชอบงานแทน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และ 8.64 ตามลำดับ

4.1.9 การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากสื่อบุคคล เช่น คนในครอบครัว เพื่อนญาติ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.73 รองลงมาคือ สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นพับ แผ่นป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 19.55 และ 5.45 ตามลำดับ

4.1.10 แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.18 รองลงมาคือ เพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 25.00 เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน คิดเป็นร้อยละ 19.55 และเพื่อประสบการณ์ใหม่ คิดเป็นร้อยละ 12.73 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

คุณลักษณะ	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
1. เพศ	41.82	58.18	100.00
2. สถานภาพสมรส			
- โสด	4.35	15.63	10.91
- สมรส	89.13	60.94	72.73
- หย่า	6.52	10.16	8.64
- หม้าย	-	13.28	7.73
3. ลักษณะครอบครัว			
- อยู่กับคู่สมรส	45.65	26.56	34.55
- อยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน	43.48	34.38	38.18
- อยู่กับญาติพี่น้อง	8.70	22.66	16.82
- อื่นๆ (บุตร)	2.17	16.41	10.45

ตารางที่ 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว (ต่อ)

คุณลักษณะ	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
4. ระดับการศึกษา			
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	15.22	8.59	11.36
- ปริญญาตรี	30.43	71.09	54.09
- ปริญญาโท	50.00	18.75	31.82
- ปริญญาเอก	4.35	1.56	2.73
5. ภาวะสุขภาพ			
- แข็งแรงดี ท่องเที่ยวได้ทุกสถานที่	63.04	31.25	44.55
- ค่อนข้างดี ท่องเที่ยวได้เกือบทุกสถานที่	30.43	57.81	46.36
- พอใช้ ท่องเที่ยวได้บางสถานที่	6.52	10.16	8.64
- ไม่แข็งแรง ไม่พร้อมที่จะท่องเที่ยว	-	0.78	0.45
6. โรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว			
- ไม่มี	67.39	54.69	60.00
- มี แต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว	32.61	40.63	37.27
- มี และเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว	-	4.69	2.73
7. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน			
- ต่ำกว่า 10,000 บาท	8.70	9.38	9.09
- 10,001 – 15,000 บาท	13.04	10.94	11.82
- 15,001 – 20,000 บาท	22.83	40.63	33.18
- 20,001 – 25,000 บาท	32.61	27.34	29.55
- 25,001 – 30,000 บาท	14.13	8.59	10.91
- 30,001 บาท ขึ้นไป	8.70	3.13	5.45

ตารางที่ 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว (ต่อ)

คุณลักษณะ	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
8. ตำแหน่งก่อนเกษียณ			
- ระดับ 4	-	3.13	1.82
- ระดับ 5	8.70	7.81	8.18
- ระดับ 6	8.70	24.22	17.73
- ระดับ 7	25.00	38.28	32.73
- ระดับ 8	44.57	21.88	31.36
- ระดับ 9	9.78	4.69	6.82
- ระดับ 10	3.26	-	1.36
9. ปีงบประมาณที่เกษียณอายุ			
- พ.ศ. 2545	38.04	35.16	36.36
- พ.ศ. 2546	43.48	25.00	32.73
- พ.ศ. 2547	18.48	39.84	30.91
10. การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด			
- สนับสนุนโอกาส	67.39	73.44	70.91
- สนับสนุนค่าใช้จ่าย	28.26	14.06	20.00
- รับผิดชอบงานแทน	4.35	11.72	8.64
- อื่นๆ (ทุกข้อ)	-	0.78	0.45
11. การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว			
- สื่อบุคคล	67.39	76.56	72.73
- สื่อมวลชน	25.00	15.63	19.55
- สื่อเฉพาะกิจ	4.35	6.25	5.45
- อื่นๆ (งานท่องเที่ยว)	3.26	1.56	2.27

ตารางที่ 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว (ต่อ)

คุณลักษณะ	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
12. แรงจูงใจในการท่องเที่ยว			
- พักผ่อน	32.61	42.19	38.18
- สนุกสนานเพลิดเพลิน	20.65	18.75	19.55
- ประสบการณ์ใหม่	15.22	10.94	12.73
- ชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว	26.09	24.22	25.00
- อื่นๆ (สังสรรค์กับเพื่อน)	5.43	3.91	4.55

การศึกษาคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีสถานภาพสมรส และอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลานมากที่สุด แต่มีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนของสถานภาพโสด หย่าและหม้าย รวมทั้งอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องและบุตรมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายอาศัยอยู่กับคู่สมรสมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายจบการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดีและแข็งแรงดีในสัดส่วนใกล้เคียงกัน และไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนของภาวะสุขภาพอยู่ในระดับแข็งแรงดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกสถานที่และไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 20,001 - 25,000 บาทมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกษียณอายุระดับ 7 มากที่สุด รองลงมาคือ ระดับ 8 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายส่วนใหญ่เกษียณอายุระดับ 8 มากที่สุด โดยส่วนมากเกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 รองลงมาคือปี พ.ศ. 2546 และปี พ.ศ. 2547 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิดมากที่สุด รองลงมา คือ สนับสนุนค่าใช้จ่ายและรับผิดชอบงานแทนตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสาร

การท่องเที่ยวจากสื่อบุคคล เช่น คนในครอบครัว เพื่อน ญาติ มากที่สุด และมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนมากที่สุด

4.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.2.1 พฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

4.2.1.1 แหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คิดเป็น ร้อยละ 22.27 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 16.36 แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 12.73 และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 2.27 ตามลำดับ

4.2.1.2 ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาคือ วันจันทร์ - ศุกร์ คิดเป็นร้อยละ 26.36 วันหยุดติดต่อกันหลายวัน คิดเป็นร้อยละ 20.91 และอื่นๆ คือ แล้วยแต่โอกาสเอื้ออำนวย คิดเป็นร้อยละ 19.09 ตามลำดับ

4.2.1.3 วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 39.55 รองลงมาคือ เที่ยวชมธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 23.18 เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี คิดเป็นร้อยละ 19.09 และทำบุญ/นมัสการศาสนสถาน คิดเป็นร้อยละ 12.73 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
1. แหล่งท่องเที่ยวที่ชื่นชอบ			
- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	40.22	49.22	45.45
- แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	30.43	16.41	22.27

ตารางที่ 4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว (ต่อ)

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
1. แหล่งท่องเที่ยวที่ชื่นชอบ (ต่อ)			
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	21.74	12.50	16.36
- แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา	2.17	20.31	12.73
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	3.26	1.56	2.27
- อื่นๆ (ได้ทุกข้อ)	2.17	-	0.91
2. ช่วงเวลาที่นิยมท่องเที่ยว			
- วันจันทร์ - วันศุกร์	21.74	29.69	26.36
- วันเสาร์ - อาทิตย์	30.43	29.69	30.00
- วันหยุดติดต่อกันหลายวัน	26.09	17.19	20.91
- ช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์	6.52	1.56	3.64
- อื่นๆ (แล้วแต่โอกาส)	15.22	21.88	19.09
3. วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยว			
- พักผ่อน	38.04	40.63	39.55
- เยี่ยมญาติหรือเพื่อน	4.35	3.13	3.64
- เที่ยวชมธรรมชาติ	20.65	25.00	23.18
- เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี	26.09	14.06	19.09
- ทำบุญ/นมัสการศาสนสถาน	6.52	17.19	12.73
- อื่นๆ (สังสรรค์กับเพื่อน)	4.35	-	1.82

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้านความสนใจในการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนของการชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์มากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน รองลงมาคือ เที่ยวชมธรรมชาติ เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม

งานประเพณี และทำบุญ/นมัสการศาสนสถาน ตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนสำคัญของวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนสำคัญของวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อการทำบุญ/นมัสการศาสนสถานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย

4.2.2 พฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว

4.2.2.1 ผู้ร่วมเดินทาง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.91 รองลงมาคือ เพื่อน คิดเป็นร้อยละ 32.73 คู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 22.27 สมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 8.18 ตามลำดับ

4.2.2.2 ลักษณะในการเดินทาง

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.18 รองลงมาคือ ท่องเที่ยวแบบเหมากลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 24.55 ท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ คิดเป็นร้อยละ 17.73 และท่องเที่ยวกับสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 13.18 ตามลำดับ

4.2.2.3 พาหนะในการเดินทาง

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางด้วยรถส่วนตัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.36 รองลงมาคือ รถเช่า/เหมา คิดเป็นร้อยละ 35.00 และเครื่องบิน คิดเป็นร้อยละ 13.64

4.2.2.4 จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปี เป็นจำนวน 2 ครั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.36 รองลงมาคือ ท่องเที่ยวจำนวน 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.45 ตามลำดับ

4.2.2.5 กิจกรรมในการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเที่ยวชมธรรมชาติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.45 รองลงมาคือ พักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 20.45 ชมศิลปวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 17.73 กิจกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 6.82 ชื้อสินค้า คิดเป็นร้อยละ 6.36 ชมวิถีชีวิต คิดเป็นร้อยละ 5.45 และกิจกรรมเพื่อสุขภาพ เช่น สปา นวดตัว คิดเป็นร้อยละ 5.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
1. ผู้ร่วมเดินทาง			
- คู่สมรส	30.43	16.41	22.27
- ครอบครัว/ญาติ	29.35	40.63	35.91
- เพื่อน	29.35	35.16	32.73
- สมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ	8.70	7.81	8.18
- อื่นๆ (แล้วแต่โอกาส)	2.17	-	0.91
2. ลักษณะในการเดินทาง			
- ท่องเที่ยวด้วยตนเอง	43.48	42.97	43.18
- บริษัททัวร์	18.48	17.19	17.73
- สมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ	9.78	15.63	13.18
- เหมากลุ่ม	26.09	23.44	24.55
- อื่นๆ (แล้วแต่โอกาส)	2.17	0.78	1.36
3. พาหนะในการเดินทาง			
- รถส่วนตัว	50.00	35.16	41.36
- รถโดยสาร	2.17	4.69	3.64
- รถเช่า/เหมา	28.26	39.84	35.00
- รถไฟ	4.35	6.25	5.45
- เครื่องบิน	13.04	14.06	13.64
- อื่นๆ (แล้วแต่โอกาส)	2.17	-	0.91
4. จำนวนครั้งที่ท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปี			
- 1 ครั้ง	6.52	7.81	7.27
- 2 ครั้ง	38.04	43.75	41.36
- 3 ครั้ง	33.70	28.13	30.45
- 4 ครั้ง	4.35	9.38	7.27
- 5 ครั้ง	10.87	1.56	5.45
- มากกว่า 5 ครั้งขึ้นไป	6.52	9.38	8.18

ตารางที่ 5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว (ต่อ)

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
5. กิจกรรมในการท่องเที่ยว			
- พักผ่อน	26.09	16.41	20.45
- ซื้อสินค้า	2.17	9.38	6.36
- ชมธรรมชาติ	32.61	37.50	35.45
- ชมศิลปวัฒนธรรม	21.74	14.84	17.73
- ชมวิถีชีวิต	8.70	3.13	5.45
- กิจกรรมเพื่อสุขภาพ	2.17	7.03	5.00
- กิจกรรมทางศาสนา	2.17	10.16	6.82
- อื่นๆ (จีจักรยาน)	4.35	1.56	2.73

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้านการเดินทางท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ เพื่อน และคู่สมรส ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงนิยมเดินทางกับครอบครัวและเพื่อน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับคู่สมรส มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองโดยรถส่วนตัวมากที่สุด รองลงมา คือ รถเช่า/เหมา และเครื่องบิน ตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงนิยมเดินทางด้วย รถเช่า/เหมามากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ ในรอบ 1 ปีเป็นจำนวน 2 ครั้งมากที่สุด รองลงมาคือ 3 ครั้งในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่นิยม เที่ยวชมธรรมชาติในระหว่างเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือ พักผ่อน ชมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนา ซื้อสินค้า ชมวิถีชีวิต และกิจกรรมเพื่อสุขภาพ เช่น สปา นวดตัว ตามลำดับ

4.2.3 พฤติกรรมด้านการพักผ่อน

4.2.3.1 ระยะเวลาในการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมพักค้างคืนจำนวน 2 คืน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.55 รองลงมาคือ ค้าง 3 คืน คิดเป็นร้อยละ 22.73 และค้าง 1 คืน คิดเป็น ร้อยละ 15.45 ตามลำดับ

4.2.3.2 สถานที่พักแรม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมพักค้างคืนที่โรงแรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.91 รองลงมา คือ รีสอร์ท และบ้านญาติ/ บ้านเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 27.27 และ 9.09 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการพักแรม

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
1. ระยะเวลาในการท่องเที่ยว			
- ไปเช้าเย็นกลับ	6.52	2.34	4.09
- ค้าง 1 คืน	15.22	15.63	15.45
- ค้าง 2 คืน	41.30	46.88	44.55
- ค้าง 3 คืน	28.26	18.75	22.73
- ค้าง 4 คืน	-	3.91	2.27
- ค้าง 5 คืน	8.70	12.50	10.91
2. สถานที่พักแรม			
- โรงแรม	54.35	57.03	55.91
- รีสอร์ท	26.09	28.13	27.27
- บังกะโล	4.35	3.13	3.64
- บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	8.70	9.38	9.09
- ไม่พักค้างคืน	6.52	2.34	4.09

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้านการพักแรมสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมพักค้างคืนจำนวน 2 คืนมากที่สุด รองลงมาคือ ค้าง 3 คืน และค้าง 1 คืน ตามลำดับ โดยนิยมพักค้างคืนที่โรงแรมมากที่สุด รองลงมา คือ รีสอร์ท และบ้านญาติ/ บ้านเพื่อน

4.2.4 พฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

4.2.4.1 สถานที่รับประทานอาหารเช้า

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมรับประทานอาหารเช้าระหว่างเดินทางท่องเที่ยวที่ร้านอาหารริมทางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.36 รองลงมาคือ กัตาคาร/ร้านอาหารขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 31.36 และโรงแรม คิดเป็นร้อยละ 17.27 ตามลำดับ

4.2.4.2 ลักษณะการใช้จ่าย

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นค่าพาหนะมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมาคือ ค่าที่พัก คิดเป็นร้อยละ 36.82 ค่าอาหาร/เครื่องดื่มและค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึกมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 7.73 และ 7.27 ตามลำดับ

4.2.4.3 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,501 - 5,000 บาทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาคือระหว่าง 5,001 - 7,500 คิดเป็นร้อยละ 22.27 ระหว่าง 7,501 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.55 จำนวนเงิน 12,501 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.09 จำนวนเงินต่ำกว่า 2,500 บาท และจำนวนเงินระหว่าง 10,001 - 12,500 บาทมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และ 9.09 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
1. สถานที่รับประทานอาหารเช้า			
- โรงแรม	19.57	15.63	17.27
- กัตาคาร/ร้านอาหารขนาดใหญ่	27.17	34.38	31.36
- ร้านอาหารริมทาง	42.39	40.63	41.36
- บ้านญาติ / บ้านเพื่อน	2.17	-	0.91
- อื่นๆ (แล้วแต่โอกาส)	8.70	9.38	9.09

ตารางที่ 7 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว (ต่อ)

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม (n = 220 คน)
2. ลักษณะการใช้จ่าย			
- ค่าที่พัก	44.57	31.25	36.82
- ค่าพาหนะ	40.22	48.44	45.00
- ค่าอาหาร/ เครื่องดื่ม	10.87	5.47	7.73
- ค่าซื้อสินค้า/ ของที่ระลึก	2.17	10.94	7.27
- อื่นๆ (รวมอยู่ในค่าทัวร์)	2.17	3.91	3.18
3. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย			
- ต่ำกว่า 2,500 บาท	6.52	12.50	10.00
- 2,501 – 5,000 บาท	30.43	21.09	25.00
- 5,001 – 7,500 บาท	21.74	22.66	22.27
- 7,501 – 10,000 บาท	20.65	18.75	19.55
- 10,001 – 12,500 บาท	8.70	9.38	9.09
- 12,501 บาท ขึ้นไป	11.96	15.63	14.09

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ นิยมรับประทานอาหารระหว่างเดินทางท่องเที่ยวที่ร้านอาหารริมทางมากที่สุด รองลงมาคือ กภัตตาคาร/ ร้านอาหารขนาดใหญ่ และโรงแรม ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นค่าพาหนะมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าที่พัก ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ในขณะที่ค่าอาหาร/ เครื่องดื่ม และค่าซื้อสินค้า/ ของที่ระลึกมีสัดส่วนน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นค่าที่พักมากที่สุด และมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร/ เครื่องดื่มมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้า/ ของที่ระลึกมากกว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,501 - 5,000 บาทมากที่สุด รองลงมาคือ ระหว่าง 5,001 - 7,500 และ 7,501 - 10,000 บาท ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นจำนวนเงินระหว่าง 5,001 - 7,500 บาทมากที่สุด

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	คือ มีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
มาก	คือ มีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวในระดับมาก	ให้ 4 คะแนน
ปานกลาง	คือ มีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
น้อย	คือ มีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวในระดับน้อย	ให้ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	คือ มีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวในระดับน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

ในส่วนของการแปลผล ได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลแต่ละช่วงคะแนนเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจโดยใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ทำให้สามารถแบ่งช่วงการแปลผลคะแนนเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด

4.3.1 ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่าง

เพศชายมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง แม้จะอยู่ในช่วงความพึงพอใจระดับเดียวกัน ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยว ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว	เพศ	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด		
1. ความสวยงามของ แหล่งท่องเที่ยว	ชาย	55.43	40.22	4.35	0	0	4.51	0.58
	หญิง	46.88	43.75	9.38	0	0	4.38	0.65
	รวม	50.45	42.27	7.27	0	0	4.43	0.63
2. ความหลากหลายของ แหล่งท่องเที่ยว	ชาย	27.17	57.61	15.22	0	0	4.12	0.64
	หญิง	25.78	51.56	21.09	1.56	0	4.02	0.73
	รวม	26.36	54.09	18.64	0.91	0	4.06	0.69
3. ความสะดวกสบายใน แหล่งท่องเที่ยว	ชาย	17.39	65.22	17.39	0	0	4.00	0.59
	หญิง	21.88	45.31	32.81	0	0	3.89	0.73
	รวม	20.00	53.64	26.36	0	0	3.94	0.68
4. ความหลากหลาย ของกิจกรรมใน แหล่งท่องเที่ยว	ชาย	10.87	47.83	39.13	2.17	0	3.67	0.69
	หญิง	12.50	32.03	48.44	6.25	0.78	3.49	0.82
	รวม	11.82	38.64	44.55	4.55	0.45	3.57	0.77
5. ความสะดวกสบาย ในการทำ กิจกรรม ท่องเที่ยว	ชาย	23.91	46.74	29.35	0	0	3.95	0.73
	หญิง	31.25	25.78	40.63	2.34	0	3.86	0.89
	รวม	28.18	34.55	35.91	1.36	0	3.90	0.83

4.3.2 ด้านการเดินทางท่องเที่ยว

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ ความพึงพอใจในความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย แม้จะอยู่ในช่วงความพึงพอใจระดับเดียวกัน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการเดินทางท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยว	ด้านการเดินทางท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		มากที่สุด		ปานกลาง		น้อยที่สุด		
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย		
1. ความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยว	ชาย	39.13	43.48	17.39	0	0	4.22	0.72
	หญิง	49.22	36.72	14.06	0	0	4.35	0.71
	รวม	45.00	39.55	15.45	0	0	4.30	0.72
2. ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว	ชาย	50.00	39.13	8.70	2.17	0	4.37	0.74
	หญิง	58.59	36.72	4.69	0	0	4.54	0.59
	รวม	55.00	37.73	6.36	0.91	0	4.47	0.66

4.3.3 ด้านการพักผ่อน

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พักมากที่สุด รองลงมาคือ พึงพอใจในความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พัก ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก และความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการพักผ่อน

รูปแบบการท่องเที่ยว ด้านการพักผ่อน		ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง			รวม
1. ความสะอาดเรียบร้อย ของสถานที่พัก	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
2. ความปลอดภัยของ สถานที่พัก	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ในสถานที่พัก	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
4. การบริการของ พนักงานในสถานที่พัก	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม

4.3.4 ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

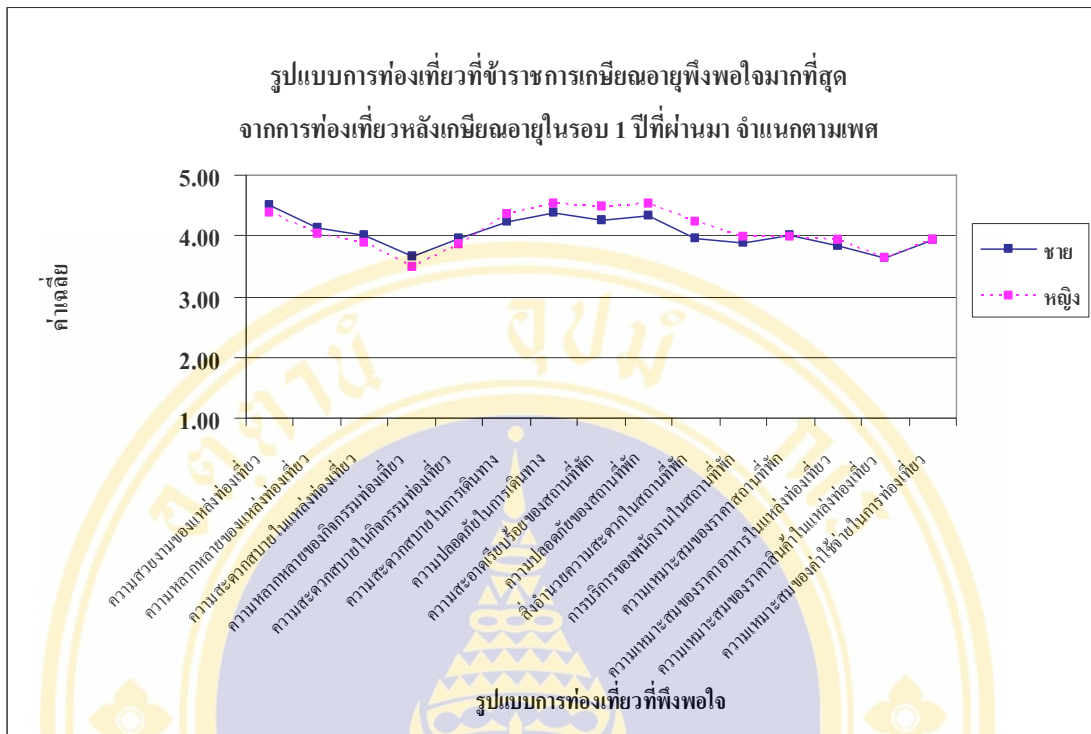
จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พักมากที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจในความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจใกล้เคียงกัน ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยว ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว		ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน
		มาก	ปาน		น้อย			
		ที่สุด	มาก	กลาง	น้อย			
1. ความเหมาะสมของ ราคาสถานที่พัก	ชาย	32.61	39.13	25.00	3.26	0	4.01	0.84
	หญิง	37.50	22.66	39.84	0	0	3.98	0.88
	รวม	35.45	29.55	33.64	1.36	0	3.99	0.86
2. ความเหมาะสมของ ราคาอาหารใน แหล่งท่องเที่ยว	ชาย	28.26	34.78	30.43	5.43	1.09	3.84	0.94
	หญิง	35.94	26.56	32.81	4.69	0	3.94	0.93
	รวม	32.73	30.00	31.82	5.00	0.45	3.90	0.94
3. ความเหมาะสมของ ราคาสินค้าใน แหล่งท่องเที่ยว	ชาย	15.22	43.48	31.52	9.78	0	3.64	0.86
	หญิง	26.56	23.44	37.50	12.50	0	3.64	1.01
	รวม	21.82	31.82	35.00	11.36	0	3.64	0.95
4. ความเหมาะสมของ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ท่องเที่ยวต่อครั้ง	ชาย	26.09	43.48	27.17	3.26	0	3.92	0.81
	หญิง	34.38	26.56	37.50	1.56	0	3.94	0.88
	รวม	30.91	33.64	33.18	2.27	0	3.93	0.85

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยว
หลังเกษียณอายุ จำแนกตามเพศ สามารถสรุปเป็นกราฟได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา จำแนกตามเพศ

4.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างประสบในการเดินทางท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุแล้ว รวมทั้งข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยว สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

4.4.1 ปัญหาที่ประสบในการเดินทางท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ

4.4.1.1 ปัญหาด้านแหล่งท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างประสบปัญหาความไม่สะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว ทริคโทรม บางแห่งมีการตั้งร้านขายของอย่างไม่เป็นระเบียบ บางแห่งอยู่บนที่สูงชัน ทำให้เดินทางค่อนข้างลำบาก บางแห่งที่จอดรถอยู่ไกลจากสถานที่ท่องเที่ยวและหายาก

4.4.1.2 ปัญหาด้านการเดินทาง

พบว่า ใช้เวลาในการเดินทางนาน ห้องน้ำตามสถานที่พักระหว่างทางไม่สะดวกและไม่สะอาด โดยเฉพาะช่วงที่มีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน รวมทั้งปัญหาการจราจรติดขัดและมีความไม่สะดวกในการเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีป้ายบอกทางน้อย ทำให้

หลงทางและเสียเวลาในการเดินทาง บางแห่งใช้ยานพาหนะไม่เหมาะสมในการเดินทาง เช่น ทางขึ้นเขาและคดเคี้ยว แต่ใช้รถสองแถว ทำให้มารถ หกคนแรงท้องเที่ยว

4.4.1.3 ปัญหาด้านที่พัก

พบว่า แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีสถานที่พักน้อย บางแห่งไม่ค่อยสะอาด บางแห่งอยู่ไกลจากสถานที่เที่ยวชม ถ้าใกล้จะมีราคาสูงมาก ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีอุปกรณ์ช่วยสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ราวจับในห้องน้ำ ถ้าเป็นที่พักของทางราชการ เช่น อุทยาน วนอุทยาน บางครั้งสภาพของที่พักไม่ดีเท่าที่ควร

4.4.1.4 ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

พบว่า กลุ่มตัวอย่างประสบปัญหาแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีค่าใช้จ่ายแพงเกินไป มีการฉวยโอกาสของผู้ประกอบการ บางแห่งคิดราคาแพงกว่าการบริการที่ได้รับ

4.4.2 ข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยวของผู้เกษียณอายุ

4.2.2.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ

1) ควรให้สิทธิในการลดราคาแก่ผู้สูงอายุในการท่องเที่ยวในประเทศทั้งค่าที่พัก ค่าโดยสารยานพาหนะ และค่าเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

2) หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลการท่องเที่ยวควรมีการจัดเชิญชวนและประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกษียณอายุเดินทางท่องเที่ยว โดยจัดนำเที่ยวระยะทางไม่ไกลนักและในราคาที่เหมาะสม สะดวกสบาย มีคนดูแลเอาใจใส่ เช่น จัดการท่องเที่ยวระยะสั้น 2-3 วันให้แก่ผู้สูงอายุที่สนใจในการเดินทางท่องเที่ยว จัดทัวร์สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุเพื่อประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตัวเอง และเพื่อบริหารร่างกาย หรือเสนอแหล่งท่องเที่ยวในหลายรูปแบบและให้ข้อมูลแก่ผู้เกษียณโดยตรง

3) ดูแลเรื่องความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว จัดคนทำความสะอาดให้เพียงพอ จัดที่ตั้งถังขยะให้สวยงามและเพียงพอ และกำจัดขยะให้เรียบร้อย รวมทั้งดูแลความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวให้ทั่วถึง รวมทั้งดูแลในส่วนของที่จอดรถให้เพียงพอ จัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัย

4) ควบคุมราคาสินค้า อาหาร และที่พักในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและมีมาตรฐาน

5) ควรมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความสะดวก แนะนำสถานที่สำหรับผู้สูงอายุ และให้ข้อมูลรายละเอียดที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ

ปัญหาที่อาจมี ถ้าไปเป็นกลุ่มควรมีผู้บรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือจัดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการนำเที่ยว รวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเดินทาง เช่น ทางเดินเข้าชมสถานที่ ค่าใช้จ่ายความปลอดภัยเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้เกษียณอายุ

6) จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ โดยเฉพาะห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวต้องสะอาดและเพียงพอต่อปริมาณนักท่องเที่ยว สร้างห้องน้ำให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุต้องการห้องน้ำที่ดี สะอาดและไม่ห่างกันเกินไป

7) ควรปรับปรุงเอกสารที่การท่องเที่ยวแจกให้ เนื่องจากข้อมูลเดิมที่มีอยู่นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ควรปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน และควรมีแหล่งให้ข้อมูลการท่องเที่ยวในต่างจังหวัดมากกว่านี้

8) รัฐควรมีการสนับสนุน ปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดี และคงความสวยงาม จะทำให้เกิดแรงจูงใจให้กลับไปเที่ยวอีก รวมทั้งมีป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยวและระยะทางอย่างชัดเจน

9) ควรเข้มงวดกับบริษัทท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเหมาะสมทั้งเรื่องของราคา การบริการ ที่พัก ขนพาหนะ ร้านอาหาร ที่อยู่ในรายการท่องเที่ยว

10) ควรสนับสนุนให้มีบุคลากรที่มีความจริงจังในด้านบริการ และในขณะเดียวกันผู้ที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมควรโยกย้ายไปทำหน้าที่อื่น

11) ควรจัดอันดับต้น ในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในการเข้าแถวชมสถานที่ต่างๆ ด้วยความสะดวกสบาย ไม่ต้องรอนานเกินไป เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านสุขภาพร่างกาย

4.2.2.2 ข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยว

1) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรจัดรายการนำเที่ยวสำหรับผู้เกษียณอายุในราคาที่เหมาะสม ควบคุมคุณภาพของที่พักร้านอาหารพาหนะในการเดินทาง การบริการของมัคคุเทศก์ให้อยู่ในมาตรฐาน จัดนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวให้ครบตามที่โฆษณาหรือเป็นไปตาม ที่ตกลง การพาไปซื้อของไม่ควรมีอยู่ในโปรแกรมท่องเที่ยว ควรมีแค่เอกสารแนะนำสำหรับผู้สนใจ หรือไม่ควรพาไปแหล่งซื้อของมากเกินไป ควรมีการบ่งบอกราคาในรายการไว้เสมอและชัดเจนเพื่อการตัดสินใจ

2) ดูแลผู้สูงอายุอย่างเอาใจใส่ เน้นความปลอดภัยในขณะท่องเที่ยว ควรจัดให้มีการพักผ่อนอย่างเหมาะสม ไม่เร่งรีบเกินไป และควรพิจารณาถึงข้อจำกัดของผู้สูงอายุด้วย

3) นำเสนอบริการนำเที่ยวหลายระดับราคา หรือจัดแพคเกจทัวร์ราคาพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวคนไทยที่ประสงค์จะให้เจ้าหน้าที่ชาวไทยในประเทศให้ ควรมีโปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุทั้งในและต่างประเทศ เช่น แบบ 2-3 วัน แบบ 1 อาทิตย์ แบบ Home stay หรือจัดการท่องเที่ยวด้านสุขภาพ เป็นต้น

4) ควรมีการจัดระดับอายุของนักท่องเที่ยว หรือจัดเป็นกลุ่มท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันในการอยู่ร่วมกันของนักท่องเที่ยวหลายวัย รวมถึงปัญหาในการเดินทาง

5) ดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษในการเดินทางท่องเที่ยว ในกรณีทัวร์ควรมีคนดูแลผู้สูงอายุให้มากกว่า 2 คน เพื่อช่วยเหลือดูแลในการเดินทางและหอบหิ้วสิ่งของ รวมทั้งควรมีมารยาทที่ดีและจัดบริการกับผู้สูงอายุด้วยท่าทางที่สุภาพ และควรดูแลใกล้ชิดเนื่องจากบางคนมีโรคประจำตัว

6) ผู้ประกอบการควรมีความซื่อสัตย์ จริงใจในการให้บริการในแต่ละครั้ง ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้ใช้บริการประทับใจและกลับมาใช้บริการอีก

บทที่ 5

อภิปราย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุนำเสนอเป็นประเด็นดังนี้

5.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ

5.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

5.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

5.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส และอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลานมากที่สุด โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนสำคัญของสถานภาพโสด หย่าและหม้าย รวมทั้งอาศัยอยู่กับญาติที่น้องและบุตรมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายอาศัยอยู่กับคู่สมรสมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ คู่สมรสและเพื่อน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล ปธานวนิชและคณะ (2536: 132) ที่ศึกษาพบว่าผู้ที่สมรสหรือมีบุตรแล้วจะเลือกเดินทางกับครอบครัวมากกว่าคนโสด นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวเกษียณอายุที่สมรสแล้วยังชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายจบการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด ส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพ อยู่ในระดับค่อนข้างดีและแข็งแรงดีในสัดส่วนใกล้เคียงกัน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง เพศชายมีส่วนของภาวะสุขภาพอยู่ในระดับแข็งแรงดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกสถานที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง โดยส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อ

การท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ (มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 63 ปี) ยังเป็นช่วงตอนต้นของผู้สูงอายุ สุขภาพร่างกายจึงยังคงมีความแข็งแรงอยู่มาก สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้เกือบทุกสถานที่ แต่ต้องจัดให้มีการพักผ่อนอย่างเหมาะสม ไม่เร่งรีบเกินไป โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดของผู้สูงอายุด้วย

สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นจำนวนเงินระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท โดยมีระดับตำแหน่งราชการก่อนเกษียณอายุ คือ ระดับ 7 และระดับ 8 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอยู่ในระดับที่สามารถมีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวพอสมควร เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายเกษียณอายุระดับ 8 มากที่สุด

ในส่วนของการได้รับการสนับสนุนให้เดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิดมากที่สุด รองลงมาคือ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย และรับผิดชอบงานแทน นอกจากนี้การศึกษาในส่วนของ การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากสื่อบุคคล ได้แก่ คนในครอบครัว เพื่อนหรือญาติ มากที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 72.73 ในขณะที่การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และจากสื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นพับ แผ่นป้ายโฆษณา มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย โดยแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อบุคคล เช่น คำบอกเล่าหรือ การได้รับการชักชวนจากคนในครอบครัว เพื่อน ญาติ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 59) ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทย พบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสาร การท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดคือการบอกเล่าและการชักชวนของคนในครอบครัว ญาติ/เพื่อน รองมาคือ ข้อมูลจากรายการ/โฆษณาทางโทรทัศน์ ตามลำดับ

ในส่วนของการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้า หลังจากที่ต้องทำงานประจำมาเป็นเวลานาน รวมทั้งมีปัจจัยด้านการเงินที่เอื้ออำนวย และมีเวลามากเพียงพอที่จะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีข้อกังวล รองลงมาคือ เพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อประสบการณ์ใหม่ ตามลำดับ

5.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.2.1 พฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี งานเทศกาลต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนของการชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 59) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทย ปี 2545 พบว่า ชาวไทยส่วนมากนิยมไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (ทะเล/ภูเขา) รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประวัติศาสตร์/โบราณสถาน/โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปวัฒนธรรม/ ประเพณี/ วิถีชีวิตตามลำดับ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้งแอนคี่รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537: 33) พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาชื่นชอบสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามทางธรรมชาติมากที่สุด รองมาคือประเพณีและวัฒนธรรมไทย โบราณสถาน และศิลปวัตถุ ส่วนนักท่องเที่ยวสูงอายุจากเอเชียชอบสถานที่ท่องเที่ยวแบบธรรมชาติเป็นอันดับหนึ่งเช่นกัน แต่อันดับสองคืออาหารการกินและประเพณีและวัฒนธรรมไทย ตามลำดับ

ในส่วนของการศึกษาช่วงเวลาในการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกลุ่มเกษียณอายุนิยมเดินทางมากที่สุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวหรือญาติ ซึ่งต้องคำนึงถึงสมาชิกคนอื่นในครอบครัวที่มีช่วงเวลาว่างตรงกัน โดยช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์เป็นวันที่ลูกหลานของผู้สูงอายุมีเวลาว่างจากการทำงานหรือศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ผู้สูงอายุจึงนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว รองลงมาคือ เดินทางท่องเที่ยวในวันจันทร์ - ศุกร์ วันหยุดติดต่อกันหลายวันตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอนในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

โอกาสที่สะดวกและเอื้ออำนวย สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกับโอกาสในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวไทยของสมาคมนักวิชาชีพไทยในญี่ปุ่น (บุษกร พรหมมาโนช, 2540: 56-57) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุสามารถเดินทางได้ตลอดปีในช่วงเวลาที่ต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอิสระทางด้านเวลา ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ค่อนข้างมาก

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนมากที่สุด เห็นได้ว่าแม้จะว่างเว้นจากการทำงานประจำแล้ว แต่การต้องจำใจอยู่กับบ้านไม่ได้พบปะผู้คน อาจสร้างความเครียดให้กับผู้สูงอายุได้ การได้เดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่แปลกใหม่หรือต่างจากเดิมในชีวิตประจำวันจึงถือเป็นการพักผ่อนในรูปแบบหนึ่ง วัตถุประสงค์หลักที่รองลงมาได้แก่ เที่ยวชมธรรมชาติ เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี ทำบุญ นมัสการศาสนสถาน และเยี่ยมญาติหรือเพื่อน ตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนของวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนของวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อการทำบุญ/นมัสการศาสนสถานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้งแอนดรีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537 : 18) ที่ศึกษาเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านร่างกายทำให้ไม่สามารถที่จะเที่ยวแบบสมบุกสมบัน หากแต่ต้องการเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เที่ยวชมธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม มากกว่าที่จะสนใจการจับจ่ายซื้อข้าวของเพราะอยู่ในวัยที่ไม่มีความจำเป็นจะต้องจับจ่ายซื้อของยกเว้นเฉพาะของฝาก

5.2.2 พฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงนิยมเดินทางกับครอบครัว/ญาติ และเพื่อนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับคู่สมรสมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในด้านร่างกาย การเดินทางท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยมากขึ้น จึงควรมีผู้คอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล ปธานวนิช และคณะ (2536: 122-127) ที่ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมักจะเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากกว่ากลุ่มอื่น รองลงมาคือ เพื่อน คู่สมรส และสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ ตามลำดับ

ในขณะที่งานวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งรัฐวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา ศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอเมริกันนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับคู่สมรสมากกว่าที่จะท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม (<http://agency.travelwisconsin.com/Research>, 2004) ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุชาวไทยกับชาวอเมริกันมีลักษณะการอยู่อาศัยแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุชาวไทยอาศัยอยู่กับบุตรหลาน ในขณะที่ผู้สูงอายุชาวอเมริกันอาศัยอยู่กับคู่สมรสตามลำพัง ทำให้ผู้ร่วมเดินทางในการท่องเที่ยวแตกต่างกันไปด้วย

ในส่วนของการศึกษาลักษณะในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของ เอกอร์น ออมนิเทร์ค มาร์เก็ตติ้งแอนด์รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537: 32) พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยด้วยตนเองมากกว่าการมาเป็นหมู่คณะ ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยววัยสูงอายุไม่เหมาะกับลักษณะในการท่องเที่ยวแบบที่มีระยะเวลากำหนด ซึ่งต้องเร่งรีบ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหนื่อยและเครียดได้ รองลงมาคือ ท่องเที่ยวแบบเหมากลุ่ม ในขณะที่การท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ และท่องเที่ยวกับสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุได้รับความนิยมน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางด้วยรถส่วนตัวมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพินนาเคล รีเสิร์ช ที่ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวนิวซีแลนด์ นิยมที่จะขับรถท่องเที่ยวเอง (http://www.pinnaclearsearch.co.nz/research/older_people.htm, 2003) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ดังนั้นการเดินทางด้วยรถส่วนตัวจึงมีความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่าการเดินทางด้วยพาหนะชนิดอื่น รองลงมาเป็นการเดินทางด้วยรถเช่า/เหมาซึ่งมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีข้อสังเกตว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงนิยมการเดินทางด้วยรถเช่า/เหมามากที่สุด

สำหรับการศึกษาจำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของนักท่องเที่ยวกลุ่มเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาเป็นจำนวน 2 ครั้ง และ 3 ครั้งมากที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนที่ต่างกันไม่มากนัก โดยในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวนิยมเที่ยวชมธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ พักผ่อน เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนา ช้อปปิ้งสินค้า ชมวิถีชีวิต และกิจกรรมเพื่อสุขภาพ ตามลำดับ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากองค์การท่องเที่ยวของสหรัฐอเมริกา (Travel Industry Association of America) พบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอเมริกันนิยมทำระหว่างท่องเที่ยว ได้แก่ เยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์หรือพิพิธภัณฑ์ เข้าร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ รวมทั้งการจับจ่ายซื้อของ

ตามลำดับ (<http://www.tia.org>, 2003) เห็นว่านักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทยและชาวอเมริกันมีความชื่นชอบกิจกรรมในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

5.2.3 พฤติกรรมด้านการพักผ่อน

จากการศึกษาระยะเวลาในการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมพักค้างคืนจำนวน 2 คืนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกายและสุขภาพของผู้สูงอายุ การเดินทางท่องเที่ยวที่ใช้เวลานานเกินไปทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหนื่อยได้ ดังนั้นระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวจำนวน 3 วัน 2 คืนจึงน่าจะเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ

ในส่วนของการศึกษาสถานที่พักผ่อนที่นักท่องเที่ยวเกษียณอายุนิยมใช้มากที่สุดในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมพักค้างคืนที่โรงแรมมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากโรงแรมส่วนใหญ่มีบริการและมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ รวมทั้งมีราคาให้เลือกหลายระดับ ในขณะที่รีสอร์ทมักมีราคาค่อนข้างสูง และการเดินทางเข้าถึงลำบากสำหรับผู้สูงอายุ เช่น เดินไกลจากที่จอดรถ และทางลาดชัน เป็นต้น

5.2.4 พฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมรับประทานอาหารระหว่างเดินทางท่องเที่ยวที่ร้านอาหารริมทางมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากร้านอาหารริมทางมีอยู่ทั่วไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งยังมีราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับภัตตาคาร/ร้านอาหารขนาดใหญ่ หรือ โรงแรม

ในส่วนของการศึกษาลักษณะการใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ พบว่า ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะประกอบด้วยค่าใช้จ่ายหลายส่วน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าพาหนะมากที่สุด ทั้งนี้เป็นการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวและรถแบบเช่า/เหมา เนื่องจากในปัจจุบันน้ำมันมีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการท่องเที่ยวไปกับค่าเดินทาง โดยมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าที่พักมากรองลงมาในสัดส่วนที่ต่างกันไม่มากนัก ในขณะที่ค่าใช้จ่ายด้านค่าอาหาร/เครื่องดื่ม และค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึกมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร/เครื่องดื่ม

มากกว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าของที่ระลึกมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย นอกจากนี้ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งกลุ่มตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,501 - 5,000 บาทมากที่สุด รองลงมาคือ ระหว่าง 5,001 - 7,500 และ 7,501 - 10,000 บาท ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน

5.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.3.1 ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านความสนใจในการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาเป็นความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง แม้จะอยู่ในช่วงความพึงพอใจระดับเดียวกัน

5.3.2 ด้านการเดินทางท่องเที่ยว

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ ความพึงพอใจในความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยว ตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย แม้จะอยู่ในช่วงความพึงพอใจระดับเดียวกัน

5.3.3 ด้านการพักผ่อน

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านการพักผ่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พักมากที่สุด รองลงมาคือ ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก ความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักตามลำดับ โดยมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก และความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก และความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย

5.3.4 ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พักมากที่สุด รองลงมาคือ ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจใน ความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความเหมาะสมของราคาสินค้าใน แหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจใกล้เคียงกัน

การศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านความสนใจ ในการท่องเที่ยวโดยรวมในระดับมาก มีความพึงพอใจในการเดินทางท่องเที่ยวโดยรวมใน ระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจในการพักผ่อนทั้งในระดับมากและมากที่สุด และมีความ พึงพอใจในค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวโดยรวมในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในด้านความสนใจในการท่องเที่ยวโดยรวม มากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจใน ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในความหลากหลาย ของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในการทำกิจกรรม ท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก ด้านการเดินทาง ท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจโดยรวมมากกว่าเพศชาย โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด ด้านการพักผ่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจโดยรวมมากกว่าเพศชาย โดยกลุ่มตัวอย่าง เพศชายมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก และความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของ พนักงานในสถานที่พักในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัย ของสถานที่พัก ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักใน ระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก สำหรับ ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับ ความพึงพอใจใกล้เคียงกัน โดยมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ราคาอาหาร และราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้งในระดับมาก

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ และศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ เก็บข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เกษียณอายุระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 – 2547 จำนวน 220 คน

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ แหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ผู้ร่วมเดินทาง ลักษณะในการเดินทาง พาหนะในการเดินทาง จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี กิจกรรมในการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน ระยะเวลาในการท่องเที่ยว สถานที่รับประทานอาหาร ลักษณะการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว ด้านการเดินทางท่องเที่ยว ด้านการพักผ่อน และด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างประสบในการเดินทางท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุแล้วและข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยว

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาครบตามจำนวนที่ผู้วิจัยต้องการ ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ ได้แก่

ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ

กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการเกษียณอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 - 2547 จำนวน 220 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 128 คน และเพศชายจำนวน 92 คน มีสถานภาพสมรส อาศัยอยู่กับคู่สมรส และบุตรหลาน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดีและแข็งแรงดี ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนมากไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกษียณอายุระดับ 7 และระดับ 8 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ในส่วนของการได้รับการสนับสนุนเดินทางท่องเที่ยวของผู้ใกล้ชิด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับการสนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ สนับสนุนค่าใช้จ่ายและรับผิดชอบงานแทน ตามลำดับ

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากสื่อบุคคล ได้แก่ คนในครอบครัว เพื่อน ญาติ มากที่สุด รองลงมาคือ สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อเฉพาะกิจเช่น แผ่นพับ แผ่นป้ายโฆษณา ตามลำดับ

ในส่วนของการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด รองลงมาคือเพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อประสบการณ์ใหม่ ตามลำดับ

6.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

6.2.1 พฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามลำดับ โดยนิยมท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์มากที่สุด รองลงมาคือ วันจันทร์ - ศุกร์ วันหยุดติดต่อกันหลายวัน และอื่นๆ คือ แล้วแต่โอกาสเอื้ออำนวยตามลำดับ และมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน รองลงมาคือ เที่ยวชมธรรมชาติ เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี และทำบุญ/นมัสการศาสนสถาน ตามลำดับ

6.2.2 พฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ เพื่อน คู่สมรส และสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ ตามลำดับ ส่วนมากนิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมากที่สุด รองลงมาคือ ท่องเที่ยวแบบเหมากลุ่ม และนิยมการท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ และท่องเที่ยวกับสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางด้วยรถส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคือ รถเช่า/เหมา เครื่องบิน และรถไฟ ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวเป็นจำนวน 2 ครั้งในรอบ 1 ปีที่ผ่านมามากที่สุด และในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว นิยมเที่ยวชมธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ พักผ่อน ชมศิลปวัฒนธรรม ทำกิจกรรมทางศาสนา ซื้อสินค้า ชมวิถีชีวิต และทำกิจกรรมเพื่อสุขภาพตามลำดับ

6.2.3 พฤติกรรมด้านการพักรแรม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมพักค้างคืนจำนวน 2 คืนมากที่สุด โดยนิยมพักค้างคืนที่โรงแรม รองลงมา คือ รีสอร์ท และบ้านญาติ/บ้านเพื่อน ตามลำดับ

6.2.4 พฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมรับประทานอาหารระหว่างเดินทางท่องเที่ยวที่ร้านอาหารริมทางมากที่สุด รองลงมาคือ ภัตตาคาร/ร้านอาหารขนาดใหญ่ และโรงแรมตามลำดับ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นค่าพาหนะมากที่สุด รองลงมาคือ ค่าที่พัก และ

มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร/เครื่องดื่มและค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึกน้อยที่สุด ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,501 – 5,000 บาท

6.3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้ดังนี้

6.3.1 ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านความสนใจในการท่องเที่ยวโดยรวมในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นความพึงพอใจในหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีความพึงพอใจในความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และมีความพึงพอใจในความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากตามลำดับ เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจโดยรวมมากกว่าเพศหญิง

6.3.2 ด้านการเดินทางท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจโดยรวมมากกว่าเพศชาย

6.3.3 ด้านการพักผ่อน

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก และความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกของ

สถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมากตามลำดับ เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจโดยรวมมากกว่าเพศชาย

6.3.4 ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากตามลำดับ เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจใกล้เคียงกันมาก

6.4 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในครั้งนี้ สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

6.4.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากศึกษา

6.4.1.1 ครอบครัวควรให้ความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุ โดยหาโอกาสหรือเวลาว่างพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปท่องเที่ยวให้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด การพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปท่องเที่ยว รวมทั้งให้การดูแลช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด นอกจากจะสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวให้แน่นแฟ้นขึ้นแล้ว ยังเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย

6.4.1.2 ผลจากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวพอสมควร รวมทั้งมีสุขภาพร่างกายที่ยังแข็งแรง จึงมีความพร้อมที่จะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนโอกาสในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุให้มากขึ้น เช่น จัดรายการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น แนะนำประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งให้ข้อมูลในการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น เช่น หน่วยงานต้นสังกัดอาจจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับผู้ข้าราชการเกษียณอายุอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของบริษัทท่องเที่ยวอาจจัดโปรแกรม

การท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุโดยเฉพาะ หรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ เป็นต้น

6.4.1.3 จากการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุพึงพอใจในรูปแบบ การท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายและปลอดภัย ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีข้อจำกัด ทางด้านร่างกายตามวัย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญกับ ความสะดวกสบายและความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุให้มากขึ้นทั้งในด้านที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง รวมถึงความสะดวกสบายและความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวด้วย เช่น มีที่จอดรถใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุหรือมีราวจับในห้องน้ำสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

6.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.4.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุมากขึ้น เช่น ให้สิทธิลดราคาสำหรับสูงอายุทั้งในค่าที่พัก ค่าพาหนะ ค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ หรือมีช่องทางพิเศษสำหรับผู้สูงอายุในการต่อแถวซื้อ บัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อผู้สูงอายุจะได้ไม่ต้องรอนานเกินไป เป็นต้น

6.4.2.2 ควรมีเจ้าหน้าที่ที่คอยอำนวยความสะดวก และให้ข้อมูลรายละเอียด ที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ปัญหาที่อาจมี ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

6.4.2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภาครัฐและเอกชนควรมี การควบคุมราคาสินค้า อาหาร ราคาสถานที่พักในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและมี มาตรฐาน รวมทั้งควบคุมคุณภาพการบริการของบริษัทท่องเที่ยวให้อยู่ในมาตรฐาน ทั้งในเรื่องของ ราคา ที่พัก ร้านอาหาร พาหนะในการเดินทาง การบริการของมัคคุเทศก์ เพื่อป้องกันหรือลด การเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

6.4.2.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญใน การดูแลรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดี และคงความสวยงาม นอกจากนี้ยังควรเพิ่มศูนย์ให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงเอกสารทางการท่องเที่ยวอยู่เสมอ เพื่อให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และทันสมัย

6.4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.4.3.1 ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจากบริษัทเอกชน หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือผู้สูงอายุที่เกษียณก่อนอายุ 60 ปี เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น อันจะนำมาซึ่งแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวรวมทั้งการให้บริการทางการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

6.4.3.2 การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุในครั้งนี้ มีข้อควรพิจารณาคือ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการเกษียณอายุที่เพิ่งเกษียณอายุ ซึ่งมีอายุระหว่าง 60 - 63 ปี รวมทั้งแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาเป็นผู้สูงอายุที่ท่องเที่ยวทั้งหมด ดังนั้นผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจึงอาจมีความแตกต่างจากการศึกษากับผู้สูงอายุกลุ่มอื่น เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้ทำงานมาเป็นเวลานาน มีฐานะทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยอยู่ในระดับที่สามารถมีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวพอสมควร รวมทั้งมีสุขภาพร่างกายที่ยังแข็งแรง สามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ (TOURISM BEHAVIOR OF RETIRED GOVERNMENT OFFICERS)

กุลวดี แก้วกล้า 4637553 SHPE/M

ศศ.ม. (ประชากรศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศุภวัทย์ พลายน้อย, กศ.ด., เนาวรัตน์ พลายน้อย, กศ.ด.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนของประชากรผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่สูงกว่าอดีตอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ว่าสัดส่วนและขนาดของประชากรสูงอายุในปัจจุบันจะยังมีขนาดไม่มากนัก แต่ในอนาคตประชากรกลุ่มนี้จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนผู้สูงอายุถึงประมาณ 10.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.2 จากจำนวนประชากรทั้งประเทศประมาณ 70.5 ล้านคน หรือในประชากรทุกๆ 7 คน จะมีผู้สูงอายุ 1 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538: 22) การแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวไม่สามารถทำได้ด้วยการลดจำนวนของประชากรที่มีอยู่ในทางตรงกันข้ามทุกสังคมต่างพยายามส่งเสริมให้ประชากรสูงอายุมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตในบั้นปลายอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมต่างๆ นับเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังทำให้เกิดความรู้อะไรใหม่ๆ จากสิ่งที่เห็นและได้ปฏิบัติ อันจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตในวัยนี้ยังมีสิ่งใหม่ๆ ที่ให้ได้เรียนรู้และได้ทำอีกมากตามที่ปรารถนาโดยกิจกรรมท่องเที่ยว นับเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากร เนื่องจากเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้สูงอายุ

ส่วนหนึ่งมีศักยภาพและความพร้อมเพียงพอที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ ทั้งในด้านเวลาที่ปลอดภาระจากงานประจำและครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และภาวะสุขภาพที่ยังแข็งแรง ส่งผลให้ประชากร กลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น แต่เนื่องจากในปัจจุบันการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในกลุ่มผู้สูงอายุนั้นยังมีค่อนข้างน้อย รวมทั้งยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไทยโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถเข้าใจความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขพัฒนาและปรับปรุงการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุมากยิ่งขึ้น

การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษากับผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีอิสระทางด้านเวลามากกว่าวัยอื่น ๆ อีกทั้งยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยให้เดินทางท่องเที่ยวได้ รวมทั้งภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครอบครัวหมดไปหรือเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้อพอที่จะจับจ่ายใช้สอยในการเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก และสามารถสนุกสนานกับชีวิตได้อย่างเต็มที่ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมองหาวันหยุดพักผ่อนหลังเกษียณ เช่น การปลูกต้นไม้ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การทำบุญ การออกกำลังกาย ซึ่งการสนใจในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อสร้างเสริมความรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ และขยายขอบเขตของงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว รวมถึงการให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุด้วย เพื่อจะได้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวสูงอายุได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจและมีความสุขในการเดินทางท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น การศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะนำมาซึ่งแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่ผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุให้ดีขึ้นด้วย เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกว่าได้ใช้ชีวิตในช่วงปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุ อันจะส่งผลดีแก่ตัวผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคูณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุ มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ เพศ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งก่อนเกษียณ การสนับสนุนของผู้ใกล้ชิด การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว และแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ แหล่งท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ผู้ร่วมเดินทาง ลักษณะในการเดินทาง พาหนะในการเดินทาง จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี กิจกรรมในการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน ระยะเวลา ในการท่องเที่ยว สถานที่รับประทานอาหาร ลักษณะการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว ด้านการเดินทางท่องเที่ยว ด้านการพักผ่อน และด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมท่องเที่ยว โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุ โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวสูงอายุ

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุพึงพอใจจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ 2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา 3) รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา และ 4) ข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส และอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรหลานมากที่สุด โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนสำคัญของสถานภาพโสด หย่าและหม้าย รวมทั้งอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องและบุตรมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายอาศัยอยู่กับคู่สมรสมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง โดยกลุ่มนี้นิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ คู่สมรส และเพื่อน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล ปธานวนิชและคณะ (2536: 132) ที่ศึกษาพบว่าผู้ที่สมรสหรือมีบุตรแล้วจะเลือกเดินทางกับครอบครัวมากกว่าคนโสด นอกจากนี้นักท่องเที่ยวเกษียณอายุที่สมรสแล้วยังชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายจบการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด โดยส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดีและแข็งแรงดีในสัดส่วนใกล้เคียงกัน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เพศชายมีส่วนสำคัญของภาวะสุขภาพอยู่ในระดับแข็งแรงดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกสถานที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 63 ปี ยังเป็นช่วงตอนต้นของวัยสูงอายุ สุขภาพร่างกายจึงยังคงมีความแข็งแรงอยู่มาก สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้เกือบทุกสถานที่ แต่ต้องจัดให้มีการพักผ่อนอย่างเหมาะสม ไม่เร่งรีบเกินไป โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดของผู้สูงอายุด้วย

สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นจำนวนเงินระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท โดยมีระดับตำแหน่งราชการก่อนเกษียณอายุ คือ ระดับ 7 และระดับ 8 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายเกษียณอายุระดับ 8 มากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับที่สามารถมีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวพอสมควร

ในส่วนของ การได้รับการสนับสนุนให้เดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิดมากที่สุด รองลงมาคือ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย และรับผิดชอบงานแทน นอกจากนี้ การศึกษาในส่วนของ การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากสื่อบุคคล ได้แก่ คนในครอบครัว เพื่อนหรือญาติ มากที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 72.73 ในขณะที่การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และจากสื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นพับ แผ่นป้ายโฆษณา มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย โดยแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อบุคคล เช่น คำบอกเล่าหรือ การได้รับการชักชวนจากคนในครอบครัว เพื่อน ญาติ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 59) ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทย พบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดคือการบอกเล่าและการชักชวนของคนในครอบครัว ญาติ/เพื่อน รองมาคือ ข้อมูลจากรายการ/โฆษณาทางโทรทัศน์ ตามลำดับ

ในส่วนของ การศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะต้องการผ่อนคลายจากความเหน็ดเหนื่อย หลังจากที่ต้องทำงานประจำมาเป็นเวลานาน รวมทั้งมีปัจจัยด้านการเงินที่เอื้ออำนวย และมีเวลาว่างเพียงพอที่จะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีข้อกั้วล รองลงมาคือ เพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อประสบการณ์ใหม่ ตามลำดับ

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

สำหรับการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี งานเทศกาลต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนของการชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545: 59) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทย ปี 2545 พบว่าชาวไทยส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (ทะเล/ภูเขา) รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประวัติศาสตร์/โบราณสถาน/โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปวัฒนธรรม/ ประเพณี/วิถีชีวิตตามลำดับ

ในส่วนของการศึกษาช่วงเวลาในการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกลุ่มเกษียณอายุนิยมเดินทางมากที่สุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวหรือญาติ ซึ่งต้องคำนึงถึงสมาชิกคนอื่นในครอบครัวที่มีช่วงเวลาว่างตรงกัน โดยช่วงวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์เป็นวันที่ลูกหลานของผู้สูงอายุมีเวลาว่างจากการทำงานหรือศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ผู้สูงอายุจึงนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว รองลงมาคือ เดินทางท่องเที่ยวในวันจันทร์ - ศุกร์ วันหยุดติดต่อกันหลายวัน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอนในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสที่สะดวกและเอื้ออำนวย

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนมากที่สุด เห็นได้ว่าแม้จะว่างเว้นจากการทำงานประจำแล้ว แต่การต้องจำใจอยู่กับบ้านไม่ได้พบปะผู้คน อาจสร้างความเครียดให้กับผู้สูงอายุได้ การได้เดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่แปลกใหม่หรือต่างจากเดิมในชีวิตประจำวันจึงถือเป็นการพักผ่อนในรูปแบบหนึ่ง วัตถุประสงค์หลักที่รองลงมาได้แก่ เที่ยวชมธรรมชาติ เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี ทำบุญ นมัสการศาสนสถาน และเยี่ยมญาติหรือเพื่อน ตามลำดับ โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนของวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีส่วนของวัตถุประสงค์หลักในการท่องเที่ยวเพื่อการทำบุญ/นมัสการศาสนสถานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้งแอนดรีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537 : 18) ที่ศึกษาเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านร่างกายทำให้ไม่สามารถที่จะเที่ยวแบบสมบุกสมบัน หากแต่ต้องการเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เที่ยวชมธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม มากกว่าที่จะสนใจ การจับจ่ายซื้อข้าวของ เพราะอยู่ในวัยที่ไม่มี ความจำเป็นจะต้องจับจ่ายซื้อของยกเว้นเฉพาะของฝาก

2. พฤติกรรมด้านการเดินทางท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงนิยมเดินทางกับครอบครัว/ญาติ และเพื่อนมากกว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศชายนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับคู่สมรสมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในด้านร่างกาย การเดินทางท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยมากขึ้น จึงควรมีผู้คอยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล ปธานวนิช และคณะ (2536: 122-127) ที่ศึกษาพบว่า ผู้ที่มีอายุสูงมักจะเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ รองลงมาคือ เพื่อน คู่สมรส และสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุ ตามลำดับ ในขณะที่งานวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งรัฐวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา ศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอเมริกันนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับคู่สมรสมากกว่าที่จะท่องเที่ยวเป็นกลุ่มๆ (<http://agency.travelwisconsin.com/Research>, 2004) ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุชาวไทยกับชาวอเมริกัน มีลักษณะการอยู่อาศัยแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุชาวไทยอาศัยอยู่กับบุตรหลาน ในขณะที่ผู้สูงอายุชาวอเมริกันอาศัยอยู่กับคู่สมรสตามลำพัง ทำให้ผู้ร่วมเดินทางในการท่องเที่ยวแตกต่างกันไปด้วย

ในส่วนของการศึกษาลักษณะในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของ เอกอร์น ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้งแอนดรีเสิร์ช คอนซัลแทนส์ (2537: 32) พบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยด้วยตนเองมากกว่าการมาเป็นหมู่คณะ ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยววัยสูงอายุไม่เหมาะสมกับลักษณะในการท่องเที่ยวแบบที่มีระยะเวลากำหนด ซึ่งต้องเร่งรีบ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหนื่อยและเครียดได้ รองลงมาคือ ท่องเที่ยวแบบเหมากลุ่ม ในขณะที่การท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ และท่องเที่ยวกับสมาคม/ชมรมผู้สูงอายุได้รับความนิยมน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางด้วยรถส่วนตัวมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพินนาเคิล รีเสิร์ช ที่ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชาวนิวซีแลนด์

นิยมที่จะขับรถท่องเที่ยวเอง (http://www.pinnacresearch.co.nz/research/older_people.htm, 2003) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ดังนั้นการเดินทางด้วยรถส่วนตัวจึงมีความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่าการเดินทางด้วยพาหนะชนิดอื่น รองลงมาเป็นการเดินทางด้วยรถเช่า/เหมาซึ่งมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีข้อสังเกตว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงนิยมการเดินทางด้วยรถเช่า/เหมามากที่สุด

สำหรับการศึกษาจำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาของนักท่องเที่ยวกลุ่มเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาเป็นจำนวน 2 ครั้ง และ 3 ครั้งมากที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนที่ต่างกันไม่มากนัก โดยในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวนิยมเที่ยวชมธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือ พักผ่อน เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนา ซื้อสินค้า ชมวิถีชีวิต และกิจกรรมเพื่อสุขภาพ ตามลำดับ ตามลำดับ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากองค์การท่องเที่ยวของสหรัฐอเมริกา (Travel Industry Association of America) พบว่า กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสูงอายุชาวอเมริกันนิยมทำระหว่างท่องเที่ยว ได้แก่ เยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์หรือพิพิธภัณฑ์ เข้าร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ รวมทั้งการจับจ่ายซื้อของตามลำดับ (<http://www.tia.org>, 2003) เห็นว่านักท่องเที่ยวสูงอายุชาวไทยและชาวอเมริกันมีความชื่นชอบกิจกรรมในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

3. พฤติกรรมด้านการพักผ่อน

จากการศึกษาระยะเวลาในการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมพักค้างคืนจำนวน 2 คืนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกายและสุขภาพของผู้สูงอายุ การเดินทางท่องเที่ยวที่ใช้เวลานานเกินไปทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหนื่อยได้ ดังนั้นระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวจำนวน 3 วัน 2 คืนจึงน่าจะเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ

ในส่วนของการศึกษาสถานที่พักผ่อนที่นักท่องเที่ยวเกษียณอายุนิยมใช้มากที่สุดในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมพักค้างคืนที่โรงแรมมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากโรงแรมส่วนใหญ่มีบริการและมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ รวมทั้งมีราคาให้เลือกหลายระดับ ในขณะที่รีสอร์ทมักมีราคาค่อนข้างสูง และการเดินทางเข้าถึงลำบากสำหรับผู้สูงอายุ เช่น เดินไกลจากที่จอดรถ และทางลาดชัน เป็นต้น

4. พฤติกรรมด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมรับประทานอาหารระหว่างเดินทางท่องเที่ยวที่ร้านอาหารริมทางมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากร้านอาหารริมทางมีอยู่ทั่วไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งยังมีราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับภัตตาคาร/ร้านอาหารขนาดใหญ่ หรือ โรงแรม

ในส่วนของการศึกษาลักษณะการใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ พบว่า ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะประกอบด้วยค่าใช้จ่ายหลายส่วน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าพาหนะมากที่สุด ทั้งนี้เป็นการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว และรถแบบเช่า/เหมา เนื่องจากในปัจจุบันน้ำมันมีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการท่องเที่ยวไปกับค่าเดินทาง โดยมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าที่พักมารองลงมาในสัดส่วนที่ต่างกันไม่มากนัก ในขณะที่ค่าใช้จ่ายด้านค่าอาหาร/เครื่องดื่ม และค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึกมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย โดยมีข้อสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร/เครื่องดื่มมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าของที่ระลึกมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย นอกจากนี้ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งกลุ่มตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเป็นจำนวนเงินระหว่าง 2,501 - 5,000 บาทมากที่สุด รองลงมาคือ ระหว่าง 5,001 - 7,500 และ 7,501 - 10,000 บาทในสัดส่วนใกล้เคียงกัน

รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดในการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านความสนใจในการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาเป็นการหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง แม้จะอยู่ในช่วงความพึงพอใจระดับเดียวกัน

2. ด้านการเดินทางท่องเที่ยว

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว และความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยว และมีความพึงพอใจในความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายในช่วงความพึงพอใจระดับเดียวกัน

3. ด้านการพักผ่อน

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านการพักผ่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พักมากที่สุด รองลงมาคือ ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พัก และการบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความพึงพอใจในความปลอดภัยของสถานที่พัก ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจใน

การบริการของพนักงานในสถานที่พักในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย

4. ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พักมากที่สุด รองลงมาคือ ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับ

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของราคาสถานที่พัก ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้ง ความเหมาะสมของราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยว และความเหมาะสมของราคาสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในครั้งนี้ สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากศึกษา

ครอบครัวควรให้ความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุ โดยหาโอกาสหรือเวลาว่างพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปท่องเที่ยวให้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากที่สุด การพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปท่องเที่ยว รวมทั้งให้การดูแลช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด นอกจากจะสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวให้แน่นแฟ้นขึ้นแล้ว ยังเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย

นอกจากนี้ผลจากการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวพอสมควร รวมทั้งมีสุขภาพร่างกายที่ยังแข็งแรง จึงมีความพร้อมที่จะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุน โอกาสใน

การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุให้มากขึ้น เช่น จัดรายการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น แนะนำประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งให้ข้อมูลในการท่องเที่ยวแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น เช่น หน่วยงานต้นสังกัดอาจจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับข้าราชการเกษียณอายุอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของบริษัทท่องเที่ยวอาจจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุโดยเฉพาะ หรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ เป็นต้น

การศึกษาในครั้งนี้ยังพบว่า นักท่องเที่ยวสูงอายุพึงพอใจในรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายและปลอดภัย ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายตามวัย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายและความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุให้มากขึ้นทั้งในด้านที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง รวมถึงความสะดวกสบายและความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวด้วย เช่น มีที่จอดรถใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุหรือมีราวจับในห้องน้ำสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุมากขึ้น เช่น ให้สิทธิลดราคาสำหรับสูงอายุทั้งในค่าที่พัก ค่าพาหนะ ค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ หรือมีช่องทางพิเศษสำหรับผู้สูงอายุในการต่อแถวซื้อบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อผู้สูงอายุจะได้ไม่ต้องรอนานเกินไป เป็นต้น รวมทั้งควรมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก และให้ข้อมูลรายละเอียดที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ควรมีการควบคุมราคาสินค้า อาหาร ราคาสถานที่พักในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและมีมาตรฐาน รวมทั้งควบคุมคุณภาพการบริการของบริษัทท่องเที่ยวให้อยู่ในมาตรฐาน ทั้งในเรื่องของราคา ที่พัก ร้านอาหาร พาหนะในการเดินทาง การบริการของมัคคุเทศก์ เพื่อป้องกันหรือลดการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมถึงให้ความสำคัญในการดูแลรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดี คงความสวยงาม ควรเพิ่มศูนย์ให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงเอกสารทางการท่องเที่ยวอยู่เสมอ เพื่อให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและทันสมัย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจากบริษัทเอกชน หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือผู้สูงอายุที่เกษียณก่อนอายุ 60 ปี เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวรวมทั้งการให้บริการทางการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ การศึกษาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุในครั้งนี้ มีข้อควรพิจารณาคือ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการเกษียณอายุที่เพิ่งเกษียณอายุ ซึ่งมีอายุระหว่าง 60 - 63 ปี รวมทั้งแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาเป็นผู้สูงอายุที่ท่องเที่ยวทั้งหมด ดังนั้นผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจึงอาจมีความแตกต่างจากการศึกษากับผู้สูงอายุกลุ่มอื่น เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้ทำงานมาเป็นเวลานาน มีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวพอสมควร รวมทั้งมีสุขภาพร่างกายที่ยังแข็งแรง สามารถที่จะท่องเที่ยวได้

TOURISM BEHAVIOR OF RETIRED GOVERNMENT OFFICERS

KULWADEE KLAEWKLA 4637553 SHPE/M

M. A. (POPULATION EDUCATION)

THESIS ADVISORS : SUPAVAN PHLAINOI, Ed.D., NAWARAT PHLAINOI,
Ed.D.**EXECUTIVE SUMMARY****Introduction**

There are higher levels of elderly population in nowadays than in the past obviously although there isn't much proportion and size but in the future this population group is increasing continuously until it becomes a large group of the country. National Economic and Social Development Board predicts that in B.E. 2563, there will be about 10.8 million elderly people or 15.2 percent from 70.5 million people of whole population in the country or every 7 population per one elderly person. (National Economic and Social Development Board, 1995: 22) The problem solving cannot be done by decreasing a number of exist elderly population. In contrast, every society tries to support the elderly population to have the way of life better for both physical and mental sides in order to help the elderly have a good quality of life and be able to live in the society happily in the end of their lives. To enhance the elderly for doing the activities is one of the widespread ways that is used in the development of the quality of life to help the elderly have better both physical and mental health. These affect not only for relaxing but also getting new knowledge and experiences to the elderly from things that they saw and practiced so they will feel their lives still have new things to find out and do from their wishes. Tourism activity is one of the strategies that are used for supporting the population's

quality of life because it is one of the activities the elderly are interested in increasingly. This is because some elderly people have potential and readiness to travel because of their enough time they are free from routine work and family burden, financial status and strong health. These cause this population group have more important role for tourism industry. However, there are still quite a few of the studies about the tourism in the elderly group and there weren't specific studies about the tourism behavior of the elderly, therefore it was extremely necessary to have the study more about tourism behavior in order to really understand the need of their elderly in terms of tourism at the present time including more effectively increase the potential for tourism service to the elderly in order to be the guideline for improving and developing the elderly tourism in order to be much more appropriate and coherent for tourism of the elderly.

This study was about the elderly who were the retired government officers as they were the group which had more timing independence than any other ages including their financial status that supported them to be able to travel and they are free from or have only a few burdens of any expenses in their family. Therefore, this elderly group was the group who had sufficient budgets to buy things for their travel conveniently and also be able to enjoy their lives fully. The elderly group usually finds out the hobbies to do after their retirement such as planting, religious, making merits, exercise, etc. These interests led them to travel both internal and external countries to acknowledge and experience new things and extend their interested hobbies.

The results of this research will be the advantage for both governmental and private divisions involving the tourism industry for during the styles of tourism including the service for the elderly as well in order to be ready for the extending of the elderly tourists appropriately. These made them much more were satisfied and happy with the tourism. Not only this study acquired the guideline for the improvement, development and promotion to the tourism activities for the elderly but also was the guideline in supporting and developing the quality of life of the elderly population to be better because the tourism activities would be one of the activities that helped the elderly feel the end of their life was valuable and happy

including having strong physical and mental health to the elderly so that it was good for the elderly themselves, their family and their whole society.

Objectives of the research

1. To study the characteristics of the tourists who were the retired governmental officers.
2. To study the tourism behavior of the elderly who were the retired governmental officers during the last one year.
3. To study the tourism patterns which the elderly who were the retired governmental officers felt were satisfied the most with the tourism after the retirement during the last one year.

Research Methodology

The study of tourism behavior of these retired governmental officers was the Survey Research. The information was collected by sending the questionnaires to the sample group by mail. The questionnaires used for this research were divided into 4 parts; Part 1 was the questionnaires about the characteristics of the elderly who were the retired governmental officers. The variables for the study were gender, marital status, family aspect, educational level, health condition, monthly average incomes, position before retirement, encouragement from intimates, tourism news perception and tourism motivation. Part 2 was the questionnaires about the tourism behavior of the retired governmental officers the last one year. The variables for the study were tourism resources, time periods for tourism, main purpose for tourism, companies who traveled together, traveling styles, vehicles to travel, the amount of time for travel within a year, tourism activities, staying resources, time periods for tourism, places for having meals, types of expenses and average expenses in tourism. Part 3 was the questionnaires about the patterns of tourism which the retired governmental officers were satisfied the most with the tourism after the retirement the last one year. The study was divided into 4 sides; interest of tourism, travel for tourism, sojourn and expenses for tourism. The part 4 was the questionnaires about the recommendations

for the tourism. The analysis of this study was by Descriptive Statistic to be the data analysis about the sample group of elderly tourists' characteristics and the data about tourism behavior by using the percentage and data analysis about the patterns of tourism the sample group was satisfied with the tourism after the retirement by using the Percentage, Mean and Standard Deviation in order to explain the characteristics of the elderly tourists, elderly tourism behaviors including the patterns of the tourism the elderly was satisfied with the tourism after the retirement during the last one year.

Results of the research

The results of the study were divided into 4 categories; 1) Characteristics of the retired tourists. 2) Tourism behavior of the retired tourists during the last one year. 3) Patterns of tourism the retired governmental officers felt were satisfied the most with the tourism after the retirement during the last one year and 4) Recommendations to the tourism as the details as follows;

Characteristics of retired governmental tourists

According to the study, it was found that the sample group was more women than men. Most of them were married and living with their couples and descendants the most. It is noticed that sample group had more proportion of women who were single, divorced and widowed and lived with their relatives and children. For the sample group of men, they lived with their couples more than the sample group of women. The sample group of men preferred to travel with their family the most, their couples and their friends respectively. It is coherent with the research of Surapon Patanwanit and his colleges (2536: 132) who studied and found that the ones who were married or had children preferred to travel with their family more than the single. Moreover the retired governmental officers who were married preferred to travel to natural resources the most, the history resources and cultural resources respectively.

Moreover it was found that the sample group mostly graduated in bachelor level. From gender categories, it was found that the sample group of men graduated in Master Degree level the most. Most of them were quite healthy and healthy in nearly proportion to each other. From gender categories, it was found that the sample group of men had the proportion of health in healthy condition, be able to travel to everywhere more than the sample group of women. Most of them didn't have any diseases to be the obstacles for tourism. These because this group of tourists (ages from 60 but not more than 63) were still be the beginning of the old ages so their health was still health and able to travel almost everywhere, however there must have the appropriate relaxation and not too much in a hurry by considering about the limitation of the elderly as well.

For the average of monthly incomes, it was found that the sample group mostly had the average of monthly incomes between 15,001- 20,000 baht by having the levels of official position before retirement to be level 7 and 8 in nearly proportion. From gender categories, it was found that the sample group of men was retired at the level of 8 the most. This caused the elderly had much potential of buying in tourism.

In the case of supporting to travel by closed relatives, it was found that the sample group was mostly supported the opportunity to travel from their closed relatives the most, the second was supported to the expenses and work responsibility instead. Moreover the study in terms of tourism news perception of the tourists who were the retired governmental officers found that the sample group mostly perceived the tourism news from the personal media including the persons in the family, friends or relatives the most. These had the high proportion at the percentage of 72.73 while the perception of tourism news from the media such as radio, television, newspaper, magazine and specific media such as brochure, cutout and the advertisement which had quite a few of proportions. It was different from each other obviously which showed that the personal media such as the saying, persuading from the members in the family, friends and relatives were influenced for the tourism decision of the elderly very much. These were coherent with the result of the research of Academic Services Center (ASC) (2002: 59) which was studied about the domestic tourism of Thai people. It was found that the most important resources of their

tourism were the telling and persuading from the members in the family, friends and relatives as well as T.V advertising program respectively.

In terms of motivating study for tourism of the tourists group who were the retired governmental officers found that the sample group mostly had the motivation of the tourism for relaxing the most, that might be they wanted to relax from their exhaustion after they had had routine work for a long time including money factors that supported them as well as sufficient time to be able to travel by not having any worry, the second was enjoying with the beauty of tourism places and their new experiences respectively.

Tourism behavior of retired governmental officers during the last one year

For the study of tourism behaviors of the retired governmental officers during the last one year, it was divided into points as follows;

1. The behavior of the interest in tourism

According to the study, it was found that the sample group enjoyed the natural resources the most, historical resources, ancient places, ancient ruins, cultural resources, lifestyle, tradition, festival, religious resources and health resources respectively. It was noticed that the sample group of women had the proportion of religious resources more than the sample group of men while the sample group of men enjoyed historical resources and cultural resources more than the woman sample group. The study was coherent with the Academic Services Center (ASC) (2002: 59) which was studied about the domestic tourism of Thai people in 2002, it was found that the most of people enjoyed natural resources (sea/mountain), the second was historical resources which were ancient places and ancient ruins as well as art and cultural resources and the traditional resources respectively.

In terms of the time period that the tourists who were the retired governmental officers enjoyed travel the most was the holiday on Saturday and Sunday. This because the sample group mostly enjoyed traveling with their family or relatives which had to consider about other members in the family who had the period of free time alike, Saturday and Sunday were the day that their descendants were free

from work and study the most, the second was traveling from Monday to Friday, this because parts of the retired governmental officers have uncertain time to travel, it was depended on the convenient and supported opportunities.

Moreover, it was found that the main purpose for travel of the sample group was relaxing the most. It was noticed that although the elderly were free from their routine work but only sojourn at home alone and had no contact with any other people might be seriousness for them. The travel to new and strange places where were different from their daily life could be the one of the rests. The second main purpose including enjoying nature, art and culture, making merits, religious places and visiting relatives or their fellows respectively. It was noticed that the sample group of women had the proportion of the main purpose in tourism for making merits and visiting religious places more than the sample group of men. This was coherent with the research of Acorn Omnitrak Marketing and Research Consultants (1983: 18) which was studied about the tourism marketing of the elderly tourists, it was found that the elderly tourists had the physical restriction so they couldn't travel by difficult confronting and wanted to travel for their relaxation, enjoying with nature as well as art and cultural more than be interested in shopping because they were they were the old age that had no necessary to buy things except buying souvenirs.

2. The behavior of travel for tourism

According to the study, it was found that the sample group enjoyed traveling with their family the most, It was noticed that the sample group of women more enjoyed traveling with the family or relatives and friends than the sample group of men while the sample group of men preferred to travel with the couples the most because they had their physical restriction so they had to find someone help and support them closely in order to be more safe for the travel. This was coherent with the research of Surapon Patanwanit and his colleges (2536: 122-127) who studied and found that the elderly more usually traveled with their family than other groups, then their friends, couples and associations or elderly clubs respectively. While the research of Travel Wisconsin found that American elderly tourists preferred travel with their couples to travel by groups (<http://agency.travelwisconsin.com/Research>,

2004) because of their lifestyles were different from Thai elderly. Thai elderly usually lived with their descendants while the American elderly usually lived with their couples so it caused the difference between both of them in the companions of their tourism.

In terms of travel style of the retired tourists, it was found that the sample group enjoyed traveling by individuals the most. It was coherent with the study of tourism behavior of the foreigner elderly tourists who traveled in Thailand of Acorn Omnitrak Marketing and Research Consultants (1983: 32) which was found that the foreigner elderly tourists more traveled by individuals than by groups because the elderly tourists were not appropriate to the tourism which was forced by hurry time period. It made the elderly felt exhausted and serious, the second was tourism by groups, while the travel with tour companies and elderly clubs were obviously little famous. Moreover the study results were found that the sample group mostly enjoyed with traveling by their private cars the most. This case was coherent with Pinnacle research which was found that the elderly of New Zealand enjoyed traveling by driving themselves (http://www.pinnaclesearch.co.nz/research/older_people.htm, 2003) because this group of tourists enjoyed traveling by themselves. Therefore traveling with private car was more convenient for tourism than traveling by other vehicles, the second was traveling with renting cars which had similar proportion. It was noticed that the sample group of women enjoyed traveling with renting cars the most.

According to the study about a number of times which the retired governmental tourists traveled during the last a year, it was found that the sample group mostly traveled 2 and 3 times during the last one year the most by not much different proportion. During the tourism the elderly enjoyed with nature the most, the second was art and culture, then religious activities, shopping, lifestyle notice and health activity respectively. However the study of Travel Industry Association of America (TIA) was found that the activities which the American elderly tourists usually did during their tourism were visiting historical places or museums, attending to festival or traditional affairs including shopping respectively. (<http://www.tia.org>, 2003). Therefore it was noticed that there were different preferences in activities of tourism between Thai elderly tourists and American elderly tourists.

3. The behavior of the sojourn

According to the study of time period use of retired governmental officers for tourism, it was found that the sample group enjoyed maximum 2 overnight sojourns because of the physical and health restriction of the elderly. Too much time used for tourism could be exhausted for the elderly therefore the time period of 3 days and 2 nights might be the most appropriate for them.

In terms of the study of staying places which the retired governmental tourists enjoyed the most, it was found that the sample group enjoyed sojourn at the hotel the most because most of the hotels had sufficient services and facilities as well as the prices that could be chosen in various levels while the prices of resorts were quite expensive and the arrival was difficult for the elderly such as a long walk from the parking and the steep way, etc.

4. The behavior of the expenses for tourism

According to the study, it was found that the sample group enjoyed having meals during travel from restaurants at the wayside the most because not only they were commonly existed from the tourism locations but also cheaper when compare to restaurants or hotels.

In terms of the study of tourism paying styles of the retired governmental tourists, it was found that there were several parts of expenses for each time they traveled. The sample group mostly had the expenses for vehicles the most because of traveling by private cars and renting cars. Nowadays the car petrol was more expensive so it made the elderly pay most of the expenses for travel, the second was the expenses of staying places in not much various proportions while the expenses of food and beverages, shopping and buying souvenirs had quite a few proportions. It was noticed that the sample group of men had more expenses of food and beverages than the sample group of women while the sample group of women had more souvenir expenses than the sample group of men. Moreover each time the sample group traveled, they had the average expenses between 2,500-5,000 baht the most, the second was 5,001-7,500 baht and 7,501-10,000 baht in the nearly proportion.

Tourism patterns the retired governmental officers were satisfied the most in tourism after retirement during the last one year.

The study of tourism patterns the retired governmental officers were satisfied the most with tourism after retirement during the last one year is divided into points as follows.

1. The interest of tourism

According to the study of tourism patterns the retired governmental officers were satisfied the most with tourism after retirement in terms of the interest of tourism, it was found that the sample group were satisfied with the beauty of the tourist attraction the most, the second was the diversity of the tourism attraction, the convenience of the tourism attraction which had nearly levels of average points when it was compared to the satisfaction with doing tourism activities and the diversity of the activities in the tourism attraction respectively.

When divided into genders, it was found that the sample group of men and women had the satisfaction with the beauty of tourism attraction in the highest level and the diversity of the tourism attraction, the convenience of the tourism attraction and the diversity of the activities in the tourism attraction in high level by the sample group of men who had more average values of the satisfaction level than the sample group of women although they were the same levels of satisfaction.

2. The interest of tourism travel

According to the study of tourism patterns the retired governmental officers were satisfied the most with the tourism after retirement in terms of the tourism travel, it was found that the sample group was satisfied with the safety of the tourism travel and the convenience of the tourism travel in the proportion not much different.

When divided into genders, it was found that the sample group of men and women had the satisfaction with the tourism travel in the highest level by the sample group of women who had more average values of the satisfaction level than the sample group of men in the same interval of satisfaction level by the sample group

of men who had more average values of the satisfaction level than the sample group of women although they were the same levels of satisfaction.

3. The interest of the sojourn

According to the study of tourism patterns the retired governmental officers were satisfied the most with tourism after retirement in terms of the sojourn, it was found that the sample group were satisfied with the safety of places the most, the second was the cleanliness and neatness of places, the satisfaction of the convenience of the places and the employees' services in the places respectively.

When divided into genders, it was found that the sample group of men had the satisfaction with the safety of the places, the cleanliness and neatness of the places in the highest level and the satisfaction with the employees' services in the places in high level by the sample group of women had more the average of satisfaction level than the sample group of men.

4. The interest of the tourism expenses

According to the study of tourism patterns the retired governmental officers were satisfied the most with tourism after retirement in terms of the interest of the tourism expenses, it was found that the sample group were satisfied with the appropriate prices the most, the second was the appropriateness of the tourism travel per each time, the appropriateness of food prices in the tourism attraction and the appropriateness of goods prices in the tourism attraction respectively.

When divided into genders, it was found that the sample group of men and women had the satisfaction with the appropriateness in the staying places, the appropriateness of the food prices in the tourism attraction and the appropriateness for the goods prices in high level by having the average of satisfaction level in the nearly level.

Recommendations to the tourism

This study of behavior tourism of the retired governmental officers can be concluded the recommendations as follows.

1. The recommendations in terms of the study

Family should give importance to the elderly for tourism by finding chance or time to take the elderly in the family to travel more because from the study, they enjoyed traveled with their family the most. To take the elderly in the family to travel as well as to take care of and facilitate the elderly closely, not only causes the relationship between the elderly and the members in family firmly but also increases the elderly the quality of their lives.

Moreover the result of the study was found that this elderly group had purchasing power moderately and their health was strong enough so they had the readiness to travel. The organization involved with public and private sectors should more support the opportunities of the tourism to the elderly for example, create the tourism program for the elderly in more various styles, suggest and publicize the tourism attraction to the elderly and give more tourism information to the elderly for example, the original affiliation may create the tourism activities to the retired governmental officers at least one time per year. In terms of the tourism companies, they may create the specific tourism program for the elderly or create the tourism program in terms of health, religion or agriculture, etc for them.

This study was also found that the elderly tourists were satisfied with the tourism styles which were convenient and safe because this tourists group had the physical restriction in their old ages. Therefore the organization involved with the tourism should give the elderly more convenient and safe tourism including the places to stay, restaurant, travel as well as convenience and safety in the tourism attractions as well, for example having the parking lot near the tourism attractions for the elderly or having the rail to keep the elderly's balance in public toilets and so on.

2. The recommendations in terms of the policy

The organizations involved with the tourism for both public and private sectors should give the elderly more importance, for example give the rights for the discounts to the elderly including the residence, vehicle, ticket for tourism attraction, or other methods to give the elderly more comfortable for buying tickets so that they don't have to wait for too long, etc. Moreover there should have the authorities who facilitate the elderly about necessary tourism information in the tourism attractions in order to get safety for the elderly as well as the price control about goods, food and residences in the tourism attractions to be reasonable and reach the standards and the control of service quality of the tourism companies to reach the standards including the price, residence, restaurant, vehicle and guide services in order to prevent or reduce the taking advantages to the tourists and give importance to the cleanliness and improvement for the places in the tourism attractions to get them to be nice conditions, still full of beauty. Moreover there should increase more tourism information centers in the tourism attractions including improve tourism documents regularly in order to keep the information up to date and modern.

3. The recommendations for further study

There should study in other sample groups, for example the elderly who were retired from private organizations and the state enterprises or study about the elderly who were retired before the age of 60 in order to compare with the results of the research then we are able to more realize the tourism behaviors of the elderly in order to improve and promote the tourism management including the tourism service to response to the elderly's needs. For the point to be considered to this tourism behavior study is the sample group is the retired governmental officers who has just been retired, their ages are between 60-63 years old and the questionnaires are from the entire elderly who have been traveled. Therefore the results of this research may be different from the study of other elderly groups because this elderly group has worked for a long time so they quite have the purchasing powers as well as their health are strong enough to travel.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กชกร สังขชาติ. (2536). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ. ภาควิชาการศึกษาอนุกระบวน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ. (2529). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปรับตัวของผู้เกษียณอายุราชการใน
เขตอำเภอเมืองและอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิตมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กมลพรรณ หอมนาน. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกลึกมีคุณค่าในตนเอง การรับรู้
สมรรถนะในตนเองกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกษรา เกิดมงคล. (2546). รูปแบบการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และ
พฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนวัยทำงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการโฆษณา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2547). สถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศปี 2547. อัดสำเนา.
- โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2543). คู่มือการบริหาร
และจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) และ
สภาตำบล(สต.). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร.
- จันทนา รณฤทธิวิชัย. (2536). ทฤษฎีความสูงอายุ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2542). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2538). องค์ประกอบพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว, 14, 4 (ตุลาคม-
ธันวาคม), 38-45.
- เข้าที่อีสท์เอเชียเทคโนโลยี. (2542). รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง โครงการสำรวจการท่องเที่ยว
ของชาวไทยปี 2542. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นพวรรณ จงวัฒนา และคณะ. (2542). ฐานข้อมูลผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ. (2538). รายงานการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- บุญกร พรหมมาโนช. (2540). นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นกับโอกาสในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวไทย. จุลสารการท่องเที่ยว, 16, 2 (เมษายน-มิถุนายน), 54-69.
- บรรณ สุริพานิช และคณะ. (2539). ชมรมผู้สูงอายุ: การศึกษารูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสม. สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: เจริญผล.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. (2523). รายงานการวิจัยเรื่อง ความทันสมัย ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองและปัญหาบางประการของคนชรา. สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดรธานี.
- มารศรี นุชแสงพลี. (2532). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุศึกษาเฉพาะกรณีผู้สูงอายุในชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุพดี เสตพรรณ. (2543). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พิเศษต์การพิมพ์.
- ระพีพรรณ ทองห่อ และคณะ. (2545). รายงานการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัชณี ฝนทองมงคล. (2538). การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุภายหลังเกษียณอายุราชการศึกษาจากข้าราชการบำนาญสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- รุ่งทิพ ว่องปฏิการ. (2547). แนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลกและของประเทศไทย. จุลสารการท่องเที่ยว, 23, 1 (มกราคม-มีนาคม), 24-32.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2532). แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2544). สวัสดิการผู้สูงอายุ : แนวคิดและวิธีปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). พฤติกรรมผู้บริโภคนับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: วิถีชีวิตพัฒนา.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2545). รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง โครงการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทยปี 2545. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย. (2536). โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพมหานคร.
- สถิตย์ นิยมญาติ. (2539). รายงานการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมของผู้สูงอายุในเขตชนบท ศึกษากรณีภาคใต้ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาดา นิมหิรัญญษ์. (2544). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการท่องเที่ยวภายในประเทศของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประชากรศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุดาพร วรพล. (2542). การจัดการและการตลาดของนักท่องเที่ยววัยทองในประเทศไทย. จุลสารการท่องเที่ยว, 18, 4(ตุลาคม-ธันวาคม), 19.
- สุรกุล เจนอบรม. (2534). วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ปธานวนิช และคณะ. (2536). รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสวัสดิการสังคมของผู้ใช้แรงงาน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, วางแผนทรัพยากรมนุษย์, กอง. (2538). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย 2533 - 2563. คณะทำงานประมาณประชากรในคณะกรรมการนโยบายและแผนประชากร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). การสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ 2544. กรุงเทพมหานคร.
- เอคอรัน ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์. (2537). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

เอคอรัน ออมนิแทร์ค มาร์เก็ตติ้ง แอนด์ รีเสิร์ช คอนซัลแทนส์. (2548). รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้มีรายได้สูงสำหรับนักท่องเที่ยวคนไทย. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ภาษาอังกฤษ

Barrow, Georgia M. & Smith, Patricia A. (1979). Aging, Ageism, and Society. Minnesota: West Publishing Company.

Harsseel, J.V. (1994). Tourism: An Exploration. (3rded). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Havighurst, R. J. (1968). Personality and Patterns of Aging. The Gerontologist, 8, 20-23.

Hudman, Lloyd E. (1980). Tourism, a Shrinking World. Ohio: Grid Publishing, Inc.

Maslow, Abraham H. (1970). Motivation and Personality. (2nded). New York: Harper and Row.

McIntosh, Robert W. & Goeldner, Charles R. (1990). Tourism Principle, Practices, Philosophies. (6thed). New York: John Wiley and Sons, Inc.

Middleton, Victor T. C., & J. Clarke (1994). Marketing in Travel and Tourism. (2nd ed). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Mill, R.C. & Morrison, A. M. (1992). The tourism system: An introductory text. (2nded). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Yamane, Taro. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rded). Tokyo: Harper International.

<http://agency.travelwisconsin.com/Research>. (2004)

http://www.pinnacleresearch.co.nz/research/older_people.htm. (2003)

<http://www.tia.org>. (2003)

<http://www.zhuhai.gd.cn>. (1996)

แบบสอบถาม

เรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ ของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาประชากรศึกษาคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. ข้อมูลแบบสอบถามทุกฉบับในครั้งนี้จะไม่นำเสนอหรือเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคล ดังนั้นจึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตรงตามสภาพที่เป็นจริง การนำเสนอจะเสนอผลในภาพรวม การตอบแบบสอบถามจะไม่เกิดผลเสียหายแก่ท่าน
3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเกษียณอายุ
 - ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
 - ส่วนที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ข้าราชการเกษียณอายุพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
 - ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณในความกรุณาของท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามนี้

นางสาวกุลวดี แก้วกล้า

ผู้ศึกษา

แบบสอบถาม

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของข้าราชการเกษียณอายุ

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

คำจำกัดความ

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศของท่านโดยรวมทุกวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไป

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. สถานภาพสมรส
() โสด () สมรส
() หย่า, แยกกันอยู่ () หม้าย
3. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับใคร
() อยู่กับคู่สมรส () อยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน
() อยู่กับญาติพี่น้อง () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
4. ระดับการศึกษา
() ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรี
() ปริญญาโท () ปริญญาเอก
5. ปัจจุบันภาวะสุขภาพของท่านมีความพร้อมที่จะเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด
() แข็งแรงดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกสถานที่
() ค่อนข้างดี สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้เกือบทุกสถานที่
() พอใช้ เดินทางท่องเที่ยวได้บางสถานที่
() ไม่แข็งแรง ไม่พร้อมที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้
6. ท่านมีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยวหรือไม่
() ไม่มี
() มี แต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว (โปรดระบุโรค).....
() มี และเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว (โปรดระบุโรค)

7. รายได้เฉลี่ยที่ท่านได้รับในแต่ละเดือน โดยรวมเงินบำนาญ เงินที่ได้รับจากบุตรหลาน เงินที่ได้จากการประกอบอาชีพหลังเกษียณอายุ และอื่นๆ ก่อนหักค่าใช้จ่าย

- () ต่ำกว่า 10,000 บาท () 10,001 - 15,000 บาท
 () 15,001 - 20,000 บาท () 20,001 - 25,000 บาท
 () 25,001 - 30,000 บาท () 30,001 บาทขึ้นไป

8. ระดับตำแหน่งก่อนเกษียณอายุ (ระดับ C)..... (โปรดระบุ)

9. ปีงบประมาณที่ท่านเกษียณอายุ

- () ปี พ.ศ. 2545 () ปี พ.ศ. 2546 () ปี พ.ศ. 2547

10. หลังเกษียณอายุ ท่านได้รับการสนับสนุนให้เดินทางท่องเที่ยวจากผู้ใกล้ชิดอย่างไรมากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)

- () สนับสนุนโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยว
 () สนับสนุนค่าใช้จ่าย
 () รับผิดชอบงานแทน
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

11. หลังเกษียณอายุ ท่านได้รับทราบข่าวสารการท่องเที่ยวจากแหล่งใดที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของท่านมากที่สุด (ตอบข้อที่สำคัญที่สุดเพียงข้อเดียว)

- () สื่อบุคคล เช่น คนในครอบครัว เพื่อน ญาติ
 () สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
 () สื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นพับ แผ่นป้ายโฆษณา
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

12. หลังเกษียณอายุ แรงจูงใจใดที่ทำให้ท่านเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด (ตอบข้อที่สำคัญที่สุดเพียงข้อเดียว)

- () เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ
 () เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน
 () เพื่อประสบการณ์ใหม่
 () เพื่อชมความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของท่านในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

13. หลังเกษียณอายุแล้ว ท่านชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวใดมากที่สุด (ตอบเพียงข้อเดียว)
- () แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ภูเขา น้ำตก
- () แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ
- () แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี งานเทศกาลต่างๆ
- () แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา เช่น การเข้าวัด ทำบุญ
- () แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การอาบน้ำแร่ อบสมุนไพร การนวดตัว
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
14. หลังเกษียณอายุท่านนิยมท่องเที่ยวในช่วงเวลาใดมากที่สุด
- () วันจันทร์ – ศุกร์ () วันเสาร์ – อาทิตย์
- () วันหยุดติดต่อกันหลายวัน () ช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
15. หลังเกษียณอายุ วัตถุประสงค์หลักใดที่ทำให้ท่านเดินทางท่องเที่ยว (ตอบเพียงข้อเดียว)
- () ต้องการพักผ่อน () เยี่ยมญาติหรือเพื่อน
- () เที่ยวชมธรรมชาติ () เที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี
- () ทำบุญ/นมัสการศาสนสถาน () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
16. หลังเกษียณอายุ ท่านนิยมเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับใครมากที่สุด
- () คู่สมรส () ครอบครัว / ญาติ
- () เพื่อน () สมาคม/ ชมรมผู้สูงอายุ
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
17. หลังเกษียณอายุ ท่านนิยมท่องเที่ยวในลักษณะใดมากที่สุด
- () ท่องเที่ยวด้วยตนเอง
- () บริษัททัวร์
- () การจ้ดนำเที่ยวของสมาคม/ ชมรม
- () จ้ดนำเที่ยวแบบเหมากลุ่ม
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
18. หลังเกษียณอายุ ท่านนิยมใช้พาหนะชนิดใดในการเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด
- () รถส่วนตัว () รถโดยสาร
- () รถเช่า / เหม่า () รถไฟ
- () เครื่องบิน () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

19. หลังเกษียณอายุ ท่านได้เดินทางท่องเที่ยวในรอบ 1 ปี (โปรดระบุจำนวน).....ครั้ง
20. หลังเกษียณอายุ ท่านนิยมทำกิจกรรมใดในระหว่างเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด (ตอบข้อที่สำคัญที่สุดเพียงข้อเดียว)
- () พักผ่อน () ซื้อสินค้า
- () เข้าร่วมชมรมชาติ () เข้าร่วมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี
- () เข้าร่วมวิถีชีวิต () กิจกรรมเพื่อสุขภาพ เช่น สปา นวดตัว
- () กิจกรรมทางศาสนา () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
21. ระยะเวลาที่ท่านใช้ในการท่องเที่ยวมากที่สุด
- () ไปเช้าเย็นกลับ (ข้ามไปข้อ 23)
- () พักค้างคืน จำนวน.....คืน
22. หลังเกษียณอายุ สถานที่พักแรมที่ท่านนิยมใช้ระหว่างเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด (ตอบข้อที่สำคัญที่สุดเพียงข้อเดียว)
- () โรงแรม () รีสอร์ท
- () บังกะโล () บ้านญาติ/บ้านเพื่อน
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
23. หลังเกษียณอายุ ท่านนิยมรับประทานอาหารในสถานที่ใดในระหว่างเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด (ตอบข้อที่สำคัญที่สุดเพียงข้อเดียว)
- () โรงแรม
- () ภัตตาคาร/ร้านอาหารขนาดใหญ่
- () ร้านอาหารริมทาง
- () บ้านญาติ / บ้านเพื่อน
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
24. ค่าใช้จ่ายที่ท่านใช้มากที่สุดในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งหลังเกษียณอายุ
- () ค่าที่พัก () ค่าพาหนะเดินทาง
- () ค่าอาหาร/เครื่องดื่ม () ค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึก
- () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
25. ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยที่ท่านใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งหลังเกษียณอายุ
- () ต่ำกว่า 2,500 บาท () 2,501 – 5,000 บาท
- () 5,001 – 7,500 บาท () 7,501 – 10,000 บาท
- () 10,001 – 12,500 บาท () 12,501 บาท ขึ้นไป

ส่วนที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ท่านพึงพอใจมากที่สุดจากการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

26. รูปแบบการท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุที่ท่านพึงพอใจ

รูปแบบการท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความสนใจในการท่องเที่ยว					
26.1 ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว					
26.2 ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว					
26.3 ความสะดวกสบายในแหล่งท่องเที่ยว					
26.4 ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว					
26.5 ความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว					
ด้านการเดินทางท่องเที่ยว					
26.6 การเดินทางท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย					
26.7 การเดินทางท่องเที่ยวมีความปลอดภัย					
ด้านการพักผ่อน					
26.8 สถานที่พักมีความสะอาดเรียบร้อย					
26.9 สถานที่พักมีความปลอดภัย					
26.10 สถานที่พักมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ					
26.11 พนักงานของสถานที่พักให้บริการอย่างเอาใจใส่					
ด้านการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว					
26.12 สถานที่พักมีราคาที่เหมาะสม					
26.13 ร้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยวมีราคาที่เหมาะสม					
26.14 สินค้าในแหล่งท่องเที่ยวมีราคาที่เหมาะสม					
26.15 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้งมีราคาเหมาะสม					

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

27. ปัญหาที่ท่านประสบในการเดินทางท่องเที่ยวหลังเกษียณอายุแล้ว

27.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยว.....

.....
.....

27.2 ด้านการเดินทาง.....

.....
.....

27.3 ด้านที่พัก.....

.....
.....

27.4 ด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว.....

.....
.....

28. ข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวของผู้เกษียณอายุ

28.1 ข้อเสนอแนะที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลการท่องเที่ยว

.....
.....
.....
.....

28.2 ข้อเสนอแนะที่มีต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยว

.....
.....
.....
.....

*****ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ*****

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	นางสาวกุลวดี แก้วกล้า
วัน เดือน ปี เกิด	10 กรกฎาคม พ.ศ. 2521
จังหวัดที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2543 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประชากรศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2550
ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน	ประสานงานและเลขานุการ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด 65 / 101-103 หมู่ 4 ถ.ชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170 โทร. 0-2422-9999
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้	98 หมู่ 4 ถ.บางกรวย-ไทรน้อย ต.บางสีทอง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี 11130 โทร. 0-2447-5475